

Лістапад

У нумары:

**«Каласавіны» —
покліч да творчасці**
Госці свята — аўтары
і супрацоўнікі часопіса
«Полымя».

Стар. 2

**Мяркуем і здзіўляець,
і захапляець**

Планы часопісаў «Полымя»,
«Нёман», «Малодосць»
і «Всемирная литература»
на I паўгоддзе 2009 года.

Стар. 5

Свет замежнай паэзіі

Анталогія перакладаў
на беларускую мову:
плюсы і мінусы.

Стар. 7

Еўрапейскі статус

XIII Міжнародны фестываль
арганнай музыкі «Званы Сафіі»
ў Полацку.

Стар. 11

Нясвіжскія «Валошкі»

Поспехі літаб'яднання
пры раённай бібліятэцы —
відавочныя.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

**Для індывідуальных
падпісчыкаў:**
1 месяц — 6720 руб.
Падпісны індэкс —
63856

**Ведамасная
падпіска:**
1 месяц — 8710 руб.
Падпісны індэкс —
638562

**Індывідуальная льготная падпіска для
настаўнікаў:** другое паўгоддзе, на 1 месяц
— 4500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры:
1 месяц — 6820 руб. Падпісны індэкс — 63880

**Каб год для вас быў небагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!**

Вітаем «Лістапад»!

15 лістапада ў Палацы Рэспублікі адбудзецца ўрачыстае адкрыццё юбілейнага XV Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад-2008». Наперадзе — тыдзень яскравых сустрэч і ўражанняў.

Сёлета ў праграме кінафоруму прадстаўлены фільмы амаль што з 50 краін свету — у конкурсных і пазаконкурсных паказах. Каля 150 кінастужак! У конкурсным паказе, які пройдзе ў сталічным кінатэатры «Кастрычнік», будуць удзельнічаць стужкі, ужо ганараваныя на іншых міжнародных кінафестывалях. «Гэтыя работы атрымалі высокую адзнаку глядачоў і кінематаграфістаў», — падкрэсліў міністр культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Матвейчук.

Нязменны дырэктар Мінскага міжнароднага кінафестывалю «Лістапад» Валянціна Сцяпанавіч звяртае ўвагу на тое, што ў конкурснай праграме бяруць удзел 20 фільмаў з 20 краін свету. Упершыню — з Нарвегіі і Мексікі. Кожная з карцін будзе прадстаўлена яе аўтарамі. Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» пакажа на «Лістападзе» прэм'еры гэтага года: «На спіне ў чорнага ката» рэжысёра Івана Паўлава, «Шчыг Айтчыны» Дзяніса Скварцова і «Зграя» Дзмітрыя Зайцава.

Конкурсныя работы будуць ацэньваць тры журы: міжнароднае журы кінематаграфі-

стаў, старшынёй якога з'яўляецца расійскі кінарэжысёр Валерый Тадароўскі (сын вядомага рэжысёра Пятра Тадароўскага), аўтар фільмаў «Кагафалк», «Каханне», «Падмаскоўныя вечары», «Палобойнік» ды іншых. Яго называюць самым таленавітым рэжысёрам новага расійскага кіно.

Журы кінапрэсы ўзнача-

ліць Людміла Саянкова — загадчыца кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі Інстытута журналістыкі БДУ, а журы глядачоў — рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Барыс Святлоў.

Упершыню ў конкурснай праграме Мінскага МКФ будуць спаборнічаць і тэлевізій-

ныя фільмы. Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» замовіла наступныя тэлестужкі: «Цень самурая» рэжысёра Ігара Чацверыкова, «Пакуль мы жывыя...» Сяргея Сычова, «Рыфмуецца з любоўю» Аляксандра Яфрэмава, «У чэрвені 41-га...» Аляксандра Франкевіча.

Міжнародны кінафестываль дзіцячых і юнацкіх фільмаў «Лістападзік» таксама святкуе свой юбілей — 10 гадоў! Ён пакажа моладзі і дзеткам толькі лепшыя фільмы. Сёлета дзіцячы кінафорум пройдзе з 14 па 21 лістапада. Святочнае адкрыццё адбудзецца сёння ў кінатэатры «Піянер», а штодзённыя паказы — у Доме кіно.

У межах заўтрашняй цырымоні адкрыцця «Лістапада» чакаецца прэм'еры паказ карціны «Жыві і помні» расійскага рэжысёра Аляксандра Прошкіна. Гэта экранізацыя слаўтай аповесці Валянціна Распуціна.

«Лістапад-2008» будзе адным з самых цікавых і запамінальных, — перакананы старшыня Мінскага МКФ, народны артыст СССР Расціслаў Янкоўскі.

Уладзімір ПАДАЛЯК

*На здымку: артысты
Юлія Кадурыкевіч (Беларусь)
і Дзмітрый Арлоў (Расія) ў
фільме «Пакуль мы жывыя...»*

Фота
Аляксандра Дзмітрыева

Залаціначка наша

Фальклорны гурт «Купалінка» — гэта чатыры дзесяцігоддзі яскравага творчага жыцця. І кожнае дзесяцігоддзе пазначана новым паваротам лёсу, пошукам адметнай сцэнічнай формы, рухам да мастацкага ўдасканалення і паглыбленнем у сутнасць народнай традыцыі. Сёння «Купалінку» можна, не ўжываючы двухкосе, назваць беларускім золатам: гэты калектыў Беларускай дзяржаўнай філармоніі запатрабаваны ў замежжы, на сваіх гастрольных турах ён і бліскуча прадстаўляе краіну, і, папросту кажучы, зарабляе валюту для яе.

Калісьці «Купалінка» свежаю кветкай закрасавала ва ўлонні маляўнічага шматгалоса Дзяржаўнага народнага хору БССР: яго заснавальнік і мастацкі кіраўнік Генадзь Цітовіч стварыў у хоры ўнікальны

квартэт з выбітных жаночых галасоў, паэтычнае імя якому дала назва вядомай народнай песні. Праз год квартэт стаў лаўрэатам Усесаюзнага конкурсу выканаўцаў, выступіў на Днях культуры Беларусі ў Маскве,

на Сусветнай выстаўцы ў Манрэалі «Экспо-67», у 1968-м атрымаў залатую медаль Міжнароднага конкурсу на IX Сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Балгарыі...

Наступнае дзесяцігоддзе прайшло ў «Харошках», куды квартал запрасіла Валянціна Гаявая. Самабытнае высокатэхнічнае п'янінае надавала танцавальным праграмам свежы каларыт і не патанала ў музычна-відовішчых эфектах. Але артысткі «Купалінкі» ўрэшце не схацелі пачуваць сябе дадаткам да папулярнага калектыву. У 1987-м Алена Цялькова, лідэр квартэта, рызыкнула ўключыцца, як сама кажа, «у папяровую гульню» і дамаглася для «Купалінкі» самастойнасці.

Давялося прыныпова мяняць аб'лічча, бо з акапальных спеваў вялікую канцэртную праграму не зробіш. Гурт папоўнілі музыкі-універсалы, майстры-імправізатары, здатныя гожа спяваць ды граць, і падтанцоўкай свой нумар аздобіць, і партнёра дасціпным словам падтрымаць... І вось ужо 30 гадоў заслужаная артыстка Беларусі захавалініца фальклору, сцэнарыст, музычны кіраўнік, хормайстар, харэограф, майстар сцэнічнага пераўвасаблення, — на чале гурта віртуозных майстроў-самародкаў. «Залатая дзесятка» — скрыпачка В. Саламянюк, гарманіст Д. Шыпуль, бас-гітарыст В. Шымчак, барабаншчык У. Сцепанкоў, спявачкі Я. Каральчук, Н. Гумянюк, В. Лапо, Л. Ярох, сама А. Цялькова і «артыст мімансу» Г. Цялькоў (дырэктар гурта) з найгрышаў, песень, агністых скокаў, жартоўных дыялогаў ды паказаў, знітоўваюць жывыя жанравыя сцэнкі. Гэтак было і 9 лістапада, на канцэрце «Купалінкі» ў Вялікай зале філармоніі...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота Ігара Кузняцова

Пункцірам

На ўрачыстым адкрыцці выстаўкі "Беларусь — Латвія: дыялог гісторыі, навукі і культуры", якая адбылася 29 кастрычніка, Латвійская акадэмічная бібліятэка перадала ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі больш як 50 новых гістарычных і навуковых выданьняў.

У гэты ж дзень падпісаны дагавор аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі і Латвійскай акадэмічнай бібліятэкай. Цяпер з'явіцца магчымасць наладзіць больш актыўны кнігаабмен, а ў будучым стварыць электронную бібліятэку, якая дазволіць абменьвацца калекцыямі, што ўяўляюць гістарычную каштоўнасць.

 Беларускі перакладчык Іван Чарота можа стаць пастаянным членам Сербскай акадэміі навук. Кандыдатура Івана Чароты прапанавана і будзе разглядацца для ўнясення ў склад пастаянных членаў Сербскай акадэміі навук, паведаміў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Сербіі ў Беларусі Срэчка Джукіч.

За чвэрць стагоддзя Іван Чарота выдаў каля 50 кніг па сербскай тэматыцы, апублікаваў амаль тысячу перакладаў з сербскай на беларускую мову і з рускай мовы на сербскую. Ён — доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры славянскіх літаратур БДУ, старшыня таварыства "Беларусь — Сербія". Цяпер пад яго кіраўніцтвам рэалізуецца праект "Белая Русь — сястры Сербіі", у рамках якога плануецца аднавіць разбураны храм у Косаве.

 Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 31 кастрычніка прызначыў Сяргея Абламейку рэктарам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Раней Сяргей Абламейка быў генеральным дырэктарам дзяржаўнай навуковай установы "Аб'яднаны інстытут праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі".

Як падкрэсліў кіраўнік дзяржавы, неабходна павышаць аўтарытэт гэтай навучальнай установы. Паводле яго слоў, асабліваю ўвагу неабходна надаць больш цеснай сувязі навукі і адукацыі, вырашэнню сумесна з НАН навуковых і практычных задач для ўсіх галін народнай гаспадаркі краіны.

"БДУ заўсёды быў флагманам адукацыі, а таму павінен не толькі заставацца такім, але і развівацца, становіцца больш моцным з пункта гледжання навукі, падрыхтоўкі студэнтаў як у прафесійным, так і ў асобным плане ўплыву на ўсю народную гаспадарку нашай краіны!", — заявіў Сяргей Абламейка журналістам пасля прызначэння на новую пасаду.

У хуткім часе пры ўдзеле Саюзнай дзяржавы будуць узведзены помнікі воінам у Полацку і Сморгоні. У Полацку — помнік героям вайны 1812 года, а ў Сморгоні — мемарыял у гонар загінуўшых у 1915—1917 гадах. Аб гэтым на пасяджэнні "круглага стала" "Тэма яднання Беларусі і Расіі ў творчасці дзеячаў культуры. Аб прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва" паведаміў намеснік дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы — член Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Сяргей Шухно.
 Ён нагадаў, што за кошт сродкаў з саюзнага бюджэту на працягу некалькіх гадоў ажыццяўлялася рэканструкцыя мемарыяла "Брэсцкая крэпасць". У 2009-2010 гадах саюзныя мерапрыемствы ў сферы культуры будуць прымеркаваны да знамянальных дат гісторыі дзвюх краін: 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 65-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.
 Усяго на працягу 12 гадоў з саюзнага бюджэту прафінансавана больш як 80 праектаў.

Анатоль КУДАСЕВІЧ

«Каласавіны» — ПОКЛІЧ да творчасці

Ад відавочцы

"Каласавіны" — свята, у якім арганічна спалучаецца прыгожае пісьменства, навука і народная творчасць. Сапраўды, Літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа штогод арганізуе навуковую канферэнцыю, па выніках якой выдаецца зборнік "Каласавіны". У той жа час на радзіме Коласа ў рамках святкавання дня нараджэння класіка ладзяцца канцэрты, сустрэчы с пісьменнікамі, выставы — самыя розныя мерапрыемствы.

4 лістапада Стаўбцоўскі раён у чарговы раз сустрэкаў гасцей "Каласавіны" — супрацоўнікаў Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, аўтараў і супрацоўнікаў часопіса "Польмя".

Першым пунктам праграмы стала наведанне Стаўбцоўскай дзіцячай бібліятэкі. Перад гасцямі выступілі яе чытачы — вучні 2-х і 3-х класаў. Маленькія наведвальнікі бібліятэкі прачыталі вершы Коласа, адрасаваныя дзецям, а таксама ўрыўкі з паэм, якія найбольш спадабаліся, найбольш захапілі школьнікаў. Гэтае выступленне стала добрым прыкладам выхавання і развіцця творчых здольнасцей дзяцей праз класіку.

Тут жа, у будынку бібліятэкі, былі наладжаны дзве перасоўныя выставы. Супрацоўнікі Літаратурнага музея Якуба Коласа прадставілі рэдкія архіўныя матэрыялы, якія ілюструюць творчасць і жыццёвы шлях Язэпа Лёсіка. Аднаасова глядачы атрымалі магчымасць пазнаёміцца з выставай фотаработ Міхася Канстанцінавіча Міцкевіча

"Жывыя імгненні". Пастаянны аўтар "Польмя" раскрыўся ў новым, нечаканым ракурсе. На здымках розных гадоў (у асноўным былі прадстаўлены пасляваенныя гады) Якуб Колас і яго акружэнне: родныя, сваякі і знаёмыя. Гэта і партрэты, і жанравыя сцэнікі, часам гумарыстычныя, трапіна схопленыя дасціпным вокам мастака.

Пасля наведвання дзіцячай бібліятэкі гасці накіраваліся ў Акінчыцы. Лясны дамок, дзе нарадзіўся Якуб Колас, знаходзіцца сёння ў мяккім горада. Экскурсію праводзіў Георгій Міцкевіч. Тут, перад сціплай драўлянай хаткай, адбылася сустрэча з удзельнікамі мясцовага літаратурна-мастацкага аб'яднання "Аўтограф".

Наступным прыпынкам маршруту стала Альбуць — маляўнічае месца амаль на беразе Нёмана, абкружанае неверагодна старымі, жываліснымі дубамі (узрост асобных дасягае 700 год). Экскурсію праводзіла Соф'я Пятроўна Міцкевіч.

У Мікалаеўшчыне гасці "Кала-

савіны" і вучні мясцовай школы ўсклалі кветкі да помніка Якубу Коласу. Перад навучэнцамі выступіў паэт Мікола Мятліцкі.

Апошнім прыпынкам экскурсійнага маршруту стала Смольня. З экспазіцыяй музея наведвальнікаў пазнаёміў Алесь Камароўскі, паэт і, дарэчы, кіраўнік літаратурнай часткі мясцовага творчага аб'яднання "Аўтограф".

Варта адзначыць, што гасцей свята паўсюль сустракалі ўдзельнікі мясцовых калектываў мастацкай самадзейнасці. Цудоўныя касцюмы, арыгінальны рэпертуар зрабілі самае добрае ўражанне на глядачоў. А сярод кніг, прадстаўленых у экспазіцыі філіяла музея ў Смольні, можна было ўбачыць зборнік у 4-х частках "Песні радзімы Коласа".

Нарэшце, апошнім пунктам праграмы "Каласавіны" стаў Дом культуры ў Старым Свержані. Тут адбыўся канцэрт мясцовых гуртоў, сустрэча з музейнымі супрацоўнікамі і пісьменнікамі, а таксама прэзентацыя часопіса "Польмя". У якасці вядучага літаратурнай

сустрэчы выступіў кіраўнік аддзела культуры Стаўбцоўскага раёна Анатоль Грэкаў.

Цэнтральнай часткай вечара стала прэзентацыя часопіса "Польмя". Адной з самых цікавых публікацый за бягучы год стала гутарка Зіновія Прыгодзіча з Міхасём Канстанцінавічам Міцкевічам. Яна была змешчана ў 9-м нумары часопіса. Падчас палымянскай прэзентацыі прагучалі выступленні і Зіновія Прыгодзіча, і самога Міхася Канстанцінавіча. Дарэчы, перасоўная фотавыстава яго работ была разгорнута і тут, у холе Дома культуры.

Перад прысутнымі выступілі пастаянныя аўтары часопіса Людміла Рублеўская, Віктар Шніп, Кастусь Цвірка, а таксама супрацоўнікі "Польмя". Прагучала слова дырэктара Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіды Камароўскай. Дарэчы, супрацоўніцтва з літаратурнымі музеямі, знаёмства шырокай чытацкай аўдыторыі з новымі архіўнымі знаходкамі — адзін з тэматычных накірункаў часопіса "Польмя".

З году ў год "Каласавіны" на Стаўбцоўшчыне дэманструюць, што фальклор і класічная літаратура могуць быць надзвычай сучаснымі, цікавымі, калі толькі прыкладзіць пэўныя намаганні для іх папулярызавання. Спадчына класікаў і народная творчасць падштурхоўваюць да ўласнай творчасці — у гэтым пераканаліся глядачы канцэрта, большасць удзельнікаў якога былі людзьмі маладымі, як, дарэчы, і значны працэнт глядачоў.

Марыя ШАМЯКІНА
 На здымках: падчас "Каласавіны".
 Фота Кастуся Дробава

Млын навін

Рэстаўрацыя завяршаецца

У Гродне хутка для наведвання адкрыецца музей гісторыі рэлігіі. Музей, які размяшчаецца ў будынку палаца Храптовічаў-Ляхніцкіх, больш як дзесяць гадоў знаходзіўся на рэстаўрацыі. "Цяпер вядзецца напружаная праца, каб пасля адкрыцця наведвальнікі змаглі даведацца больш новага", — адзначае дырэктар музея Людміла Карнілава.

На першым паверсе палаца размяшчаецца зала на 100 месцаў. У гэтай зале мяркуюцца праводзіць не толькі канцэрты, але і канферэнцыі па тэмах рэлігіі. На другім паверсе будзе прадстаўлена стацыянарная выстаўка "Эпоха, час, будынак". Яна распавядзе пра гісторыю, эпоху, калі быў пабудаваны палац. Тут можна будзе пазнаёміцца і з трышчыямі беларусаў, даведацца аб народных святах.

Цяпер фонд музея складаецца з 14 калекцый. Сярод іх — калекцыя тканін, фатаграфіяў, манет, парцеляны, абразоў ды іншае. Ёсць і арнаты (вопратка ксяндзоў) з унікальнымі фрагментамі слупкіх паясоў. Захоўваюцца ў фондах рукапісныя кнігі беларускіх татар, калекцыя Біблій (маюцца экзэмпляры нават на сірыйскай мове). Ёсць тут мідары (гравюры на медзі), га-

тычныя драўляныя скульптуры. І гэта яшчэ не ўсе экспанаты. Іх агульная колькасць налічвае каля 79000 (!) адзінак.

Пакуль у памяшканнях музея ідзе рэстаўрацыя, выстаўкі, прысвечаныя гісторыі рэлігіі, "ездзяць" па музеях рэспублікі ды навучальных установах.

Марыя БУТКЕВІЧ

Фестываль пачаткоўцаў

У Магілёве прайшоў літаратурны фестываль "Пластылінавы бусел". Адукуль такая назва? Чаму менавіта пластылінавы бусел, а не, напрыклад, варона, як у вядомым мультфільме? "Фестываль прызначаны для пачаткоўцаў, якія яшчэ не паспелі поўнацю сфарміравацца, а пластылін — мяккі, падатлівы матэрыял. Ну а бусел як сімвал шчасця, сімвал Беларусі", — патлумачыла канцэпцыю назвы фестывалю яго арганізатар, студэнтка Вольга Касабуцкая. Конкурс праводзіцца ў Магілёве з 2005 года. За гэты час ён стаў міжнародным — у ім удзельнічалі паэты з Украіны і Татарстана. Свае творы на рускай і беларускай мовах могуць прапаноўваць усе жадаючыя. Пасля адбору лепшыя аўтары выходзяць у фінал, які ладзіцца ў МДУ імя Куляшова. Гэтым разам перад глядачамі выступілі 16 маладых паэтаў з Мінска, Барысава, Ліды, Горака і Магілёва.

У планах арганізатараў "Пластылінавага бусла" — выдаць кнігу з творамі пераможцаў усіх конкурсаў, але пакуль пазнаёміцца з вершамі маладых аўтараў можна на сайце фестывалю.

Саша ДОРСКАЯ

Зачарпну глыток вясны...

У мінскай бібліятэцы № 14 адбылася вечарына, якая прысвечалася юбілею Аляксандра Новіка — рускамоўнага паэта, беларуса, які 34 гады пражыў на Кальме і Чукотцы. Паехаў ён туды па камсамольскай пуціцёй, працаваў мантажнікам-высотнікам. І шмат пісаў, асабліва пра Беларусь, з замілаваннем, душэўнай шчодрасцю і шчырасцю. Назва новай кніжкі паэта — "Зачарпну вясны глоток".

Вёў аўтарскі вечар паэт Міхась Башлакоў, зямляк нашага юбіляра. Ён значнаў, што паэзія Аляксандра Аляксеевіча падобна да вясенняга ручая, што імкнецца сярод светлага бязрозавага бору да паўнаводнай ракі — ракі нашага жыцця.

Даўні сябар Аляксандра Новіка, паэт Мікола Шабовіч прадставіў юбіляра як вельмі шчырага душою, гасціннага гаспадара. Упрыгожаннем свята стала выкананне песень на вершы А. Новіка — кампазітарамі і выканаўцамі Дзмітрыем Пятровічам і Анатолем Міхальчэнкавым.

Дзмітрый РЫМША

Прэзентацыі

Дарыць святло і цеплыню

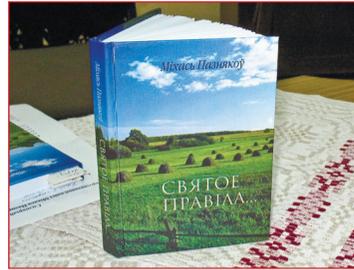
У доме Максіма, як ласкава называюць Літаратурны музей Максіма Багдановіча, днямі прайшла прэзентацыя новай кнігі пісьменніка, галоўнага рэдактара часопіса "Нёман" Міхася Пазнякова "Святое правіла..." (у ёй змешчаны вершы, пародыі, байкі ды эпіграмы літаратара), якую вяла яго калега, загадчык аддзела прозы часопіса Наталля Касцючэнка.

займала і музычная: на вершы М.Пазнякова напісана нямала песень як для дзяцей, так і для дарослых. Падчас прэзентацыі адбылася прэм'ера некалькіх твораў на музыку кампазітара Уладзіміра Саўчыка: раманы і байкі выконвалі салістка Белдзяржфілармоніі, лаўрэат міжнародных конкурсаў Галіна Сакольнік, заслужаны артыст Беларусі Мікалай Багдануў (акампаніятар Алена Лузан). Скрыпач Іван Гарадзінец

выканаў некалькі класічных твораў. Гучалі песні пад гітару ў выкананні пісьменніка Сяргея Трахімёнка, палкоўніка пагранічных войскаў Аляксандра Сушыцкага.

Хроснай Міхася Пазнякова ў літаратуры з'яўляецца пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Барвікава. Менавіта яна шмат год таму рэкамендавала прыняць яго ў Саюз пісьменнікаў. Раіса Андрэеўна падкрэсліла,

што кніга "Святое правіла..." поўная патрыятызму — аднаго з галоўных пачуццяў чалавека. Амаль кожны верш прасякнуты любоўю да сваёй малой радзімы, і сённяшнім днём гэта выданне вельмі неабходнае. Бо апошнім часам такая паэзія з пругкім класічным радком робіцца рэдкаснай раскошаю.

Паэт Анатоль Аўруцін зрабіў пераклад некалькіх вершаў з новай кнігі. Да яго са сваімі перакладамі далучыўся Андрэй Цяўлоўскі. А Наталля Капа чытала арыгінальныя вершы М. Пазнякова.

Таксама слова бралі паэты Навум Гальпяровіч, Уладзімір Мазго, Павел Саковіч, Яўген Каршукоў.

Усхваляваны працуючымі словамі, Міхась Пазнякоў падзякаваў выступоўцам, калегам і сябрам, якія прыйшлі на прэзентацыю яго кнігі. Тварыць дабро, дарыць людзям святло і цеплыню, любіць радзіму і бацькоў — гэта і ёсць святое правіла. Радзіма пачынаецца там, дзе прайшло тваё дзяцінства. Выток заўсёды маленькі, але вельмі значны ў жыцці. Такім вытокаем, месцам, дзе пачалася радзіма для Міхася Пазнякова, з'яўляецца вёска Заброддзе на Быхаўшчыне.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Наўздагон

Ён любіў Беларусь

Багдан Чалы — украінец, а — беларус, а пазнаёміліся мы ў Таджыкістане на Усеаюнным тыдні дзіцячай літаратуры. Быў жа час, калі мы, пісьменнікі ўсіх саюзных рэспублік, штогод збіраліся разам. У Душанбе Багдан Чалы прыехаў з перакладам маёй дакументальнай аповесці пра Зіну Тусналобаву "Крутыя вёрсты".

Багдан Чалы сардэчна любіў Беларусь. У нас ён выбраў сабе жонку Дзіну, выпускніцу тэатральнага інстытута, якая потым стала заслужанай артысткай Украіны. Багдан перакладаў вершы Максіма Танка, Васіля Віткі, Артура Вольскага, Анатоля Вялюгіна. Любіў адпачываць і працаваць у нашым доме творчасці "Іслач".

Багдан Чалы доўгі час быў галоўным рэдактарам украінскага дзіцячага часопіса "Барвінак". Яго вопыт — бяспрэчны творчы ўрок для мяне. А яго кніжкі пра Барвінка — прыклад дзіцячай літаратуры, як трэба пісаць для дзяцей і ведаць іх душу.

Разам з Багданам Чалым мы напісалі кніжку "Любі мяне пры ўсякай долі" — пра вывезеных у час вайны ў Германію юнакоў і дзючат з Беларусі і Украіны. Кніга была перавыдадзена ў Берліне. А ў г. Шостка Сумскай вобласці па матэрыялах нашай кнігі створаны школьны музей.

У адным з апошніх пісьмаў Багдан Чалы пераслаў мне пажоўкавую паперку з часоў вайны. Дакумент быў выдадзены ў Рэчыцы, у якім яму, пісьменніку, аб'яўлялася падзяка за творчую дапамогу і афарменне рэчыцкай газеты "Зара Камуны". У пісьме былы франтавік Багдан Чалы патлумачыў: "Я пасля заканчэння пяхотнага вучылішча ў Асеці і пасля ранення трапіў у рэзерв палітупраўлення. Адтуль і кінулі мяне на выпуск першага нумара рэчыцкай газеты. Ці не першымі мяне назвалі "пісьменнікам" твае землякі, мясцовыя рэчыцкія хлопцы".

Багдан Іосіфавіч Чалы закончыў вайну ў Берліне. І ўсё астатняе жыццё прывяціў літаратуры, дзецям. Творчасць яго прыкмецілі Самуіл Маршак, Сяргей Міхалкоў. Яго ўнёсак у дзіцячую літаратуру адзначаны міжнародным ганаровым дыпламам імя Г. Х. Андэрсена.

У самым апошнім лісце да мяне Багдан Чалы настойліва запрашаў у госці. Хацеў, каб я яшчэ раз пабываў у яго доміку пад Кіевам, які ён сам змайстраваў і любіў бязмежна. Пісьмо заканчвалася прызнаннем: "Твой і навекі Ваш".

І вось пісьмо ад Дзіны Савічны Чалай: "У нас вялікае гора — не стала Багдана. Хварэў, але трымаўся мужа, як салдат на фронце. Працаваў да апошняга дня. Пісаў вершы, успаміны, атрымалася тры новыя казкі пра Барвінка. Даглядаў сад. Жартаваў, спяваў. А памёр ціха, ува сне, каб нікога не патрывожыць..."

Не можа сэрца паверыць, што жыццёлюб і веселун Багдан Чалы адыйшоў у вечнасць. Не магу змірыцца з тым, што ўжо ніколі не пачую мудрую гаворку майго ўкраінскага брата, не пабачу яго шчырую ўсмешку, не атрымаю пісьма. Дастаю з кніжнай паліцы двухтомнік Багдана Чалага. Перачытваю яго казкі, вершы, паэмы, балады, апавяданні, і на душы святлее. Не, не можа такі творца, як Багдан Чалы, пакідаць зямны рай. Ён застаецца жыць у кнігах, у памяці чытачоў і сяброў.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ
Фота аўтара

Уладзімір ЛІПСКИ

Проста факт

Новы этап асэнсавання падзеі

У сувязі са святкаваннем 1020-годдзя Хрышчэння Русі ў рамках выканання праграмы супрацоўніцтва Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Беларускай Праваслаўнай Царквы, якая была падпісана 22 сакавіка 2004 года, 23 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбыўся Міжнародны "круглы стол" на тэму "Хрышчэнне Русі ў лёсах Расіі, Украіны і Беларусі". Адкрыў і праводзіў мерапрыемства Старшыня Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Міхаіл Мясніковіч.

З вітальным словам да вучоных звярнуўся Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт: "Мы надаём гэтай падзеі такое вялікае значэнне таму, што хрышчэннем у дняпроўскай купелі ў гісторыі рускага, беларускага і ўкраінскага народаў быў пераадолены і прадвызначаны адзіны духоўны шлях і сфарміраваны вобраз нацыянальнага і духоўнага быцця нашых народаў, — адзначыў высокі царкоўны іерарх. — З прыняццем хрысціянства разнастайныя славянскія плямёны змаглі адчуць высокую еднасць духоўнага адзінства ў Хрысце. Святае евангельскае ісціны стала сапраўды пунцыводным пры фарміраванні адзінай культурнай і духоўнай традыцыі народаў Беларусі, Расіі і Украіны".

Да ўдзелу ў "круглым stole" было заяўлена дваццаць адно выступленне вучоных, з якіх 14 — дактары навук. Праблемнае поле "круглага стала" — распаўсюджанне хрысціянства ў Беларусі, Расіі і Украіне; праваслаўныя старажытнасці Беларусі; пытанні канфесійнага супрацоўніцтва; царква і дзяржава, царква і грамадства; дабрачынная і місіянерская дзейнасць царквы.

Падчас завяршэння працы "круглага стала" да яго ўдзельнікаў звярнуўся Свяцейшы Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій II: "Сёння мы, натхнёны Святым Духам Божым, знаходзімся на новым этапе асэнсавання вялікай падзеі Хрышчэння Русі. Сама наша гісторыя вяртае

нас да гэтай лёсавызначальнай даты, якая сфарміравала духоўную нацыянальную самабытнасць трох братэрскіх народаў. У навейшы час нашай гісторыі мы бачым, як развівалася і ўмацоўвалася праваслаўная царква ў Беларусі ў перыяд, што прайшоў ад часу святкавання тысячагоддзя Полацкай епархіі і праваслаўнай царквы ў Белай Русі ў 1992 годзе. Адзінства навукова-гістарычных, сацыяльна-культурных і царкоўна-багаслоўскіх сіл грамадства ў многім вызначыла шлях развіцця народа, краіны і царквы Беларусі. Дзякую вам за гэты грамадзянскі, навуковы і духоўны подзвіг, які здзяйсняецца вамі і ў якім вы працуеце, дзеля дабра будучых пакаленняў грамадзян сваёй Айчыны".

Аляксій II пакінуў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў дар кнігі: 18 тамоў Праваслаўнай энцыклапедыі, 12 тамоў "Гісторыі Рускай Царквы" Мітрапаліта Макарыя, Мітрапаліта Маскоўскага і Каломенскага. А таксама — сваю магістарскую работу "Праваслаўе Эстоніі", якая была прадстаўлена Санкт-Пецярбургскай Духоўнай Акадэміяй і атрымала высокую адзнаку.

У сваю чаргу Старшыня Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Міхаіл Мясніковіч перадаў у дар Першаіерарху Праваслаўнай Царквы сімвал нацыянальнай святгіні беларусаў — "Галаграму Святога Крыжа Еўфрасінні Полацкай".

Анатоль КУДАСЕВІЧ

Між іншым

Узнаўленне Каложы

У 2009 годзе пачнецца рэстаўрацыя Каложскай (Барысаглебскай) царквы ў Гродне. Але вядуцца спрэчкі: узнаўляць храм у стылі XII ст., калі ён і быў пабудаваны, ці вярнуцца да ўзору XIX ст. Але праблема ў тым, што няма дакладных эскізаў першапачатковай Каложы. Таму рэстаўратары схіліліся да праекта XIX ст.

Барысаглебская царква знаходзіцца на высокім беразе Нёмана. Сёння нават не верыцца, што ў красавіку 1853 года адбылася такая вялікая паводка, што частка Каложы проста абрынулася ў раку. Яе адбудаваў, але тая частка засталася драўлянай. Сёлета таксама ўзнікла верагоднасць новага абвалу. Але ўжо прайшлі работы па ўмацаванні берага.

Як запэўнівае навуковы кіраўнік праекта рэстаўрацыі Генадзь Лаўрэцкі, аўтэнтычныя фрагменты царквы будуць цалкам захаваны. Поўнае ўзнаўленне храма плануецца закончыць да канца 2010 года. Каложа з'яўляецца адным з верагодных прэтэндэнтаў на ўключэнне яе ў Спіс сусветнай спадчыны ад Беларусі.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ
Фота аўтара

На радыёхвалях — беларуская літаратура

— Мы зацікаўлены ў тым, каб літаратура выходзіла па-за межы краіны, таму што беларуская літаратура ў свеце, беларускае мастацкае слова — гэта транслятар тых маральных, духоўных каштоўнасцей народа, якія ён здолеў назапасіць за шматвекавую гісторыю. То якія магчымасці для гэтага ў нас ёсць?

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: Праз радыёстанцыю «Беларусь» вяртаем мы цяпер 26 гадзін у суткі, на пяці мовах, і 10 гадзін з іх гучым у Інтэрнеце на англійскай мове. Цяпер яшчэ прыбавілася паўтара мільёна нямецкіх слухачоў, і з гэтага года мы пачалі трансляцыю праграм праз нямецкую радыёстанцыю «Радыё-700». Аўдыторыя вельмі шырокая. Ёсць выдатная магчымасць перадаваць у эфіры пераклады нашых класікаў і сучасных літаратараў на іншыя мовы, і я думаю, што тут цяпер робіцца дастаткова многа. Але што мы можам яшчэ зрабіць, якім чынам далучыць пісьменніцкую і перакладчыцкую грамадскасць да таго, каб нашы перадачы, нашы чытанні — а мы чытаем у эфіры творы пісьменнікаў на розных мовах — былі больш якасныя і мелі больш шырокі ахоп аўдыторыі? Пра гэта варта пагаварыць.

— І найперш, відаць, трэба згадаць пра падрыхтоўку беларускамоўных перадач. Бо беларуская літаратура на мове арыгінала — гэта найбольш каштоўная магчымасць прадставіць аўтара і пазнаёміць сучаснікаў з яго творами.

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: Бясспрэчна, менавіта беларускамоўная літаратура гучыць у нашых перадачах найбольш шырока. Сярод іншых у нас выдзецца цыкл праграм «Магія слова». Мы, між іншым, з Алесем Бадаком, прадстаўляем унікальны праект — «Сто лепшых кніг XX стагоддзя». У кожнай перадачы расказваем пра пэўную кнігу нашага літаратара, пачынаючы ад пачатку стагоддзя і заканчваючы сённяшнім днём. Слухачу ўжо прадстаўлены каля 50 лепшых кніг, Таццяна Сівец, сама аўтар дзвюх кніг, вядзе праграму «Беларусь ад А да Я». У гэтых праграмах удзельнічае Таццяна Старасценка — кандыдат філалагічных навук, выкладчыца Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка. Яшчэ адна выкладчыца гэтай ВНУ Алена Пекач вядзе праграму «Скарбы роднай мовы». Сярод нашых аўтараў — кандыдат філалагічных навук, галоўны рэдактар часопіса «Роднае слова» Уладзімір Куліковіч. Мы шырока выкарыстоўваем здабыткі беларускай літаратуры, і гэта натуральна, таму што ў беларускамоўных перадачах пераклады якраз непатрэбныя, мы маем унікальную магчымасць цытаваць з арыгінала.

Акрамя таго, што мы на беларускай мове гаворым пра беларускую літаратуру, мы чытаем і мастацкія творы. Так, артыст Алег Вінярскі на працягу доўгага часу чытаў у эфіры нарыс «Зямля пад белымі крыламі» У. Караткевіча. Прачытаў І. Мележа — «Людзі на балоце», цяпер чытаем Янку Брыля «Жменя сонечных промняў».

— Дапусцім, вы зацікавілі чытача, нават аўдыёварыянт прадставілі. Слухач атрымаў асалоду ад твора. Ці мае ён магчымасць пасля набыць гэты асобнічак для сябе? Ці ёсць у вас сувязі з выдавецтвамі?

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: Якраз усё часцей пра гэта задумваемся. Маглі б, безумоўна, супрацоўнічаць з выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Думаю, і з РВУ «Літаратура і Мастацтва» маглі б скласці такую бібліятэчку, якую магчыма распаўсюджаць праз конкурсы сярод нашых слухачоў. Пэўна, і іншыя выдавецтвы пайшлі б нам на сустрэчу. Каб не толькі на сых мець магчымасць спрычыніцца да выбітнай літаратуры.

— У папулярныя беларускія творы вельмі важны аспект перакладу іх на мовы тых краін, куды трансляцыя нашых перадач. Каб не толькі беларускамоўны слухач меў магчымасць пазнаёміцца з нашай літаратурай, а і той, хто недастаткова валодае нашай мовай...

Т. СІВЕЦ: Я сама з'яўляюся аўтарам праграм па вывучэнні беларускай мовы на мове англійскай, і нават у гэтых праграмах разам з правіламі маўлення і звесткамі пра краіну мы перадаём і пераклады самых арыгінальных літаратурных твораў. Пераклады не толькі вядомыя. Але і створаныя нашымі калегамі: Вячаславам Лапцашыным, Зміцерам Занеўскім, ёсць і мае спробы.

Радыёстанцыя «Беларусь» — адна са структур, якая праз электронныя сродкі масавай камунікацыі не толькі даводзіць да ведама замежнага чытача весткі з нашай дзяржавы, але і шмат робіць па прапагандзе беларускай літаратуры. Таму на чарговы лімаўскі «круглы стол», які меў назву «Беларуская літаратура — у свет!» яго ўдзельнікі сабраліся ў Доме радыё.

За «круглым сталом» сустрэліся асобы, сапраўды «зацікаўленыя»: Алесь Бадак — пер-

шы намеснік дырэктара літаратурна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва», Навум Гальпяровіч — галоўны дырэктар радыёстанцыі «Беларусь», Вячаслаў Мацюшэнка — каментатар радыёстанцыі «Беларусь» на польскамоўным вяртанні, супрацоўнікі радыёстанцыі — Таццяна Сівец, якая працуе на беларускай і англійскай мовах, Вадзім Навумчык, які рыхтуе перадачы на нямецкай мове, Зміцер Занеўскі, спецыяліст па англійскай мове, ды карэспандэнт «ЛіМа».

На сённяшні дзень «Беларусь» — адзіная радыёстанцыя ў краіне, якая мае найбольш шырокі ахоп слухачкай аўдыторыі ў свеце. Яе пазыўныя на кароткіх хвалях гучаць у міжнародным эфіры з мая 1962 года. Першапачаткова перадачы трансліраваліся толькі на беларускай мове. З 1985 года пачалося вяртанне на нямецкай, а ў 1998 годзе радыёстанцыя пачулі на рускай і англійскай мовах. У 2006 годзе радыёстанцыя «Беларусь» пачала вяртанне на польскай мове.

рускай мовы на мове англійскай, і нават у гэтых праграмах разам з правіламі маўлення і звесткамі пра краіну мы перадаём і пераклады самых арыгінальных літаратурных твораў. Пераклады не толькі вядомыя. Але і створаныя нашымі калегамі: Вячаславам Лапцашыным, Зміцерам Занеўскім, ёсць і мае спробы.

З. ЗАНЕЎСКІ: Працяглы час на нашых хвалях гучыць вельмі цікавая перадача на англійскай мове — «Чароўны куфэр». Гэта пераклады беларускіх народных казак. У падрыхтоўцы праграм удзельнічаюць усе нашыя англамоўныя супрацоўнікі, ствараем, так бы мовіць, «тэатр ля мікрафона» на англійскай мове. А пераклады выкарыстоўваем свае. Што рабіць? — вядомых перакладаў беларускага фальклору на англійскую мову пакулі што няма.

— І тут вельмі неабходна супрацоўніцтва з творчымі арганізацыямі, з тым, каб атрымліваліся пераклады належнага мастацкага ўзроўню.

З. ЗАНЕЎСКІ: Ведаецца, многія з нашых супрацоўнікаў маюць спецыяльную перакладчыцкую адукацыю. Але нялёгка перакладаць па мастацку, каб гэта і па-англійску гучала так, як павінна быць.

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: Я згодны з тым, што нам патрэбна свая перакладчыцкая школа. Каб мы мелі добрых перакладчыкаў і перакладчыцы, можа, нават наспела патрэба ў свеце перакладчыкаў, які варта ўтварыць.

В. МАЦЮШЭНКА: Праблемы ўзнікаюць нават па трансляцыі перадач у блізкаю нам Польшчу. Пачалі мы з «Санетаў» Янкі Купалы, тэксты якіх былі на польскай мове, але іх хапіла ўсяго на дзве перадачы. І дзюкуй Богу, што наш Беларускі фонд культуры выдаў у свой час пераклад на польскую мову «Новай зямлі» Якуба Коласа. Калі мы з Алесем Вінярскім чыталі раздзелы з кнігі, ці смяяліся, ці плакалі — было самім вельмі цікава. Знайшлі мы некалькі тэкстаў Уладзіміра Ка-

раткевіча ў перакладзе на польскую, дачытваем у эфіры цяпер яго кароткія апавяданні. Вельмі вясёлая мара — заняцца чытаннем рамана «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», але вось бяда: няма такога перакладу!

— Ці вядомыя сёння аўтары, якія б маглі гэта зрабіць? І што неабходна для арганізацыі іх працы?

А. БАДАК: Згадваю «круглы стол» па праблемах перакладу, які адбыўся напярэдадні Дня беларускага пісьменства з удзелам пісьменнікаў з Польшчы, Расіі, Сербіі і Чарнагорыі. Высветлілася: многія нашу сучасную літаратуру не ведаюць альбо ведаюць вельмі кепска — некалькі імёнаў і часцей за ўсё тых, каго ўжо, на жаль, няма сярод нас. Думаю, што гэта адбываецца не ў апошняю чаргу дзюкуючы нашай інертнасці, наўняму спадзяванню, што ў свеце толькі і думаюць, як звязацца з беларускімі пісьменнікамі і як мага больш перакласці іх твораў. На жаль, мы мала ведаем пра перакладчыцкі досвед у іншых краінах. Падчас зладжанага «круглага стала» польска пэат Войцях Пестка, памятаю, падарыў мне кнігу, якая выйшла на дзвюх мовах адначасова — на польскай і ўкраінскай. Украінская пэатка Ганна Баграма пераклала яго творы на ўкраінскую, а Войцях Пестка яе пазію — на польскую. У выніку атрымалася цудоўная двухмоўная кніжка. Вось вопыт, варта пераймання.

— Пісьменнікі розных краін цяпер узнікаюць пытанне аб узнаўленні той магутнай школы перакладчыкаў, якая існавала ў былым Саюзе. Па адваротнай сувязі радыё «Беларусь» ці можна меркаваць, што замежны чытач ідзе да нас з адпаведнымі прапановамі — хача б аб двухбаковым супрацоўніцтве? Ці можаце вы праз эфір знайсці калег для працы па стварэнні літаратурных перакладаў?

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: На жаль, даводзіцца ўлічваць, што ў нас апош-

нім часам кардынальна змянілася слухачка аўдыторыя. Калі раней мелася больш людзей, якія былі звязаны з Беларуссю сваяцкімі, гістарычнымі сувязямі, мелі тут продкаў, то большасць цяперашняй аўдыторыі — людзі, якія нас не ведалі і яны з цікавасцю проста слухаюць пра Беларусь.

— Выходзіць, наша геапалітычнае становішча, пра якое мы нярэдка згадваем, гаворачы пра эканоміку ці міжнародную палітыку, у плане літаратурных стасункаў выкарыстоўваецца недастаткова...

А. БАДАК: Некалі беларуская літаратура становілася вядомай у Еўропе не ў апошняю чаргу дзюкуючы таму, што спачатку выходзіла на расійскі рынак — ці ў кніжным варыянце, ці публікацыямі ў тым жа «Новым свеце» альбо «Дружбе народаў»... А якія перакладчыкі былі — Ісакоўскі, Хелемскі, Грыбачоў, Казакоў! З беларускай перакладамі Твардоўскі, нават Ахматава! Сёння ў Расіі такіх перакладчыкаў няма. Між тым менавіта руская мова традыцыйна можа і сёння выступаць у ролі своеасабівага пасрэдніка між літаратурамі еўрапейскіх краін.

— І мне здаецца, варта аб'яднаць намаганні ўсіх зацікаўленых. Паглядзіце: мы сёння гаворым пра радыёстанцыю «Беларусь», якая мае значныя набыткі па прапагандзе беларускай літаратуры, пра РВУ «Літаратура і Мастацтва», дзе літаратурныя часопісы сумленна робяць сваю справу. Ёсць і іншыя структуры, якія таксама тым ці іншым чынам спрычыненыя да перакладаў, але на сённяшні дзень яны раз'яднаныя, працуюць паасобку. Згадайма тое ж тэлебачанне, якое можа зрабіць шмат што, альбо Нацыянальную бібліятэку Беларусі, дзе арганізавалася выстава «Беларуская літаратура ў свеце», і дзе было прадстаўлена звыш трохсот выданняў ці не на дваццаці мовах свету. Вядомы і праект, які быў рэалізаваны тры гады таму Купалаўскай бібліятэкай сталіцы сумесна з камісіяй ЮНЕСКА. Гэта праект па выданні кампакт-дыскаў, дзе прадстаўлена каля 500 твораў беларускіх аўтараў на англійскай мове. Ці можна сёння аб'яднаць намаганні людзей, якія ў Беларусі робяць у прыкнёнае нямаю для выхаду літаратуры ў шырокую медыяпрасторы?

Н. ГАЛЬПЯРОВІЧ: Гэта цалкам верагодна і неабходна. Прычым, гэта — справа дзяржаўная! І вырашаць яе трэба па-дзяржаўнаму! Ёсць жа ў нас і Міністэрства культуры краіны, і Беларускі фонд культуры, і іншыя сумежныя міністэрствы і ведамствы, і Саюз пісьменнікаў са сваёй секцыяй перакладаў... Нашу літаратуру ведаюць у свеце, на жаль, даволі аднабакова, найчасцей — праз Інтэрнет, куды ішчуць маладыя людзі, якія ходзяць на літаратурныя імпрэзы, але не могуць паказаць усю багатую палітру нашай сучаснай літаратуры. Вядома, толькі адна радыёстанцыя «Беларусь» не вырашыць усе пытанні прапаганды беларускай літаратуры. А між тым, на гэтым полі можна зрабіць шмат карыснага...

Ірына ТУЛУПАВА

Водгалас

Прачытайце ў 43-м нумары «ЛіМа» ад 24 кастрычніка ліст А. Жураўлёва «Што скажучь нашчадкі?» і — не змог застацца абыякавым. Сапраўды, нашою была спыняць існаванне на Глыбоччыне адзінай беларускамоўнай школы?

Хачу спадзявацца

Часам успамінаю школу ў вёсцы Кашалёва Віцебскага раёна. Тут настаўнічаў і пэўны час быў дырэктарам мой дзядзька Калесніцаў Васіль Пятровіч. У гэтай школе заўсёды гучала беларуская мова і ад гэтай мовы мне, тады малому хлопцу, было нежак цёпла і ўтульна на душы. Гэта былі 50-я гады мінулага стагоддзя. Праўда, цяпер ужо няма ні майго дзядзькі, ні гэтай школы, ні нават самой вёскі... Але лічу, што калі ёсць вёска, а ў ёй няма беларускамоўнай школы, то гэта ўжо і не вёска. Бо тут, у вёсках, нараджаецца наша сапраўдная культура і свядомасць нацыі. Крыўдна, што ў краіне ў мінулым годзе таксама было зачынена 276 выскковых бібліятэк — з-за таго, што яны быццам бы нерэнтабельныя. На жаль, не рэзюменце нашы чыноўнікі адной прастой іспіць: чым больш будзем укладваць грошай на развіццё культуры і адукацыі, тым больш моцнай будзе наша краіна!

Нядаўна я пацікавіўся, як жыўць нашы сталічныя бібліятэкі — публікавана мяне проста абурала: многія бібліятэкі «забыліся» пра існаванне газет «Звязда», «ЛіМ», часопіса «Вожык»... Праўда, ёсць у бібліятэках яшчэ часопісы «Польмя», «Маладосць», «Нёман», але, на жаль, яны застаюцца незапатрабаванымі чытачом, бо ляжаць не навідавоку. Таксама шкада, што ў нашых многіх бібліятэках няма і дзіцячых беларускамоўных выданняў — часопісаў «Вясёлка» і «Вярэтка», газеты «Раніца»...

Хочацца таксама спадзявацца на тое, што першы тэлеканал нашага тэлебачання, хоць бы праграма «Панарама», «загаворыць» усё ж такі па-беларуску.

Так хочацца, каб нашы адказныя асобы ад адукацыі і культуры ўсё рабілі з розумам, каб на нашай Беларусі было сапраўды добра і ўтульна жыць.

Уладзімір ГОЛУБЕЎ

3 узнагародай!

Напярэдадні Дня Кастрычніцкай рэвалюцыі Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка па трыццаці ўручыў вялікай групе грамадзян краіны дзяржаўныя ўзнагароды за працоўныя заслугі і важкі ўнёсак у сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі. Сярод іх — ганараваныя ордэнам Франціска Скарыны дырэктар-мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі Валэнцін Дудкевіч і вядучы майстар сізны Тэатра-студыі кінаакцёра Любоў Румянцава, адзначаныя медалём Франціска Скарыны артысты Галіна Букаціна (Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа), Уладзімір Грышчэўскі і Анаоль Цярцішкі (Тэатр-студыя кінаакцёра), загадчык кафедры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Людміла Музычанага вучылішча імя М. Рымскага-Корсакава Святлана Кундзянок, артыст-вакаліст Уладзімір ПRAWALINSKI, артыстка Дзяржаўнага ансамбля танца Дана Фальковіч. Званне народнага артыста краіны атрымаў дырэктар Магілёўскага аркестра народных інструментаў Леанід Іваноў, званне заслужанага дзеяча культуры Беларусі — пэат Уладзімір Карызна.

Ул. інф.

Акцэнт — на прыроду

Няхай не крыўдуюць паэты (я і сам да іх адношуся), але твар любога літаратурнага часопіса — гэта ўсё ж проза (зусім не таму, што працягу ў адпаведнаму адрэзе).

І хоць на календары яшчэ 2008 год, на маім рэдакцыйным сталі — апавяданні, аповесці і раманы, якія рыхтуюцца пабачыць свет на старонках часопіса "Польмя" ў першай палове наступнага, 2009 года.

"Уладзімір Караткевіч, або Памэма Гарсія Лойкі" — так называў свой новы раман-эсэ Алег Лойка. Гэта своеасаблівы працяг грунтоўных біяграфічна-даследаваных знакавых асоб Беларусі. Спачатку быў Янка Купала, потым — Франціск Скарына, і вось цяпер — Уладзімір Караткевіч. У творы прасочваецца жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, і ўсё гэта аўтар выкладае праз асабістыя стасункі з ім, што надае апавядальнасці і пэўную спавядальнасць.

Ягор Конюў упарты, крок за крокам, вядзе нас жыццёвымі сцежкамі Тадэвуша Касцюшкі. З ранейшых публікацый чытачы пазнаёміліся з "амерыканскай адысэяй" і "грэчаскай ідыліяй" нашага славаціта земляка, а цяпер, з аповесці "Літоўская адысэя Тадэвуша Касцюшкі", даведаюцца пра час, калі заваявалася эпоха "сярэбранага спакою" Рэчы Паспалітай і ўсцалася новая "тумульга" — чарада закатаў і апантанай шляхецкай калатнечы. Лёс Касцюшкі аказаўся непарўна звязаны з важнейшымі падзеямі ў гісторыі старадаўняй Літвы, як у тую пару называлі заходнебеларускія землі. Герой аповесці мусіў неаднойчы рызыкаваць жыццём, словам і зброяй бараніць свае ідэалы, гонар і каханне.

Трагічныя старонкі ў жыцці беларускага народа падчас сталінскіх рэпрэсій перагортвае Кастусь Цвірка. Герой яго палескай легенды "Воўчая выспа" Ігнась Каралева збігае з ГУЛАГа ў Сібіры, куды трапіла пасля раскулачвання ягоная сям'я і якая ў рэшце рэшт уся гіне там, дабіраецца дадому і паяляецца на востраве, акружаным непразрыстымі балотамі. Там ён у воўчай зграі сустракае і свайго сына Янку, якая некалі выкрала ваўчыца, калі жонка, працуючы ў полі, узяла таго з сабой. Ігнась будзе дом, раскарчоўвае лясную дзялянку і марыць з цягам часу перавезці сюды жонку Хрысціну з другім сынам Стасікам. Ці збудуцца гэтыя яго патаемныя мары, чытачы даведаюцца, калі працягваюць новы твор Кастуса Цвірка.

Раман-эсэ Андрэя Федарэнкі "Мяжа" запрашае чытачоў да роздуму над сэнсам жыцця, сутнасцю літаратурнай творчасці. Украплення ў канву твора ранейшыя апавяданні пісьменніка як бы падмацоўваюць сказанае шпрыхамі. І няхай у рамане, здаецца, і няма строга выбудаванага сюжэта, ён тым не менш чытаецца на адным дыханні.

Некалі сваімі першымі апавяданнямі даволі стала заявіў пра сябе ў "Польмі" малады празаік Аляксей Бруй. І вось аўтар "дарос" ужо і да аповесці. Ягоная "Гісторыя нашага бяссмерця" — гэта яшчэ і гісторыя аднаго незвычайнага каханні. У ролі закаханага алегарычна выступае дрэва: яно кахае рэальную дзяўчыну, якую бачыць штодзень і, як бывае ў рэальным жыцці, раўнуе яе, перажывае, што не можа сказаць ёй пра свае пачуцці.

Апроч буйных твораў, у часопісе "Польмя" будзе шырока прадстаўлена і проза малых жанраў: на яго старонках мяркуюцца апублікаваць апавяданні Міхаса Даніленкі, Ганада Чарказяна, Валерыя Гапеева, Ігара Валасевіча, Ірыны Тулупавай, Аляксея Якімовіча, Ігара Пракаповіча і іншых беларускіх празаікаў.

Анатоль ЗЭКАЎ, загадчык адрэдацыі прозы часопіса "Польмя"

Часопісы ў 2009 годзе

Шаноўныя чытачы, перыядычныя выданні Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" год ад году сталюць і набіраюць творчай вагі, усё шырэй займаючы невадам аўтарскую геаграфію правінцы і ўсё часцей выхопліваючы там самабытныя таленты.

Беларуская літаратура расце адчувальна, таму няма здзіўлення яе лучнасці з іншымі літаратурамі свету. Мы многа перакладаем, набіраемся сусветнага мастацкага вопыту, але пры гэтым і самі спадзяёмся, што лепшыя ўзоры нашай нацыянальнай літаратуры будуць запатрабаваны культурай іншых народаў. Ды найперш — чытайма сваё.

«Маладосць» мяркуе і здзіўляець, і захапляець

Бадай што гэта самы цікавы момант у жыцці рэдакцыі, — прыкідваць наперад, што можна надрукаваць. Добра, калі рэдакцыйны партфель поўны, і ў гэтым партфелі ёсць чым усцешыцца. "Проза — нітка, на якой адпачываюць вершы" — такое вызначэнне даў свайму новаму твору Віктар Шніп. "Паэт, у якога ўсе дома" — яго назва. Анатоль Казлоў таксама ўмее заінтрыгаваць чытача назвамі сваіх аповесцей — "Маладосці" ён прапанаваў нададуна напісаную аповесць "Паразумецца з ветрам". Уладзімір Сідзян напісаў для часопіса аповесць "Сто акварэльных малюнкаў", а напрыканцы паўтоддзя будзе надрукаваны прыгодніцкі раман, напісаны ім разам з Максімам Клімковічам "Шар Настрадамуса". Новым раманам парадуе і Алякс Наварыч. Несумненна прыцягнуць чытацкую ўвагу жаночыя аповесці Алены Брава, Маргарыты Прохара, Ірыны Тулупавай і Людмілы Кебіч.

Будуць і літаратурныя знаходкі. Сяргей Чыгрын распукаў малавядомую шырокаму чытачу п'есу "У сваты", напісаную Адамам Бычкоўскім у Гародні ў 1910 годзе.

Ададасць свае старонкі "Маладосць" і літаратурным перакладам. Падрыхтавана да друку гістарычная аповесць Юзафа Ігнацы Крашчэўскага ў перакладзе Льва Казлова "Кароль у Нясвіжы".

Але не толькі раманы і аповесці ўсцешаць чытача. Сапраўднае задавальненне атрымаюць тыя, хто пачытае апавяданні Андрэя Федарэнкі, Алясея Бадака, Пятра Васючанкі, Надзеі Станкевіч, Івана Каімянкова, Сержука Каліты...

Янка Сіпакоў прапанаваў часопісу "дзённікі настрою" пад назвай "Шукаючы настрой у мітусні", Георгій Марчук — трагедыю "Мінелай, Елена і Парыс", Анатоль Дзялендзік — трылер "Знесеныя хвалы", Раіса Баравікова — фантастычную аповесць для падлеткаў "Дзімка з планеты Жоўтага Хакера"...

Не абдыдзе ўвагай чытач "Маладосці" і паэзія, якая будзе друкавацца ў першым паўтоддзі: нізкі вершавы Людмілы Рублеўскай, Таццяны Сівец, Аляга Салтука, Рагнеда Малахоўскага, Валянціна Лукшы, Міколы Чарняўскага, Сяргея Давідовіча, Сяргея Чыгрына, Святланы Явар, Міхаіла Жарнасека, Надзеі Салодкай, Кацярыны Пікірэні, Андрэя Сузіна, Ірыны Бельскай...

У рубрыцы "Першацвет" пабачаць свет творы пачаткоўцаў з літаратурных аб'яднанняў і, вядома ж, не знікне з "Маладосці" так званы часопіс у часопісе "Фантаст".

Прыемна, што цягам апошніх гадоў чытачы ўсё часцей і часцей

ухвальна адзначаюць публіцыстычную і літаратуразнаўчую частку выдання. Таму, у прыватнасці, будзе мець працяг і ў наступным годзе публікацыя краязнаўчага даведніка "Літаратурныя мясціны Беларусі". Гэта ўжо будзе Магілёўская вобласць, магэрыялы па якой падрыхтавалі Лідзія Кулажанка і прафесар Адам Мальдзіс.

Чытачы будуць мець магчымасць больш глыбока пазнаёміцца з творчасцю многіх пісьменнікаў пераважна сярэдняга пакалення. Прынамсі, Яўген Гарадніцкі грунтоўна расказвае пра творчасць Леаніда Галубовіча, а Марыя Верціхоўская зрабіла спробу працягання твораў Міхаса Южыка "Лесвіца" і "Горад, які яны засялілі" ў кантэксте іншых твораў найноўшай літаратуры.

На думку супрацоўнікаў часопіса, крытычны артыкулы Ігара Запрудскага і рэцэнзіі Міколы Міршчыны наблізяць чытача да сучаснага літаратурнага працэсу. Будуць друкавацца эсэ, аналітычныя артыкулы на тэмы гісторыі і сучаснасці, шматлікія інтэрв'ю з цікавымі людзьмі, рэпартажы з будаўніцтва "Студэнцкай вёскі"...

Пэралік усёго таго, што плануецца друкаваць у "Маладосці" ў першай палове 2009 года, можна доўжыць і доўжыць. Але, як кажучы, апошнія слова за чытачамі. Вельмі хацелася б пачуць: "«Маладосць» працягвае здзіўляць і захапляць нас". Ва ўсялякім разе, супрацоўнікі часопіса спадзяюцца на гэта.

Раіса БАРАВІКОВА, галоўны рэдактар часопіса "Маладосць"

З іншых моў свету

Чытачоў часопіса "Всемирная литература" ў першым паўтоддзі 2009 года чакае раман сучаснага майстра французскай прозы Яшміна Хадры (сапраўднае прозвішча Махамед Мулесехул) "Кабульска ластаўка". Пісьменнік апісвае трагічны лёс дзвюх маладых сем'яў пры жорсткім рэжыме талібаў, калі нават за смех жанчыны няхай сабе і пад чадрой рэлігійнай фанатыкі маглі жорстка пакараць. Твор напісаны з глыбокім веданнем афганскага гарадскога побыту, мусульманскіх традыцый; пісьменнік акцэнтна ўвагу на любоўнай лініі, тонка даследуе псіхалогію ўсходняй жанчыны.

Сам Яшмін Хадра алжырац па паходжанні. Былы вайсковец, ідэйны супраціўнік ісламскага фундаменталізму, ён у свой час эміграваў у Францыю і, калі апублікаваў каля двух дзесяткаў трагічных па інтанацыі надзвычай праўдзівых раманаў, не толькі адбыўся як прафесійны літаратар, але па праве стаў лічыцца адным з буйнейшых франкамоўных аўтараў. Ягоныя творы перакладзены на 33 мовы свету.

Аматараў замежных дэтэктываў парадуе выдатны твор Жазефіны Тэй у перакладзе Зінаіды Краснеўскай, якая пры жыцці сваёй папулярнасцю сапернічала са славай самой "каралевы дэтэктыва" Агагі Крысці. Раман "Фрэнчайз-хаус" (пакуль што гэта рабочая назва перакладзенага твора) адразу пасля публікацыі атрымаў бліскучыя рэцэнзіі. Газета "Таймс" назвала яго "Адным з найболей інтрыгуючых твораў, калі-небудзь напісаных у жанры дэтэктыва". У рамане ёсць і "нетьповое" злачыства, і нечаканыя павароты сюжэта, і правільны адвакат у ролі следчага. Чытачоў чакае па-сапраўднаму цікавы занятак, бо разблытаць клубок хітрасляцтва, з якіх і складаецца "нетьповое" злачыства, вельмі няпроста.

Рэдакцыя мяркуе таксама апублікаваць выдатны твор легендарнага польскага пісьменніка Сяргея Пясецкага "Каханак Вялікай Мядзведзіцы" ў перакладзе Я. Янушкевіча. Авантурніцкі раман (падзеі адбываюцца ў Беларусі, уласна, пад Мінскам) толькі за два перадавенныя гады быў перакладзены на 11 моў свету і прынес аўтару сусветную вядомасць. Цікава, што на рускую мову твор да гэтага часу так і не перакладзены. Яшчэ славянская літаратура будзе прадстаўлена творами найлепшых сучасных расійскіх празаікаў і выбаркай з найноўшай украінскай паэзіі.

Аматараў паэзіі з далёкага замежжа чакае інтымна-філасофская лірыка англійскага паэта Філіпа Ларкіна ў перакладзе А. Цяўлоўскага, а перакладчыца Марына Барадзіцкая рыхтуе для часопіса падборку вершаў выдатнейшых, хоць і малавядомых еўрапейскіх паэтаў з XVII стагоддзя, творы якіх да гэтага часу не перакладзены.

Толькі ў "Всемирной литературе" ў бліжэйшых нумарах можна будзе працягнуць ліставанне А. Адамовіча і В. Быкава перыяду 1962 — 1993 гадоў. Гродна, Мінск, Масква, Каятэбель, Жалезнаводск, Ялта — вось адрасы, па якіх ішлі лісты. Галоўнае ў гэтым ліставанні — развагі пра літаратуру, пра тагачаснае жыццё краіны і пра саміх сябе. Часам на беларускай мове, часам на рускай. Вось, напрыклад, радкі В. Быкава: "Напісал ты обо мне умно, подробно, пространно и, конечно, более глубокомысленно, чем я того заслуживаю. Я читал с некоторой даже неловкостью — не привык..."

Алякс НАВАРЫЧ, галоўны рэдактар часопіса "Всемирная литература"

«Нёман» прагне глыбіні і шырыні

У першым паўтоддзі 2009 года рэдакцыя часопіса плануе парадаваць чытачоў як цікавай, значнай прозай, яркай, таленавітай паэзіяй, так і надзённай,

шматграннай публіцыстыкай ды не менш прыцягальнай, а часам і вострай літаратурнай крытыкай.

Сярод буйных празаічных твораў — раман пісьменніка Віталія Кірпічэні "Планета твор і нягнят". Вострасюжэты твор на сучасную тэматыку. Падзеі разгортваюцца ў гады развалу вялікай краіны, адчувальных зрухаў у грамадстве і ў душах людзей, калі на злом ішлі не толькі ідэалы, але і сотні тысяч безабаронных жыццяў...

"Нёман" прадоўжыць публікацыю сямейнай хронікі вядомага вучонага і пісьменніка Уладзіміра Гніламёдава раманам "Возвращение", у якім прасочваецца лёс беларусаў з-пад Камянца, што пасля сямі доўгіх і пакутлівых гадоў бежанства ў Павалжы вяртаюцца нарэшце ў 1922 годзе на радзіму. Але іх родныя мясціны ўжо адносяцца да іншай краіны — Польшчы...

Вялікую чытацкую цікавасць выкліка і аповесць аднаго з вельмі папулярных сучасных празаікаў Андрэя Федарэнкі "Ничего", у якой апавядаецца пра малавядомага старонкі Слуцкага паўстання 1920 года. "Малая" проза будзе годна прадстаўлена творами Раісы Баравікавай, Алясея Жука, Васіля Ткачова, Уладзіміра Глушакова, Валянціны Кадзетавай, Уладзіміра Гаўрыловіча, Івана Стадолніка, Анатоля Крайдзіча, Янкі Сіпакова, Паўла Саковіча, Алены Брава і іншых аўтараў.

Даволі шырокая паэтычная палітра часопіса павінна задаволіць густы сапраўдных аматараў паэзіі. Сярод вядомых імёнаў — Мікола Мятліцкі, Міхас Башлакоў, Уладзімір Карызна, Уладзімір Марук, Мікола Шабовіч, Уладзімір Мазго, Яўген Каршук, Уладзімір Скарынін, Фёдар Гурыновіч, Ізяслаў Катляроў — будзе нямала новых адкрыццяў, таленавітай моладзі. Вядучыя сучасныя паэты Расіі таксама ўзбагацяць паэтычны абсяг "Нёмана".

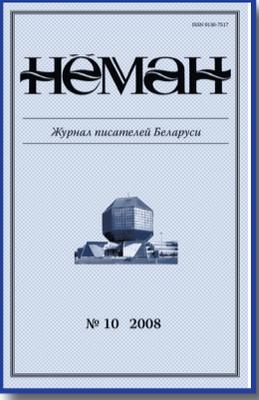
Літаратуразнаўства і літаратурная крытыка будуць прадстаўлены грунтоўнымі артыкуламі, рэцэнзіямі, творчымі даследаваннямі — Лады Алейнік (пра творчасць В. Спрыччана), Навума Цыліса (аб рамане Г. Чарказяна "Не умирай раньше смерти"), Аляга Ждана (пра зборнік прозы "Вальс пад журлівымі таполямі"), Валянціны Локун (пра потсмадэрнізм у беларускай прозе XXI стагоддзя), Алясея Марціновіча (пра творчасць Наталі Голубвай), Івана Штэйнера (пазірк на будучыню мастацкай літаратуры), Зінаіды Драздовай (пра творчасць незабытага А. Грачанікава), Серафіма Андрэяка (пра новыя апавяданні І. Пташнікава), Васіля Макарэвіча (пра творчасць В. Шніпа), Святланы Каляды (пра мадэль жаночага шчасця ў паэзіі Р. Баравікавай), Дзіны Дудзінскай і Алясея Загорскага (пра Сталінградскую бітву ў беларускай літаратуры), Вольгі Папко (пра беларускі жаночы раман) і г. д.

Сярод публіцыстычных артыкулаў варты назваць найбольш адметныя. А гэта, безумоўна, публікацыя пісьменніка Генадзя Пацёнкі аб перапісцы і сустрэчах з Васілём Быкавым, дзённік пісьменніка Георгія Марчука, нарыс Міхаіла Бублеева пра вядомага дзяржаўнага дзеяча СССР Міхаіла Зімяніна, дзе прыведзена многа новых або малавядомых фактаў, артыкул міністра абароны Рэспублікі Беларусь Леаніда Мальцава, гутаркі з губернатарами Гомельскай і Гродзенскай абласцей, сацыялагічныя даследаванні вядомых вучоных Давіда Ротмана і Аляксандра Данілава па хвалюючых пытаннях і праблемах, матэрыялы "крулага стала" "Зямля трывогі нашай", дзе пойдзе размова пра шырокі спектр экалагічных праблем і пра будаўніцтва атамнай электрастанцыі на тэрыторыі Беларусі.

Адным словам, рэдакцыя рыхтуе сваім чытачам шмат новага, цікавага і змястоўнага.

Міхас ПАЗНЯКОЎ, галоўны рэдактар часопіса "Нёман"

Заканамернасць супадзенняў

Слухаць сябе

Раман Аляксандра Сакалова "Похитители времени", які друкаваўся ў № № 9 і 10 "Нёмана" патрабуе цярплівага і настойлівага чытача. Галоўны герой — лётчык. А паколькі менавіта гэтая прафесія была абраная некалі і аўтарам, то твор насычаны і нават перанасычаны адпаведнай тэрміналогіяй, прафесійнай лексікай і г.д. Праўда, у канцы старонкі раз-пораз даюцца тлумачэнні і расшыфроўкі, але ж і яны не ўсім могуць быць зразумелымі... Скажам, асабіста для мяне не так ужо і шмат зразумелага было ў такім тлумачэнні: "Блестер — полусфера из прозрачного пластика для ведения ориентировки". Ну, што ж, у некаторым сэнсе чытанне такога рамана — гэта яшчэ і пашырэнне досведу. Ды працей усё-ткі прымусіць сябе ўспрымаць гэтую "тэхнічную награвушчанасць" як фон альбо антураж і засяродзіцца на галоўным. Аднак жа сам факт, што гэтае пераадоленне тэксту становіцца магчымым, што незразумеласць некаторых нюансаў у жыцці маладога лётчыка не становіцца перашкодай на шляху да спасціжэння твора, сведчыць у першую чаргу пра тое, што аўтару ўдалося гарманічна спалучыць і свой асабісты прафесійны досвед, і свой пісьменніцкі талент.

Нягледзячы на тое, што сюжэтная лінія ў раманае часам ламаецца, што няма напружанага развіцця падзей, але пры гэтым трапляюцца проста лішні эпізоды, чытаецца ён усё-ткі з цікавасцю. Праўда, некалькі разоў падчас чытання давядзецца задаць сабе пытанне: дзе ж тое важнае, значнае, дзеля чаго псаўся твор, ствараўся вобраз гэтага героя — лётчыка Леаніда Дразда? Справа ў тым, што аўтар нібы вядзе летапіс вайсковага жыцця, летапіс службы галоўнага героя ў Афганістане ў нейкай занадта спакойнай эмацыйнай манеры. Ён апісвае шмат здарэнняў і прыгод — і сумных, трагічных, і камічных, не даючы пры гэтым чытачу зразумець, мае гэта нейкае значэнне ў лёсе героя ці не, будзе гэта звязана з далейшым развіццём падзей ці не, гэта толькі цікавы выпадак — для роздуму, ці гэта элемент мастацкай кампазіцыі твора... У выніку ствараецца пачуццё пастаяннага чакання нейкай падзеі, якая такі павінна адбыцца ў дэведзеным да звычкі працягання і выжываць існаванні героя.

Падзея такая, вядома ж, адбудзецца. Іначай бы А. Сакалоў твор проста не пісаў. Аднак цікавым раманае мне падаўся найперш аўтарскай канцэпцыяй героя.

Лагічна было б чакаць ад

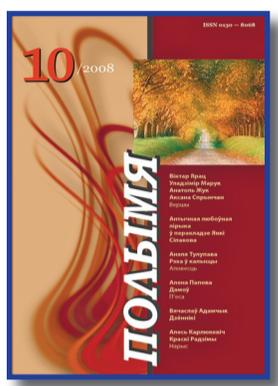
Альбо грай альбо скрыпку агдай. Беларуская народная прымаўка

аўтара суцэльнага захаплення мужнасцю і сумленнасцю, прыныповасцю, а ў некаторых выпадках і гераічнасцю Леаніда Дразда. Аднак А. Сакалоў свайго героя не шкадуе, не ідэалізуе, а ў некаторых выпадках пазбаўляе нават і літасці, раскрываючы самыя непрывабныя моманты біяграфіі. Прычым і аўтар, і герой застаюцца шчырымі — перад светам. Свае годныя ўчынкі Леанід Дрозд не ўзводзіць да подзвігу, але затое калі яму даводзіцца адступаць ад сваіх прыныповаў — ён не робіць з гэтага маральнай трагедыі. Магчыма, менавіта таму аўтар і абраў такую спакойную манеру апавядання, якая часам нават бянгажыць, і відаць, менавіта таму не расстаўляў гучных акцэнтаў, што хацеў зрабіць адзіны акцэнт — жыццё такое, якое яно ёсць. Чалавек можа надаваць яму сэнсы, прыдумляць колеры, аднак сама сутнасць існавання ў свеце ад гэтага не зменіцца: "Убывали и будем убивать всегда — неожиданно приходит в голову до нелепости простая мысль. Убывали чужих, убывали своих, чтобы не стали чужими. Кого некого было убивать — готовились к этому, учились. И нет на земле местечка, где кто-нибудь не занимался бы этим. «Убей ближнего и убей дальнего, ибо ближний приблизится и убьет тебя», — вот похотливо, из которого клеена жизнь на Земле".

У канцы рамана, калі надыходзіць нарэшце тая самая чаканая падзея (Леанід сустракае сваё сапраўднае каханне — найўную і летуценную медсястру Аню), герой гіне. Не таму, што ён зрабіў нешта неадпаведна тэхніцы бяспекі ці трапіў пад абстрэл, а таму, што, усвядоміўшы хуткую смерць сваёй каханай, страціў адчуванне сэнсоўнасці і сваёй прысутнасці ў свеце. Зрэшты, трагічнасць развязкі — паводле "класікі жанру": героі знаходзяць адно аднаго, вырашаюць ажаніцца, але тут, раптам, адзін з іх гіне. А. Сакалоў паспрабаваў мадэрнізаваць канцоўку: душа героя ў момант яго смерці перасяляецца ў нейкую незвычайную птушку... І менавіта гэтая птушка штодня корміцца ў старой нешчаслівай маці, якая ходзіць на магілу з сентыментальна-пафасным надпісам "Лётчыкі не умирают, они не возвращаются". Леанід Дрозд вярнуўся ў сваю родную хату птушкай.

Нягледзячы на тое, што дзеянне ў раманае адбываецца ў пачатку 1980-х, Леанід Дрозд — герой сучасны. Сучасны паводле стаўлення да сябе самога, да свайго месца сярод іншых людзей. Гэта чалавек, які стаміўся пастаянна ацэньваць свае ўчынкі, гледзячы на сябе звонку. Чалавек, які вучыўся давораць толькі свайму ўласнаму ўнутранаму голасу.

У кастрычніцкім жа нумары — некалькі публікацый, прысвечаных 60-гадоваму юбілею вядомай беларускай паэтэсы Яўгеніі Янішчыц,

Нічога выпадковага

Чытаючы драму Алены Паповай "Дамоў", увесь час прыгадваеш амерыканскія меладрэмы — добра знятыя, відовішчныя і яркія, але павярхоўныя і схематычныя. Галоўная гераіня Алена выйшла некалі замуж за багатага немца — вельмі хацелася маладзенькай дзяўчыне апынуцца за мяжой. Аднак там, на чужыне, духоўнасць пераважыла меркантильнасць, і Алена, пакінуўшы мужа, пачала зарабляць грошых танцамі ў начных клубах. Ну, а далей — хоць запрашай галівудскага рэжысёра: нешчаслівае каханне, аборт, хвароба, прага помсты, сустрача праз гады...

Затое прыемна ўразіла нізка апавяданняў Таццяны Гарэлікавай. Тры апавяданні — "Развітанне", "Сола", "Зажы костер" — аб'яднаныя адной тэмай. Па сутнасці, аўтарка вядзе гаворку пра адзіноцтва сучаснага чалавека і асабістую віну кожнага з нас перад сваімі блізкімі за духоўную адчужанасць. Гэтая праблема ўсё часцей уздымаецца ў сучаснай літаратуры, але адна справа, калі зусім малады пісьменнік спрабуе надаць глабальны сэнс сваім няпэўным яшчэ падлеткавым, юначым перажыванням, і зусім іншая, калі чалавек з вялікім жыццёвым досведам, з нейкім сваім веданнем пра жыццё і чалавека, усур'ёз, не гуляючы ва ўласную асуджанасць жорсткім светам, асэнсоўвае сур'ёзную праблему. Апошнія датычыць акураат апавяданняў Т.Гарэлікавай.

Самым моцным у змешчанай нізцы мне падалося апавяданне "Сола". Напярэдадні свайго пяцідзесяцігадовага юбілею Святлана Фёдарэўна чамусьці пачынае прыгадваць былога мужа скрыпача Віцю. Яна бачыць яго ў сне і ў выпадковых сустрэчках, а насамрэч чакае ад яго віншавання. Толькі ці не ўсведамляе гэтага, ці проста не прызнаецца сабе. І нічога адметнага на першы погляд — муж і жонка развяліся, а яна ўсё яшчэ нечага ад яго чакае, яна памятае... Хіба навіна? А гісторыя ўсё-ткі незвычайная, і ў гэтай сваёй незвычайнасці нават недарэчная: Святлана Фёдарэўна развялася са сваім мужам, таму што кахала яго. Гэта высвятляецца са сцэны развітання, якую прыгадвае гераіня: "Я не адзіна. У мяне скрыпка. Гэта мае жыццё. Без скрыпкі я нуль. Ніхто. У гэтай краіне я буду ніхто. Ужо на сёння ніхто... Ты ж бачыш — дзяржава развалі-

лася і паўсюль бардак. ... Я тут цяпер са сваёй скрыпкай нікому не патрэбны... Мяне, дзякуй Богу, паклікалі, паабячалі... Я там, у Германіі... Я там іграць буду, мяне слухаць будуць...

Зразумела, гэта "жаночае" апавяданне, то бок разлічанае на жаночую аўдыторыю. Не таму, што мужчыне яно можа падацца залішне сентыментальным. Якраз наадварот, аўтарка пазбягае "сантыментаў" — слёз не лье, фарбы не згущае, пранікнёных маналогаў у вусны сваёй гераіні не ўкладае. Гераіня пакутуе ад жыццёвай пустаты — не ад таго, што страціла каханага чалавека, а ад таго, што ён, выбіраючы паміж пакліканнем і каханнем, выбраў першае, і гэтым самым пазбавіў яе магчымасці пакахаць іншага чалавека.

Магчыма, Т.Гарэлікавай раіць своеасаблівыя лекі ад адзіноты, калі прапаноўвае прыслухацца да жыццёвай філасофіі сваёй гераіні: захоўваць утульнасць ва ўласнай душы.

Апавяданні Т. Гарэлікавай — сапраўдны эстэтычны адпачынак для чытача. Плаўнасць апавядальнай манеры, дзе няма нічога выпадковага, але няма і адначаснага тлумачэння, дзе героі і дэталі звязваюцца паміж сабой ледзь прыкметнай сувяззю прадказальнасці жыцця, — тое, што вызначае мастацкі стыль аўтаркі і робіць яе творы пазнавальнымі, адметнымі. Пры цяперашняй даволі распаўсюджанай творчай безаблічнасці гэта падаецца вельмі важным.

Да 75-годдзя з дня нараджэння Вячаслава Адамчыка прымеркавана публікацыя яго дзённіка 2001 года.

Пераадоленне нявыказанасці

"Халодны дзень і цёплы вечар" — так называецца апавесць Таісы Супрановіч. Праўда, калі мець на ўвазе не сюжэт, а тое, як апавесць напісана, то больш дарэчнай была б адваротная характарыстыка: цёплы пачатак, халодны працяг.

Аповесцю гэты твор можна назваць з вялікай нацяжкай. Відаць, жанр апавядання падаўся аўтарцы неадпаведным шырокаму ахопу падзей у творы. Аднак апавесць мае на ўвазе прынамсі некалькі распрацаваных вобразаў, у Т.Супрановіч, па сутнасці, толькі адна гераіня — Таня. Ды і яна існуе толькі як абагуленая характарыстыка, добра вядома ўсім са шматлікіх літаратурных твораў і мастацкіх фільмаў. Усе астатнія прысутнічаюць як дэкарацыі ці манекены, на якія галоўная гераіня прымервае пэўныя, часцей за ўсё, адмоўныя эпі-

тэты. Але справа не ў гэтым. (Твор жа не можа быць няўдалым толькі праз тое, што там мала станоўчых герояў). Падчас чытання апавесці ў мяне не ўзнікла адчування, што аўтар хацеў гэты твор напісаць і што ён ведаў, дзеля чаго гэта робіць. Уражанне абьякавасці аўтара палыблялася яшчэ і шматлікімі моўна-стылёвымі хібамаі, якіх лёгка было пазбегнуць. Склалася ўражанне, што ў аўтара існаваў сюжэт, прыдуманы даўно, але на які чамусьці не ставала часу. І вось нарэшце пісьменніца вярнулася да яго — каб не змарнавалася некалі надуманае, і кіравалася толькі адной мэтай: занатаваць, падрабязна і старанна, той сюжэт.

Зусім іншае ўражанне пакінула апавяданне Т. Дубоўскай "Сповідзь". Сюжэт у нейкім сэнсе пераклікаецца з апавяданнем Т.Гарэлікавай "Развітанне". У абодвух творах героі страчваюць самых блізкіх людзей — бацьку і маці і не могуць пазбавіцца ад адчування віны перад імі.

Крыху дзіўнавата было сустрэць твор на такую тэму ў маладога аўтара. Неяк звычайна чытаць пра перажыванні аб недаказаным, нявыкананым перад бацькамі ад пісьменнікаў старэйшага веку, якія, самі наблізіўшыся да бацькоўскага ўзросту веданнем жыцця і побыту у жыцці, пачынаюць разумець тое, што раней было па-за межамі разумення. І хаця крыху адчуваецца літаратурнасць тэмы, яе зададзенасць, напісана апавяданне ўсё ж на такім мастацкім узроўні, што героі не выглядаюць штучнымі, а іх дыялогі не падаюцца схематычнымі.

Не хацелася б вышукваць у апавяданні тэмы сэнсы, якія сама аўтарка ў яго не ўклала, але мне "Сповідзь" падалася творама з двайным дном. З аднаго боку, гэта сапраўды толькі споведзь героя свайму сябру, здзіўняючы якую, ён спрабуе пераадолець адчуванне віны. З другога ж, беручы менавіта такую традыцыйную тэму, Т.Дубоўская ўступае ў палеміку з уяўленнямі пра актуальныя тэндэнцыі сучаснай прозы.

Даўно вядома, што шчырасць пісьменніка — шчырасць у творчай працы, якая дазваляе (ці прымушае?) не баяцца сваіх інтымных перажыванняў, комплексаў і мар, — далёка не заўсёды сведчыць пра яго талент і дасканаласць валодання сакрэтамі пісьменніцкага майстэрства. Як і апошняе — не паказальнік глыбіні таленту. Калі-нікалі ў стылёвым гарнідары можна знайсці сапраўдную перліну-думку ці перліну-вобраз, у той час як у абсалютна дасканалым тэксце часам толькі і бачыш добрасумленна выкананую тэхніку. Па вялікім рахунку, гармонія глыбіні і тэхнікі трапляецца не так ужо і часта. Дык дзе ж выйсце для чытача: рабіць паміж імі выбар ці чакаць гэтых шчаслівых "супадзенняў"?

Свет замежнай паэзіі

У Палацы мастацтва адбылася прэзентацыя кнігі "Галасы 3-за небакраю. Анталагія паэзіі свету ў беларускіх перакладах ХХ стагоддзя". Над тэкстамі перакладаў 658 паэтаў розных краін і эпох працавалі 198 літаратараў. Пачынаючы ад Зоф'і Манькоўскай, Якуба Коласа, Янкі Купалы і заканчваючы Марыяй Мартысевіч, Глебам Лабадзенкам. Сярод паэтаў, якіх перакладалі, — Гамер, Тарас Шаўчэнка, Ду Фу, Шарль Бадлер, Шата Руставелі, Ян Неруда, Поль Верлен, Гай Валеры Катул, Амар Хаям, Марк Шагал, Вера Рыч ды іншыя.

У анталогіі галоўная ўвага надаецца перакладчыкам, а не самім паэтам. Змест пабудаваны на пераліку перакладчыкаў, пад прозвішчам кожнага падаюцца літаратары, творы якіх перакладзены. Гэта стварае пэўную нязручнасць. Каб прачытаць творы Гіёма Апаалінара, да прыкладу, трэба ведаць імя перакладчыка альбо зазірнуць у імяны паказнік паэтаў. Пад вершамі не пазначана мова арыгінала. Не пазначана таксама краіна, да якой належыць паэт. Адна справа, калі гэта Гамер, Міцкевіч, Пушкін, Гётэ. І зусім іншая — Апрылі Лаёш, Эрнест Брыль, Бсісу Муін. Перад зместам, праўда, у імяным паказніку паэтаў пазначаны мовы арыгіналаў. Але з перадапошніх старонак кнігі не чытаецца. Яшчэ цікава было б ведаць краіну, што дала свету паэта. Нярэдка выпадкі, калі ў пісьменніка Радзіма адна, а усё жыццё ён правёў у іншай краіне.

"Галасы 3-за небакраю" — выданне, без сумневу, вельмі сур'ёзнае. І магло б прэтэндаваць на тое, каб называцца эн-

цыклапедычным. А вось біяграфіі перакладчыкаў напісаны не заўжды на ўзроўні анталогіі, у адвольнай форме. У іх адчуваюцца і прыярытэты складальніка. Увага звяртаецца найперш на перакладчыцкую дзейнасць. Але і тут ёсць недагледы. Напрыклад, Сяргей Дзяргай — "перакладаў з украінскай і расійскай, з польскай — разам з А. Вялюгіным". І ўсё. А ў яго перакладах, змешчаных у анталогіі, прысутнічае паэзія Яна Райніса, які пісаў па-латышску. І такія прыклады не адзінкавыя.

Чытачу цікава, напэўна, ведаць, па якіх крытэрыях рабіўся адбор твораў для анталогіі. Як ні дзіўна, усё вызначалася густам складальніка. Ва ўступе ён напісаў: "Для складальніка найпершае значэнне меў выніковы прадукт. Бо перакладзены з любой мовы твор прэтэндуе на месца ў беларускай літаратуры. Можна сказаць, што замежныя класікі, трапляючы ў анталогію, з дапамогай перакладчыкаў па кожным сваім творы мусілі здаваць асобны іспыт. Пэўна

ж, не заўсёды прымальнік таго іспыту быў аб'ектыўны, хоць і стараўся".

Я паспрабаваў, наколькі гэта ўдалося, вызначыць, колькі паэтаў і перакладчыкаў не трапіла ў анталогію. Усіх пералічыць, зразумела, не атрымаецца. Але зазірнуўшы толькі ў кніжку, якія знаходзяцца пад рукою ў маёй невялікай бібліятэцы, усплыло даволі шмат прозвішчаў. Што да перакладчыкаў, то сярод іх — М. Ароўка, С. Сокалаў-Воўш, І. Чыгрын... А спіс паэтаў значна большы. Спачатку звернемся да зборніка "Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай". Беларуская польскамоўная паэзія XIX стагоддзя" (1998). З 70 прозвішчаў у "Галасы 3-за небакраю" трапілі толькі 8 (!). Гэта Ян Дварэцкі, Вінцэсь Каратынскі, Ігнат Легатовіч, Зоф'я Манькоўская, Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля, Аляксандр Ходзька, Ян Чачот.

Вядома, у кнізе "Раса нябёсаў на зямлі тутэйшай" далёка не ўсё мае высокую мастацкую вартасць. Але адсутнасць у анталогіі перакладаў твораў Міха-

ла Ходзькі і Яна Баршчэўскага падаецца дзіўным.

Не знайшоў я і вершаў Рышарда Капусцінскага, хоць у Беларусі і выйшла кніжка яго паэзіі — "Вяртанне" (2007). Няма і твораў Вальдэмара Калініна, а яго кніга "Сны цыганоў" (2005) выйшла на чатырох мовах: беларускай, цыганскай, англійскай, рускай. Сярод перакладчыкаў паэзіі Калініна на беларускую мову — Рыгор Барадулін, Якуб Лапатка, Пятро Ламан, Яўгенія Мальчэўская, Анатоль Канапелька...

Чытаў пераклады на беларускую Андрэаса Грыфіуса, Эгана Крысціяна Гонтэра, Вільгельма Мюлера, Георга Вергера, Дэтлефа фон Ліленкрона, Эрыха Кэстнера. І ўсё гэта ў кнізе Уладзіміра Папковіча "На тым стаю" (2003), а ў анталогіі іх няма. Хоць перакладам іншых аўтараў з гэтай жа кнігі Папковіча знайшлося месца і ў "Галасах 3-за небакраю". Верагодна, складальнікі вырашылі, што больш мэтазгодна шырэй прадставіць пераклады з рускай мовы: Пушкіна, Лермантава, Фета... Увогуле 47 аўтараў перакладу з рускай мовы. Да прыкладу, з нямецкай 46, а з польскай — 90. Як на маю думку, то было б ахвяраваць перакладам вершаў рускіх паэтаў на карысць англійскіх ці італьянскіх. Але, нягледзячы на выказаныя заўвагі, анталогія, як літаратурная з'ява, адбылася. І яе стваральнікі заслугоўваюць нашай глыбокай удзячнасці.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ

Перліны народнай мудрасці

У багатай скарбонцы беларускай народнай творчасці вялікую ролю займаюць прыказкі і прымаўкі — асабліва старонка беларускага фальклору. У простых, але такіх цёплых і шчырых паэтычных радках, народ выказвае сваю любоў да роднай зямлі, яе прыроды, роднай мовы.

Усё гэта можна сказаць і пра прыказкі і прымаўкі, якія сабраны ў кнізе "Мудрасць жыцця", што зусім нядаўна пабачыла свет у выдавецтве "Мастацкая літаратура". Укладальнікам яе з'яўляецца Антон Гурскі, мастак Т. Беразенская.

Усе прыказкі і прымаўкі, а іх у кнізе больш як дзве тысячы, "раскіданы" па раздзелах.

Ёсць у кнізе і некаторыя тлумачэнні слоў, якія асабліва спатрэбяцца дзецям. Калі з іх хто і не ведае, то добра ўсвядоміць, што цэбар — гэта шырокая круглая драўляная пасудзіна з клёпак з двума вушкамі. Каляды — старажытнае народнае свята дахрысціянскага паходжання, звязана з першым павелічэннем самага кароткага дня. Грамніцы — старажытнае славянскае свята ў гонар язычніцкага бога Грамоўніка (Перуна).

Безумоўна, зборнік "Мудрасць жыцця" будзе з прыхільнасцю сустрацены не толькі юнымі чытачамі, але і бацькамі і настаўнікамі, а таксама выкладчыкамі і студэнтамі гуманітарных факультэтаў ВУНУ, усімі, хто цікавіцца народнай творчасцю і беларускай культурай.

Янка ГАЛУБОВІЧ

Шаноўныя чытачы!
Якраз перад тым як здаваць матэрыял Дзмітрыя Беражнота ў друк у рэдакцыю завітала Таццяна Сяргеўна Грахоўская, дачка аднаго з аўтараў анталогіі "Галасы 3-за небакраю" паэта Сяргея Грахоўскага. Выказаўшы крыўду з нагоды даведкі, непаважліва, на яе думку, напісанай складальнікам анталогіі да нізкі перакладаў бацькі, яна настойліва папрасіла апублікаваць адкрыты ліст да Міхася Скоблы. Рэдакцыя не магла не выказаць просьбу дачкі, шчыра заклапочай лёсам творчай спадчыны вядомага паэта.

Паважаны спадар Скобла!

Звяртаюся да Вас, як да аўтара біяграфічных давадак у выданні "Анталагія паэзіі свету ў беларускіх перакладах".

Абур'яла ваша даведка пра майго бацьку — Грахоўскага Сяргея Іванавіча.

Калі першыя чатыры фразы вымушаюць проста паціснуць плячымі 3-за бессэнсоўнасці, то давайце...

Чаго варта фраза: "...прычым другі раз яго арыштавалі абсалютна беспадстаўна..." А на першы арышт падстава значыць была? Адкуль такая зняважлівая безадказнасць?

Следам фраза: "У лагеры пісаў па-расейску п'есы і вершы, якія чытаў на мітынггах". Якія ў лагеры "мітынггі"?

Паважаны спадар Скобла! У лагеры ён валіў лес, капаў траншеі, будаваў дарогі, грузіў вагоны лесам. А самадзейнасць, пра якую вы пішаце — (гэта напрыканцы тэрміну і вайны) — у "вольны" час. Уяўляеце сабе гэты "час" у вайну, у лагеры?

Якое аблічча вы стварылі майму бацьку? Ён што — 10 гадоў "на мітынггах" народ забяўляў?

Чытаем дзве апошнія ("ключавыя") фразы.

"Перакладаў ахвотна і многа і "сваім" Блокам ганарыўся як ніводнай з уласных кніжак. Хоць рытмічныя збоі ў знакамітых "Паэтах" (як і ў "Непрыгожай

СЯРГЕЙ ГРАХОЎСКИ
(1913, м-ка Нобель Пінскага пав. — 2002, Менск)

Напэўна, цэнзура прыдрамала, калі ў 1965 г. выходзіў зборнік аўтабіяграфій беларускіх пісьменнікаў «Пра час і пра сябе». Бо радкі С. Грахоўскага чыталіся і разумеліся дваяка: «У хатах не запальвалі агню, плакалі жанчыны, пачалі некуды знікаць Міцевы равеснікі, людзі сталі рэдка выходзіць на вуліцу, усе гаварылі шэптам. Тады ўпершыню я пачуў слова *бальшавік*». Апісаны нібыта час беларускай акупацыі, але і атмосфера страхотлівых 1930-х пазнаецца. Першую кнігу Грахоўскі выдаў толькі ў сорок пяць гадоў, у 1958-м, пасля двух адбытых тэрмінаў, прычым другі раз яго арыштавалі абсалютна беспадстаўна, праца была дырэктыва Берыі высласць усіх ненадзейных. У лагеры пісаў па-расейску п'есы і вершы, якія чытаў на мітынггах. Грахоўскі паспеў пакінуць сведчанне пра гулагаўскія будні: тры ягоныя аповесці — «Такія сінія снягі», «Зона маўчання» і «З вольным білетам» — напісаны на дакументальным матэрыяле. І, магчыма, гэта самыя моцныя кнігі пісьменніка, які правёў у няволі доўгія шаснаццаць гадоў. Вызваленне ад страху адбывалася няпроста, Грахоўскі яшчэ запсеў другую «зону маўчання», што пачалася прыканцы 1990-х. Перакладаў ахвотна і многа і «сваім» Блокам (Менск: Мастацкая літаратура, 1980) ганарыўся як ніводнай з уласных кніжак. Хоць рытмічныя збоі ў знакамітых «Паэтах» (як і ў «Непрыгожай дзяўчыцы» М. Забалоцкага) гонару перакладчыку не робяць.

дзяўчыцы" М. Забалоцкага) гонару перакладчыку не робяць".

А ўжо ж як яны не робяць гонару вам, гэтыя дзве фразы! Калі ён па вашым разуменні займаўся гэтай работай толькі для самаадзнакі — то гэта наўрад ці цікава чытачу. Няўжо вы сапраўды лічыце, што яго пераклады не заслугоўваюць адзнакі прафесіяналаў, калег, чытачоў?

Анталагія і біяграфічная даведка ў ёй — не месца для крытыкі. Чаму ж вы не выбралі больш дасканалыя пераклады? А выбраць было з чаго — тысячы вершаваных радкоў і цэлая кніжка Блока.

Вы пакрыўдзілі і абразілі старэйшага таленавітага пісьменніка, які пакінуў вялікую літаратурную спадчыну, выдатнага перакладчыка, нястомнага працаўніка, які з павагаю і руплівасцю ставіўся да перакладчыцкай працы. Як пісьменнік вы, безумоўна, ведаеце, што самы складаны пераклад — гэта пераклад з блізкіх моў. Тут трэба захаваць не толькі сэнс, але і памер, рытм, настрой, інтанацыю, музыку, колеры і нават пах верша-арыгінала. Пераклад з рускай мовы — гэта не з аварскай, дзе наогул няма рыфмы. І пры такіх жорсткіх рамках нейкія агрэхі магчы-

мыя і даравальныя. Гаварыць пра іх, вядома, трэба, але не ў анталогіі.

Ніводнага добрага слова для Грахоўскага Сяргея Іванавіча ў вас не знайшлося. Як пісьменнік вы ведаеце пра разбуральную і жыццядайную сілу слова.

У бацькі ёсць цудоўны верш "Словы" (1962 г.). Прыводжу яго цалкам:

Над намі словы удагараць.
Мы чуем і гаворым іх.
Яны то здружаць,
то пасвараць
Сяброў і ворагаў маіх.

Бо словы розныя бываюць.
Агны — агню стрымаюць шквал,
Другія словы забіваюць
Усё жывое напавал.

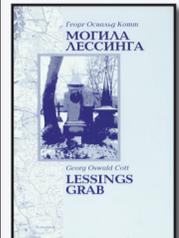
Ад слова сэрца халадзе,
Праходзяць сон і забыццё,
Ад слова рушца надзеі,
Ад слова свеціцца жыццё.

Ад слова вырастаюць крылы,
А ў сэрцы стукае любоў,
Ад слова прыбываюць сілы,
Дык не шкадуіце шчырых слоў!

А здатным толькі на дакоры
І гучна словамі грывець,
Каб не прыносіць людзям гора,
Было б найлепей анямець.

Таццяна ГРАХОЎСКАЯ

Кніжная паліца

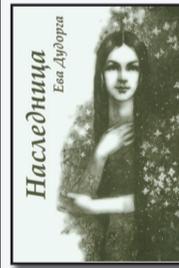
У выдавецтве "Конфідо" выйшла кніга нямецкага пісьменніка **Георга Освальда Кота** "Могіла Лессінга". Гэта пераклад на рускую мову аднайменнай аповесці, якая навеяна ўражаннямі ад вандроўкі па Кітаі, па сутнасці з'яўляецца лірычна-філасофскім разважаннямі пра аўтарытэт асобы ў гісторыі і яго праекцыю на жыццё сучаснікаў і нашчадкаў. Паралельна выдрукаваны і арыгінал аповесці на нямецкай мове. Пераклад А. Сямёнавай. Пасляслоўе Х. Шміта-Глінтцара.

У Мазыры, у КПУП "Калор" пабачыў свет невялікі арыгінальны зборнік вершаў **Галіны АПРОШЧАНКІ** "Арыгіналы жыцця". У кнізе ёсць розныя па тэматыцы вершы, пераклады, гумар, пароды... Творы вылучаюцца адметнай мовай і выбітнай метафорыкай.

У Мінскім выдавецтве "Беларуская навука" ў серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі" выйшла ў свет чарговая кніга вершаў і паэм **Фелікса МЫСАЦКАГА** "Невыплаканны ветер". Паэзія нядаўна адзінока з жыцця лірыка адметная сваёй таемнасцю, прарочасцю і стылёвай славеснай сторрэалістычнасцю. Верлібры і рыфмаваныя вершы напоўнены паднебнай чароўнасцю і горкай зямной рэчаіснасцю. Шмат вершаў прысвечаны чарнобыльскай трагедыі і месцу творцы ў грамадстве і свеце.

У Мазыры выйшла кніжка **Евы ДУДАРГІ** "Наследніца". Яе змест складае аднайменная аповесць рускамоўнай літаратorkі. "Так случилось, что слова проклятия, сказанные два века назад, летят сквозь время, убивая мальчиков и мужчин и рана души девочек и женщин этого Рода. Легко ли быть его наследнице?" — напісана ў анатацыі да кніжкі. Пэўна, гэта ўведае толькі той, хто прачытае аповесць.

У Магілёўскім выдавецтве "Амелія Прынц" пры падтрымцы ўпраўлення ідэалагічнай работы мясцовага аблвыканкама выйшаў у свет зборнік "По дороге в Лесную" (аўтары-складальнікі **М. Барысенка і М. Хобатаў**).

Нарыс прысвечаны 300-годдзю з дня перамогі рускіх войскаў над шведскімі непадалёк Прапойска (цяпер Слаўгарад). Па сутнасці, гэта своеасаблівы альбом з каляровымі глянцавымі ілюстрацыямі, аб'ём якога складае 16 друкаваных аркушаў. Рэдагаванне кнігі ажыццявілі абласныя аддзяленні ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі" і ГА "Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры".

Змітрак
МАРОЗАЎ

Плакальшчыца

У той жалобны лютаўскі дзень
На ўсю вёску,
з аднаго канца ў другі,
Раптам загаласілі,
заплакалі вароны.
Менавіта заплакалі...
Нібы забыўшыся на дараваную
прыродай мову,
Птушкі галасілі па апошняй
тутэйшай жыхарцы —
Салдацкай удаве Куліне,
якая за свой немалы век
Выплакала вочы па ўсіх
памерлых аднавяскоўцах.

Імжыстым восеньскім світаннем
Самотная шэрая птушка
Пагрукалася да мяне ў шыбіну
акна...
Трэба неадкладна пазваніць маці.

Наступнік мой, — табе радкі
І гэты верш раскуты,
Мо ты адчуеш праз вякі
Маёй душы пакуты.
Як я любіў,
Як я жадаў
Цяпла і разумення!..
Сваё жыццё — жыццю аддаў,
Як збажына насенню.

Парада

“Трымайся залатой сярэдзіны —
Набудзеш лад
і супакой...”
Ды я прыйшоў
не на агледзіны
У свет,
пазначаны маной.
Шаптацца з маладымі травамі,
Рабіць дабро не напаказ...
“Сярэдніх” шмат...
І “левых” з “правымі”.
Бракуе шчырых сярод нас!

**Бабулін
каменьчык**

Вучыла бабуля навуцы маўчаньня:
“Калі наляцяць груганы,
быццам здані,
Маленькі каменьчык
Трымай за зубамі...”
І я навучыўся
Маўчанню з гадамі.
Знявагу і зайздрасць,
Ліслівыя словы
Маўчаннем змятаю,
Як вецер палову.
Да скрыгату часам
Сцінаю я зубы...
Бабулін каменьчык —
Замова ад згубы.

**Ліст
у XX стагоддзе**

Толькі ноч, бы ў райскім сне,
Ты маёй была...
Вось і ўсё, што для мяне
Памяць зберагла.
Ранак ветраны, руды,
Вывеў за парог,
Разлучыў нас назаўжды
На крыжы дарог.

...Новы век і новы час,
Ды ў стагоддзі тым
Шчэ гучыць “кахаю Вас”,
Вобраз твой святы.

Абуджаецца ўва мне
Песняй незямной...
Толькі ноч,
бы ў райскім сне,
Ты была маёй.

У лугах згасаюць краскі
Закаханае вясны,
Паміраюць з імі казкі,
Недаказаныя сны.
Адлятаюць нашы мары
З першым выраем лісця...
І твае гаданні — чары
Больш не вернуць пачуцця.

Не маю гадзінніка,
каб уцячы ад часу.
Ды толькі час,
як бязлітасны,
кіпцюрысты звер,
Удзень і ўначы
даганяе мяне
пранізлівымі

Тэлефоннымі званкамі
З галасамі шматлікіх
родзічаў,
Былых сяброў,
службоўцаў,
Знаёмых
і незнаёмых мне людзей,
З просьбамі:
абараніць, суцешыць,
Уладкаваць, набыць,
прыначлежыць...
І толькі маё вясновае каханне,
Якое даўно засталася
ў мінулым,

Не напамінае
аб сабе нават адным,
Такім чаканым,
тэлефонным званком.

Жывём у клетках
шыкоўных кватэр,
Аздобленых заморскімі дыванамі,
І сціпрых камунальных
кватэрках.
Спяшаемся на працу ў даўкіх
І смуродных клетках аўтобусаў,
Трамваяў і тралейбусаў.
Марнуем жыццё
і час у клетках
Маленькіх і вялікіх
кантор і ўстаноў,
Не адрываючы вачэй,
нібы загіпнатызаваныя,
Ад экранай найноўшых
камп’ютэраў,
Якія аблытваюць
нашы душы і розум
Д’ябальскімі мярэжамі
Інтэрнету...
І пры гэтым мы лічым
сябе вольнымі людзьмі?..

**Споведзь
старога**

Багата бачыў.
Ад убачанага за свой век
Ледзь не аслеп.
Багата чуў.
Ад усяго пачутага
зробіўся глухім.
Багата ведаў.
Што ведаў — усё забыў.
Багата меў.
Што меў — раздаў бедным.
Хто я цяпер?..
Багаты жабрак, якому
Пара вяртацца
з гасцей дадому.

АЛЕСЬ
БАЖКО

Смалакур

У смалакура доўгі дзень,
І ночку ён на варце.
Час не спыняецца, ідзе:
Дзед алаўком на карце
Старыя вырубкі ў бары
“Азеляніў” садамі
З цаглянай хатай на гары,
Абвітай правадамі.
На правадах сядзяць стрыжы —
Рака, напэўна, блізка,
А смалакур на капяжы
Збірае дождж у міску.

На старасць, кажа, ламата
Няшчадна дрэнчыць ногі,
Але з пасцелі рана ўстаў:
Расклад у дзеда строгі.
Людзям патрэбен шкіпінар,
Ён ад хвароб ратуе,
І смалакурня ля Панар
Ніколі не пустуе.

Хай тая хата на гары
Каму другому сніцца,
Стары і сёння на зары
Грэў у катле жывіцу,
Каб не мінуў ніхто варот
Каля яго “палаца”...
Гара карчоў.
Гара турбот,
Гара шчаслівай працы!

Цягаў і я жывыя сосны ў клець,
Пакуль адна у руках
не застагнала.

“Не хоча ў печы,
матухна, гарэць” —
Сказаў мне бацька
і зрабіў цымбалы.
Прайшлі гады,
Клець аджыла свой век.
І на цымбалах шмат
адмецін часу.
Пад іх напеў я акупантаў сек,
Хадзіў на спеўкі
ў дальнія калгасы.
Сябры жартуюць:
“Пасівеў ты, брат,
А струны рвеш,
не ў прыклад, як малое...”
Рву, бо жыццю і новым песням рад
І не магу забыцца на былое.
А ўсё таму, што некалі вясною,
Пачуў той стогн,
абронены сасною.

Лес для мяне быў бацькам у вайну,
Хаваў ад смерці, гадаваў, вучыў...
Ды час няўмольны і яго крануў.

Зірнеш на сосны, міма ідучы,
Пні ў медных латах,
як званы, гудуць.
А на чубах з вясны,
як на бяду,
Сухое сучча —
шчоткаю да хмар.
Кранеш камель —
ляціць ігліца ў твар
З густых,
шырокіх ды сухіх галін,
І мне баліць...

Стары цыган калісьці мне сказаў:
“Мы, сокал, возім гора на вазах,
Таму нідзе прытулку
не знайшлі...”
Зямля мая!
Хоць сонцам ашчасліў
Маіх сяброў,
што некалі ў лясах
Далі мне прагу да жыцця ў пасаг
І навучылі песняй даражыць.
Мне і цяпер цыганскія вазы

Начамі сняцца —
выскачыш, глядзіш
На бацькаў плот,
палеткі, маладзік,
Ідзеш зацішку
ля ракі шукаць —
А гэта дрэвы
ля дарог скрыпяць
Па грудзі ў жыце
ці сухой раллі.
Яны мне песню новую далі.

На скрыжаванні —
чарада рабін.
І раптам — надпіс:
“Сцеражыся мін!”
Няўжо вайна яшчэ збірае плён?
Хто ж пасадыў рабіны?
Чалавек!
Вайна яму была не ў галаве —
Раўняў аковы,
засявай вясну,
Пакуль агонь у твар
не паласнуў...

Фота Кастуся Дробава

Русалка з Францыскаанскай

Гісторыя пра статую з сутарэнняў дома Ваньковічаў
З аповесці «Ночы на Плябанскіх млынах»

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

Дзеянне аповесці Людмілы Рублеўскай «Ночы на Плябанскіх млынах» адбываецца на пачатку 20-х гадоў мінулага стагоддзя. Паводка ў Мінску ператварыла дом былога дырэктара гімназіі ў востраў. Маладыя людзі, што сабраліся там, ратуючыся ад віхураў нялёгкага часу, апавядаюць адзін аднаму дзівосныя і застрашлівыя гісторыі пра свой родны горад.

нулых, хаця гэта адмыслова забаранялася, і па асабістым загадзе мінскага губернатара за з'яўленне на людзях у чорнай сукенцы належала заплаціць штраф у 50 рублёў срэбрам.

Шлі дні, а Ян усё нікога не бачыў, акрым сваёй таямнічай гаспадыні. Пагроху ён пачаў уставаць, хадзіць па пакоях — усе цёмныя, пустэльныя. Спрабаваў адчыніць хаця б адно акно — але ці ён так саслаб, ці шыбы былі зусім нерухомыя ад старасці... Што ж, нельга дакараць за перасцярогу тых, хто рызыкне жыццём дзеля высакароднай справы. Магчыма, дом лічыўся закінутым, і не варта было, каб выпадаковы мінак заўважыў, што ў ім нехта жыве. Праўда, дом, відаць, знаходзіўся зусім наводніце — з-за вокнаў і вечна вільготных муроў не далягала ніводнага гуку, як у магілу. Але жандары правяралі нават закінутыя дамы...

— Толькі кроў і агонь адчыняць дзверы гэтага дома, — супакоіла гаспадыня, і Ян у чарговы раз патануў у яе вялізныя вачах колеру шэрага сакавіцкага неба. Так, гаспадыня не памыляецца — вораг сюды не ўвойдзе, не пралішы крыві. Зброя пры інсургенце. І шабля, упрыгожаная адзіным, але затое вялізным дыямантам — спадчына прадзеда. Але Ян чамусьці быў пзуны, што ў гэтым доме знойдзецца і порах, і кулі... Анекуль жа браліся на сталае хлеб і віно, ды іншыя няхітрыя стравы, смаку якіх таксама не памятаў. Размовы між госцем і пані нагадвалі веснавыя ручайны — то хаваюцца пад снегам, то знойдзецца на сонцы, то прыпняюцца, цяжка перакочваючы каменчыкі. Ян раскажаў пра сябе ўсё... І пра першае нудалае каханне, і сваю мару паўтарыць славу бацькі — стаць мастаком... Пра лемпарда, апошняга ў гэтых краях, які аднойчы патрапіў на прыезд Янавай стрэльбы — але палюнічы так і не наважыўся націснуць на курок, і дазволіў лясному волату ў плямсты жойтым футры, старому, але ўсё яшчэ пагрознаму — сысці, каб сустрэць смерць, годную апошняга з роду, смерць на волі. І пра лясных птушак з сінімі пёрамі, што хаваюцца ў зарасцях глогу і крычаць галасамі немаўляцка, пра русалак, што гушкаюцца на сплечных галінках бярозаў, і варта паклаціць пад дрэвам барану — русалка ўблыгаецца ў яе валасамі і будзе табе слугаваць... Калісьці Ян хацеў злавіць такую... Але — навошта злоўленае каханне? Хіба яго параўнаеш з такім — якое нараджаецца цяпер у ягонных грудзях, выпявае, як перліна ў сваёй ракавінцы, ад першай пясчынкі, што ўчыніла непераходны боль, і абрастае, павольна і непазбежна, усё новымі слаямі перламутру, павялічваецца і зьяе, і ўсё больш вярэдзіць душу і баліць...

Ян і гаспадыня моўчкі блукалі па паўцёмных пакоях. Іх павольныя рухі нагадвалі старажытны прыдворны танец — без дотыку рук, з узаемнымі цырымоннымі паклонам, з прыхаваным агнём — прынамсі, у грудзях Яна ён палаў... Як палаў ліхтар у яго рупэ, калі па крутых цёмных прыступках яны з гаспадыняй

спусціліся ў сутарэнні дома. Аб гэтым папрасіў Ян — бо сутарэнні былі і пад домам ягоных продкаў на Валокцай, ля мінскай Саборнай плошчы. Яны існавалі яшчэ да таго, як Ваньковічы пабудавалі свой дом, і дзе заканчаліся — ніхто дасюль не ведаў. Казалі, што зямля пад усім цэнтрам горада — як у мурашніку... Што ж, Ваньковічы карысталіся сваімі сутарэннямі неаднойчы... Цёмнымі вузкімі лазамі прабіраліся на таёмныя спатканні з іншымі змоўшчыкамі, уцякалі з аблогі, хавалі зброю... Але тут, у гэтым доме, сутарэнні выглядалі іначай. Высокая столь, пасярэдзіне — тоўстая каменная калона... Гаспадыня абшчаперыла яе, прыкласла да каменя лбом:

— Паслухай...

Ян таксама прыхінуўся да калоны з другога боку. Глухі гук — быццам пад зямлёй нехта біў вялізным молатам па вялізным кавале, і ад удару уздыгвалі нават каменная падлога і калона.

— У кожным горадзе ёсць такое месца, — ціха прагаварыла гаспадыня. — Сэрца горада... Магчыма, гэта волат Менск усё яшчэ круціць свае жорны і перамолае камяні — іначай яны будучы расці і запоўняць усю зямлю. А можа, гэта б'юць крыніцы — кроў зямлі. Выпусці яе дарэшты — і зямля памрэ. А можа, гэта барабаны, якія склікаюць падземную варгу — ведаеш, пад кожным горадам ёсць свая падземная варта?

— Я ведаю толькі адно — я кахаю цябе, — прашаптаў Ян і асцярожна паклаў далонь на руку гаспадыні, прыціснуўшы да каменя калонны. Якія халодныя пальцы... Тонкія бровы пані выгнуліся, нібыта ў недаверы.

— Гэтае сутарэнне памятае гісторыю аднаго палкага кахання...

Прыгажуня адышла ад калоны і пачала расповед тым жа ціхім голасам, нібыта хтось мог падслухаць.

— Гісторыя старая, як гэты свет... Тут жыў купец з трыма дочкамі. Дзве родныя, адна прыёмная. Да паненак узялі гувернёра. Ніхто не падумаў пра тое, што малады чалавек занадта гожа для таго, каб браць яго ў дом, дзе жывуць дзяўчаты. Усе ўтрох марылі аб адным. Каханне дасталося толькі адной з іх, няроднай. Старэйшыя даведаліся, што сястра змовілася ўцячы з каханым. Яны звязалі ішчаслівіцу шаўковымі шалікамі, замкнулі ў гэтым сутарэнні і пабеглі за бацькам. І якраз пачалася паводка. Свіслач разлілася... Сутарэнне затапіла. Вось і ўсё... Калі жаніх, дарэмна пракакаўшы, прыйшоў сюды і ўбачыў труп, які плавае ў цёмнай вадзе... Нораваы тады былі яшчэ больш адзікімі чым цяпер. Ён забіў абодвух сяспёр — забіў кінжалам мізэрэкордзія, адмысловым кінжалам, якім дабівалі паваленых рыцараў у шчыліну паміж латамі і шлемам. А потым павесіўся. Таксама тут, у сутарэнні. Страшна і банальна, праўда?

Незразумелая ўсмешка кранула тонкія вусны дзяўчыны. Ян пацягнуўся да яе... І зноў свет расплыўся ў яго вачах... Ваньковіч ачуяў толькі ў ложку — як яна, бедная, яго сюды выцягнула з сутарэння? Можа, у доме ёсць яшчэ нехта?

Але правярць не атрымлівалася. Пасля свайго прызнання Ян аслабеў... З цяжкасцю падымаўся, каб прайсціся па пакоі... Затое цяпер кожны вечар да яго ложка падыходзіла гаспадыня, каб пацалаваць у лоб. Пасля гэтага наставаў цяжкі сон... Цяжкі — бо ўсё больш вярэдзіла думка пра тое, што робіцца там, за зачыненымі аканіцамі. Як ён мог так на доўга забыцца пра свой абавязак перад Айчынай, перад таварышамі? Ці паведаміла гаспадыня ім, што ён жывы? Чым далей, тым усё больш сумненне апаноўвала Яна, і да ягонага кахання дамешвалася атрута. Ён кахаў — і баяўся гэтай бледнай прыгажуні, усё больш баяўся дотыку яе вуснаў да свайго гарачага лба. У начныя трызнення прывідныя водарасці апляталі яго, ён захлынаўся ў вадзе. Не, так далей невыносна. Урэшце, ён з роду тых, хто не здраджваў радзіме нават дзеля кахання. Толькі б адчыніць дзверы... Усё часцей наведвала жахлівая думка: гэта палон... Няўжо ён патрапіў проста ў рукі тых, з кім змагаўся? Але ж яна выратавала яму жыццё... Цяпер яна мусіць яго адпусціць! Усё роўна ён вернецца — як вяртаецца навізаны на ланцуг звер... На ўсе распыты і просьбы адказ — няпэўная ўсмешка, пацалунак... А калі настойваў — яе твар па-дзіцячы зморшчываўся, з горла вырываўся жаласнае рыданне... А вочы зноў напаяніліся болам. Так што рабілася сорамна за недавер. А потым — зноў апаноўваў жах, што гэта — назаўсёды... Гэты паўцёмны пакой, блытанія размовы, асцярожныя крокі... У Яна не было сілаў нават узвысіць голас. Рана ж загаілася, а ў яго ўсё яшчэ адчуванне, што траціць кроў... І яшчэ... Толькі цяпер Ян усвядоміў, што ў доме няма абразоў. Толькі выява крыжа — простага, з чорнага дрэва — над дзвярыма, назаўсёды, магчыма, зачыненымі для госця.

Як яна казала? Гэтыя дзверы адчыняюць толькі кроў і агонь? Можа быць, у гэтых словах зусім іншы сэнс? Крыві, калі Ян патрапіў сюды, было дастаткова... І ён жа тады, калі ўлаў на бруканку, запаліў агонь перад сцяной, у якой — магчыма, і праўда! — не мелася дзвярэй!

Калі дзяўчына прыйшла пацалаваць яго перад сном, Ян зрабіў выгляд, што моцна спіць, павярнуўшыся тварам да падушкі. Гаспадыня доўга стаяла над ім, Ян адчуваў яе пільны позірк. Дыханне ў таго, хто спіць, роўнае і глыбокае. Толькі б не зварахнуцца, не ўздыхнуць перарывіста... Яшчэ крэху — і не вытрымае... Але амаль бязгучныя крокі аддаліся ад ложка. Ян пачакаў яшчэ трохі і ўзняўся. Чаму ўсё-ткі яна, калі была ворагам, не схавала яго шабля?

Перад дзвярыма без засоваў, без адтуліны для ключа, Ян высек агонь... Паперка, вырваная з нататніка, з чарговага намалёванага алоўкам выявай гаспадыні дому, скурчылася, пацямнела... Пляёсткі агню варушылі яе на падлозе, нібы прагныя кузуркі. Час... Ваньковіч агаліў левую руку да локця і паласнуў шабляй. Агонь і кроў! За спінай пачулася нешта падобнае да тонкага жаласнага плачу. Дзверы не адчыніліся, але нібыта сталі празрыстымі, як балотны туман. І Ян ірвануўся туды...

Ён зваліўся на брук перад ганкам апусцелага дому. Цёмная раніца позняй восені падалася яго адвыклым ад святла вачам сляпучай, як само сонца. Нездзе працокалі капыты... Відаць рамізнікі пачалі працу. Заплакала дзіця... Яму азваўся сярдзіты заспаны жаночы голас. Ляснічы ўзняўся. Так, гэта быў яго свет, яго горад, яго гора... І яго доўг. Колькі ён прапусціў? Тыдзень жыцця? Месяц? Або працяглы гады?

Ён нават не азірнуўся на таямнічы дом. Як не азіраюцца на гатовыя стрэліцы у спіну былога сябра.

Паўстанне захлыналася ў крыві. Імперыя не жадала саступаць і найменшую частку сваёй улады. Таму душыла ўсіх паслядоўна і бязлітасна. Паўстанці камандзір Ляліва зноў стаўся пагрозай ворагаў. Але ці трэба тлумачыць, што бледны твар незнаёмкі бачыўся яму і ў сне, і наяве, і ніводная жанчына не магла нават крыху прыпадобніцца ёй. Гэта было ганебна — але часам Яну рабілася так балюча, што ён шкадаваў, чаму назаўсёды не застаўся ў доме на Францыскаанскай. Ну, пра подзвігі распавядаць не стану... Я не маю здольнасцяў баталіста. Атрад Яна біўся на Падляшшы і на Брэстчыне... Яго зноў паранілі, і некаторы час ён хаваўся ў сутарэннях мінскага маёнтка Ваньковічаў — інсургенты вырасцілі, што найменш шукаць будучы навідавоку. Балела рана на плячы, але наймацней балела рана нябачная. Кожны вечар, калі Ваньковіч клаўся ў ложку, яму здавалася, што над ім схляецца танкалкая постаць, і халодныя вусны кранаюць лоб. Чаму яна не пакіне яго ў спакоі? Там, у сутарэннях радавога дому, Ян і зрабіў прыгожую мармуровую статую. Каго яна выяўляла — зразумела... Статуя гэта была не для чужых вачэй. Ян пахаваў яе там жа, у сутарэннях. Прачытаў над ёй малітву... І нібыта адчуў сябе вызваленым. Потым з дапамогай пісьменніцы Элізы Ажэшкі, з якой доўга сябраваў, з'ехаў за мяжу. Яшчэ паваяваў у Галіцыі, потым перабраўся ў Парыж. Расійскія ўлады забралі маёнтка ў Сляпяны, падчас вобыску знікла самае каштоўнае — партрэт Алксандра Пушкіна пэндзля бацькі Яна, Валенція Ваньковіча. Партрэт, якім так захапляліся сучаснікі... Магчыма, дасюль упрыгожвае кабінет якога-небудзь жандарскага чыноўніка. Ян Ваньковіч дажыў амаль да нашага стагоддзя. Не ведаю, ці трывожыў яго прывід чароўнай панны з дому на Францыскаанскай, але мармуровая статуя дасюль — у скляпеннях дома Ваньковічаў. І яе хацеў бы быць тым, хто яе выкапае. Ну а дом на Францыскаанскай, спытаеце вы... Ёсць, чаму не. І ганак маецца перад глухой сцяной. Але дом зусім не закінуты — на першым паверсе ажно чатыры маленчкія крамкі: тытунь, зеляніна, канцылярскія прыналежнасці і вырабы з бляхі. На другім паверсе туляцца семі гаспадароў, як семкі ў пераспелым гарбузе. Бялізна развешаная на вярхоўках, працягнутых ад акна да акна, дзеці равуць, кабеты веращачы. У сутарэннях — склады: бочкі, скрынкі, джамалунгі, ведраў і бляшаных тазікаў... Гісторыя пра куцця і яго трох дачок пацверджаецца гарадской хронікай. Але насельнікі дому відавочна ў прывідаў не вераць. Вядома, ніхто з іх не спрабаваў адчыніць неіснуючыя дзверы агнём і крывёй... І я таксама спрабаваць не буду.

Арт-пацеркі

Куфар паехаў у Маскву

Вынікі V Міжнароднага фестывалю студэнцкіх тэатраў «Тэатральны куфар-2008» падведзены.

Праз тыдзень завершыцца Міжнародны фестываль мастацтваў «Беларуская музычная восень». У Мінску яго заключным акордам будзе канцэрт пад рубрыкай «Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва», прысвечаны 100-годдзю Аліўе Месіяна (20 лістапада): наш французскі госць П'ер Іў Фляры выканае творы сваіх сучайчнікаў. Правядзе праграму заўсёды каментатар канцэртаў арганнай музыкі ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі кандыдат мастацтвазнаўства Вольга Савіцкая. Днём раней, 19-га, у Малай зале імя Рыгора Шырмы адбудзецца камерны канцэрт, прысвечаны творчасці А. Месіяна. Парадуюць публіку і бліжэйшыя імпрэзы «Восені». Сённяшні вечар напоўняць «Гукі Сусвету» — канцэрт з гэтага цыкла пройдзе пад кіраўніцтвам польскага дырыжора Рамана Раваковіча, які разам з Дзяржаўным камерным аркестрам Беларусі падрыхтаваў праграму з твораў Д. Лыбіна, Д. Шчарбакова і Ф. Шапэна. У шапэнаўскім Канцэрце для фартэпіяна з аркестрам будзе саліраваць наш выдатны малады піяніст Аляксандр Музыкантаў. Народны артыст Расіі дамрыст-віртуоз і кампазітар Аляксандр Цыганкоў возьме ўдзел у двух мінскіх канцэртах — 15 і 16 лістапада. Аматарам вытанчанай вакальнай лірыкі адрасуецца мана-спектакль «Сто слоў пра каханне»: музыка Леаніда Захлеўнага, вершы Лявона Пранчака, спявае салістка оперы Алена Сало (мецца-сапрана), партыя фартэпіяна — Таццяна Іванова.

Споўнілася 75 гадоў народнаму артысту Беларусі, кінарэжысёру, прафесару Ігару Дабралюбаву. Урадженец Новасібірска (Расія), ён пасля заканчэння Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і ВПКА з 1962 года працаваў на Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Сярод лепшых карцін І. Дабралюбава — «Іван Макаравіч» (прыз «Срэбная Мінерва» XXII Міжнароднага кінафестывалю ў Венецыі, прэмія камсамола Беларусі), «Белыя росы» (глядацкі прыз «Лепшая камедыя года» паводле апыгання часопіса «Советский экран»), «Расклад на паслязайтра» (прыз на Міжнародным кінафестывалі ў іспанскім горадзе Хіхоне). З 1992 г. прафесар І. Дабралюбаў узначаліў кафедру Інстытута сучасных ведаў у Мінску.

Адкрыццё чатырох помнікаў адбылося гэтай восенню ў Лідзе. Такі сваеасаблівы падарунак атрымаў горад да свайго 685-годдзя. У адпаведнасці з праектам скульптара Рычарда Грушы побач з Крыжаўзвіжанскім фарным касцёлам з'явіўся мемарыяльны камень: на 20-тонным валуне выбіты старажытны герб Ліды, атрыманы паводле Магдэбургскага права, і тастамент Вялікага князя Гедыміна, у якім пры канцы 1330-х гадоў ён адлісаў горад свайму сыну Кейстуту. Помнік чыгуначнікам у выглядзе старога цягніка паўстаў на скрыжаванні вуліцы Энгельса з чыгуначнай веткай, пракладзенай у 1914 г. праз балота рукамі жанчын, бо ўсіх мужчын мабілізавалі на фронт Першай сусветнай... А каля кінатэатра «Юбілейны» ўстаноўлены сонечны гадзіннік — помнік з граніту, спраектаваны Р. Грушам паводле ўзораў старажытных сонечных прыбораў вымярэння часу. Новым праектам скульптара Уладзіміра Жбанова сталася кампазіцыя «У гонар савецкага камандзіроваўчага», усталяваная ля гасцініцы «Ліда», — бронзавая выява чалавека на чамадане з плашчом у руках, які нібыта чакае вольнага месца.

С. ВЕТКА

Праграма выніковага фестывальнага дня была не менш насычаная, чым у дні паказаў. Адкрыла яе доўгачаканая прэзентацыя першага зборніка п'ес у серыі «Бібліятэчка «Тэатральнага куффа» БДУ». У яго ўвайшлі пяць твораў маладых беларускіх драматургаў: Дзіяны Балыкі, Андрэя Бібікава, Таццяны Ламонавай, Мікалая Руткоўскага, Марыі Савельвай. Выдаўцы спадзяюцца, што гэтыя п'есы знойдуць сцэнічнае ўвасабленне на будучых фестывалях і мяркуюць працягнуць серыю ў наступным годзе зборнікам замежнай драматургіі. Аднаго з аўтару называюць ужо цяпер — Арцюр Адамофф.

Перад цырымоніяй закрыцця глядачам дэманстравалі вынікі сваёй працы ўдзельнікі майстар-класа «Koufar-in-motion». За чатыры дні рэжысёр Сяргей Кулікоўскі і інтэрнацыянальная студэнцкая труппа зрабілі пастаноўку паводле п'есы У. Шэкспіра «Рамэо і Джульета» і дакументальных інтэрнетаўскіх спрэчках пра каханне.

На закрыцці фестывалю яго ўдзельнікаў чакаў сюрпрыз. Старшыня журы Жан-Марк Лару адзначыў досыць высокі ўзровень «Тэатральнага

куффа»: 12 спектакляў з 19 былі вартыя таго, каб атрымаць галоўны прыз. І журы пашырыла спіс намінацый, каб узнагародзіць усе таленты.

Больш за ўсіх дыпламаў сабраў спектакль «Апельсіны ў падарунак» паводле п'есы Э. Шміта «Оскар і ружовая паненка» народнага літаратурнага тэатра БДПУ імя М. Танка «Жывое слова»: за лепшую сцэнаграфію, лепшае музычнае афармленне і лепшую мужчынскую ролю (акцёр Раман Шарапінскі). Два дыпламы атрымала пастаноўка «Бакалаўры сэрцаў» тэатра «Event Produk-

tion» (Германія): за лепшую жаночую ролю другога плана (Марыяна Граф) і лепшы акцёрскі ансамбль. Пераможцам Інтэрнет-галасавання стаў спектакль «Вяртанне да таго, што прайшло» паводле твораў Д. Рубінай народнага музычнага тэатра БДУ «На філфаку», а яго актрыса Марыя Хадзінская атрымала ўзнагароду за лепшую жаночую ролю. Яшчэ адзін дыплом у гэтай намінацыі дастаўся Святлане Латышвай з народнага студэнцкага драматычнага тэатра БДУ «На балконе» (спектакль «Заціоканы апостал» паводле А. Макаёнкі).

Інаватарам і арыгіналам фестывалю прызналі Мікалая Руткоўскага за пастаноўку яго ж уласнай п'есы «Жанчыны Бергмана» ў тэатры «На балконе». Канстанцін Гесь ганараваны як лепшы выканаўца мужчынскай ролі другога плана (тэатр «7 паверх» БДУ культуры і мастацтваў, спектакль «Чайка» паводле А. Чэхава).

Адзін з самых галоўных дыпламаў — за лепшую рэжысёрскую работу — уручылі Калеву Куду са студэнцкага ўніверсітэцкага тэатра г. Тарту (Эстонія) за спектакль «Псіхоз 4.48» паводле п'есы С. Кейн...

Лёс Гран-пры на гэтым фестывалі вырашаюць глядачы. І звычайна вынікі галасавання адрозніваюцца ад меркаванняў журы. Але сёлета густы журы і глядачоў супалі. Спектакль «Сірано» паводле п'есы Э. Растана студэнцкага тэатра Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта быў прэтэндэнтам на дыплом ў васьмі намінацыях, і ўрэшце быў адзначаны спецыяльным прызам журы. «Сірано» стаў пераможцам і паводле галасавання глядачоў. Так што сёлета тэатральны куфар, які тры гады запар заставаўся ў Беларусі, паехаў у Маскву.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ
На здымку: фестывальны «Трамвай жаданняў» і яго пасажыры.
Фота Дзмітрыя Смялова

Жорсткія мелодыі сучаснай цывілізацыі

Мы, гараджане, існуем у тэхнаасяроддзі, гэта факт. З раніцы да вечара нас суправаджае гукавая кананада: машыны, будоўля, музыка ды рамонтны ў суседскіх кватэрах. Але ж ці задумваемся мы, што гэтыя гукі вельмі небяспечныя для нашага здароўя ды і для здароўя прыроднага наваколля?

Шатландцы «нашумелі»

Узровень шуму, які бесперапынна павялічваецца, з'яўляецца непазбежным вынікам тэхналагічнага прагрэсу і ў шматлікіх аспектах мяняе наша жыццёвае асяроддзе. Эколагі ўсяго свету прыцягваюць увагу грамадства да гэтай праблемы. Але ж для нас, беларусаў, было вельмі нязвычайна тое, што праблему гэтую ўздымае перад грамадскасцю менавіта мастацкая выстава.

Наведвальнікам сталічнай мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» сёлета давялося ўбачыць і нават пачуць незвычайны шатландскі праект «Гук». Яго ідэя належыць маладой мастацы, прафесару Мастацкай акадэміі ў г. Глазга Марыяне Грэйцід і ўзнікла падчас яе сумеснай працы з навукоўцамі Шатландыі, якія вывучалі шырокае кола праблем акустыкі. Узнікненню ідэі паспрыялі таксама асабістыя даследаванні мастачкай узаемадзействы гучы і яго візуальнага выяўлення.

Выстава дэманстравала гукі, якія ўзнікаюць у выніку разнастайнай дзейнасці

чалавека, і візуальныя мастацкія вобразы гукаў (карціны, напісаныя акрылам на палатне). У сутарэннях галерэі можна было пачуць шум ветракоў, самалётаў, электрацягнікоў ды адбойных малаткоў. Некаторыя наведвальніцы нават палохаліся і хутка ўцякалі з галерэі, не зразумеўшы, што ў ёй адбываецца артыстычная акцыя. Паверыць у тое, што шум — натуральнага паходжання, было даволі

лёгка, бо гукі дэманстраваліся ў адпаведным фармаце (у зале знаходзілася 6 дынамікаў). Размешчаныя ў залах карціны нельга было разглядаць як самастойныя творы — і ў гэтым выявілася асаблівасць праекта. Такую выставу трэба ўспрымаць як кампазіцыю выяў ды гукаў, што ўтварае канцэптальную суцэльнасць. Але ж «мелодыі цывілізацыі» дакучаюць не толькі

жыхарам мегаполісаў. «Узровень шуму ў сусветным акіяне і ў атмасферы, які пастаянна ўзрастае, можа мець разбуральны наступствы для жывой прыроды. Рыбы выкарыстоўваюць гук у якасці асноўнага інструмента для навігацыі, і ўздзеянне на іх шуму, што ўтвараецца чалавекам (ад судоў, нафтавых платформ, ваенных санараў і г.д.), можа нанесці істотную шкоду падводнаму экасвету. Шум можа сур'ёзна перашкодзіць жыццю птушак у гарадскіх умовах», — распавядае Марыяна Грэйцід. Мы ж у сваю чаргу спадзяёмся, што, дзякуючы такім праектам і дзейнасці аднадумцаў Марыяны, чалавецтва знойдзе выйсце з шумавой праблемы. Напрыклад, развіццё крыніц энергіі, здатных аднаўляцца (ветракоў, сонечных батарэй і г.д.), падаецца ў гэтым выпадку ўдалым спосабам памяншэння шкодных вынікаў для акустычнай атмасферы Зямлі.

Дзіяніс БАРСУКОЎ
Фота аўтара

Музыка зорак

5 лістапада ў Полацку адкрыўся XIII Міжнародны фестываль арганнай музыкі «Званы Сафіі».

Еўрапейскі статус

Канцэртная зала Полацкага Сафійскага сабора з яе дзівоснай храмавай акустыкай і магутным арганам — адным з лепшых у сучаснай Еўропе, вядома ж, вабіць і музыкантаў з усяго свету, і меламаў, і цікаўных турыстаў. Увесну 1988 года тут адбыўся I Міжнародны фестываль старадаўняй і сучаснай камернай музыкі, які меў неверагодны поспех, еўрапейскі розгалас і стаў штогадовай красавіцкай традыцыяй. А з 1996-га ў сценах старажытнай Сафіі кожную восень адбываецца Міжнародны фестываль арганнай музыкі.

Гэтае свята з велічнай назвай «Званы Сафіі» заўсёды атрымліваецца прадстаўнічым і яркім. У розныя гады яго ўдзельнікамі былі Ёган Трумер (Аўстрыя), Маціас Якаб (Германія), Яўгенія Лісіцына (Латвія), Аляксандр Ісакаў (Літва), Алег Янчанка і Людміла Голуб (Расія), Уладзімір Кашуба (Украіна), іншыя знаўцы майстры з Аўстрыі, Германіі, Даніі, Літвы, Нідэрландаў, Польшчы, Расіі, Швейцарыі, беларускія арганісты Ксенія Пагарэлая ды Канстанцін Шараў. З магутным голасам аргана неаднойчы спалучалася гучанне аркестравых інструментаў, спевы салістаў, харавых калектываў. Весці канцэрты прыязджаў народны артыст Расіі Святаслаў Бэлза — прыкладам, 10 гадоў таму, калі III Міжнародны фестываль «Званы Сафіі» адкрыла прэм'ера Сімфоніі №4 «Слова пра паход Ігараў» незабыўнага Алега Янчанкі...

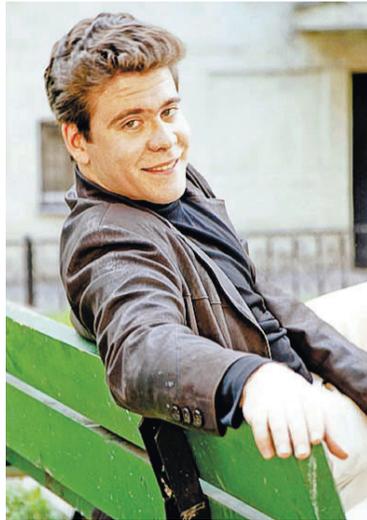
На адкрыцці сёлетняга фесту прагучаў «Рэквіем» Вольфганга Амадэя Моцарта ў інтэрпрэтацыі нашай вядомай капэлы «Санорус» пад кіраўніцтвам Аляксея Шута. Упершыню ў Беларусі шэдэўр сусветнай класікі выконваўся без удзелу аркестра. Замест яго гучаў арган, і «варажыла» за велічным інструментам салістка Канцэртнай залы Полацкага Сафійскага сабора Ксенія Пагарэлая. Выкананне «Рэквіема» прысвячалася памяці Мікалая Ільніцкага, былога дырэктара Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка, які прабыў на гэтай пасадзе 12 гадоў і нямае зрабіў для развіцця музычна-фестывальнага жыцця ў старажытным горадзе. Мікалаю Ільніцкаму, чый зямны шлях завяршыўся два гады таму, сёлета споўнілася б 60 гадоў...

Полацк атрымаў сёлета афіцыйны сертыфікат цэнтра Еўропы. І чарговы фестываль «Званы Сафіі» адпавядае такому статусу, прэзентуючы пераважна сусветную класіку ў выкананні арганістаў пяці краін. Сярод удзельнікаў — Кацярына Лявонцьева з Германіі, Ларыса Булава з Латвіі, Петэр Оверкерк з Нідэрландаў, Юлія Тамінен з Фінляндыі і, вядома ж, беларускія музыканты. Адметнасць сёлетняй афішы — вечар сюрпрызаў, калі полацкая арганістка Ксенія Пагарэлая зьбірае сваіх калег у канцэрце пад назвай «Музыканты, салісты і прыхільнікі», прысвечаным 20-годдзю яе выканальніцкай дзейнасці.

Свята арганнай музыкі ў цэнтры Еўропы завяршыцца 30 лістапада.

Лана ІВАНОВА

Кожны вечар на зоркі дзівіцца, і не «ў далёкім краю», як пісаў класік, а ў роднай сталіцы, і не ў халодных вулічных прыцемках, а ва ўтульнай зале, — такая магчымасць парадавала многіх нашых аматараў мастацтва. Бо з пачаткам сёлетняй «Беларускай музычнай восені» філарманічная афіша як ніколі зазіхацела ад сапраўды зорных імёнаў. Прыкладам — выбітны канцэрт расійскіх гасцей, якім распачаўся ў Мінску традыцыйны міжнародны восеньскі фестываль мастацтваў.

рыканскіх гарадах. Восенню са славытым піццарскім аркестрам Юрыя Цемірканова выправіўся ў канцэртную вандроўку па краінах Азіі. На 21 лістапада замоўлены сенсацыйны парызжскі праект: з аркестрам радыё Францыі і маэстра Уладзімірам Співаковым піяніст выканае... новы фартэпіяны канцэрт С. Рахманінава! Перадгісторыя прэм'еры такая. Кампазітар Аляксандр Варнберг, які ў 70-я гады з'ехаў з роднага Санкт-Пецярбурга ў Бельгію, зрабіў адмысловае пералажэнне 2-й рахманінаўскай сімфоніі — і атрымаўся Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам...

А яшчэ ён запісаў пласцінку «Невядомы Рахманінаў»: на рэліктавым раялі ў маентку «Сенар» (у назве зашыфраваныя імёны гаспадароў — Сяргея і Наталлі Рахманінавых) Д. Маццеў сыграў два творы Рахманінава-студэнта. Іх захоўваў і падараваў Дзянісу ўнук геніяльнага кампазітара, піяніста і дырыжора, Аляксандр Барысавіч, — у знак удзячнасці за згоду маладога музыканта

адмовіцца ад цыгарэт (Рахманінаў быў заўзятым курцом, памёр ад пухліны лёгкіх, і гэты факт культывуецца як сямейная трагедыя). Сёння Д. Маццеў спрычынены да працы Фонду імя Сяргея Рахманінава ў напрамку прапаганды спадчыны вялікага творцы, хаця лічыць: нічога надзвычайнага дзеля гэтай справы рабіць не трэба, бо ўжо даказана, што ў сённяшнім свеце менавіта Рахманінаў — «самы ісполняемый» з рускіх кампазітараў.

Малады піяніст з'яўляецца віце-старшынёй расійскага фонду «Новыя імёны», мастацкім кіраўніком двух фестываляў. «Crescendo» мігруе па гарадах Расіі, удучае ў кола сваіх удзельнікаў раскіданыя па свеце новыя таленты рускай выканальніцкай школы, запрашае і музыкантаў-майстроў. А фестываль «Звезды на Байкале» арганізаваны ў Іркуцку, родным горадзе піяніста.

Адказваючы на пытанне карэспандэнта «LiMa» пра месца ў яго рэпертуары найноўшай музыкі, наш госць адзначыў, што сучасных маштабных твораў ён іграе нямае, у тым ліку

Радзіёна Шчадрына, Кшыштафа Пендэрэцкага; Андрэй Эшпай прысвяціў яму фартэпіяны канцэрт, у гэтым жанры завяршае новы твор для Дзяніса кампазітар Вячаслаў Арцёмаў, з часам і Эндру Лойд Уэбер, мабыць, напіша свой. А вось у творчасці маладзейшых Д. Маццеў пакуль што нічога вабнага для сябе не ўгледзеў: «Вельмі турбуюся за маладых кампазітараў. Хацелася б запрашаць іх да ўдзелу ў фестывалі «Crescendo», але гэта, на жаль, не шчадрыны, не пракоф'евы, не шастаковічы — кампазітарскі дар адразу ж відаць у музычнай мове... Я не прыхільнік авангарднай музыкі; хаця прызнаю яе права на існаванне, для мяне гэта не крытэрыі, і я не магу сябе ў ёй знайсці. Па-першае, тут усё вельмі лёгка граць, па-другое, я глыбока перакананы, што публіка, якая выходзіць з канцэрта, павінна запомніць хаця б адну мелодыю, каб яна засталася ў сэрцы. Дадэкафонію, атанальны авангард можна граць за кошт уласных эмоцый, што лёгка і эфектна робіцца, але наўрад ці такую музыку будучы успамінаць праз 50 гадоў».

Пасля выступлення зорных гасцей сэрцы нашых слухачоў не пуставалі. Колькі эмацыйна-вобразных, эстэтычных адкрыццяў зрабіла для сябе мінская публіка ў До мажорным, энергетычным і сонечным, фартэпіянным канцэрце Сяргея Пракоф'ева! А з якім «смачным», сімфанічным каларытам прагучаў на раялі віртуозны абразок Эдварда Грыга «У пячоры горнага караля» — падарунак Дзяніса Маццева, сольны сюрпрыз на «біс»...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: лаўрэат Міжнароднага конкурсу імя П. Чайкоўскага заслужаны артыст Расіі Дзяніс Маццеў.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

АБ'ЯЎЛЯЕ ДАДАТКОВЫ ПРЫЁМ на 2008 год У АСПІРАНТУРУ

на бюджэтнай аснове

з адрывам і без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасці 17.00.02 «Музычнае мастацтва».

Паступаючыя здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, замежнай мове і філасофіі. Асобы, якія паступаюць у аспірантуру, падаюць наступныя дакументы:

- заяву на імя рэктара акадэміі;
- асабісты лісток па ўліку кадраў, аўтабіяграфію і дзве фотакарткі 3x4;
- копію дыплама аб вышэйшай адукацыі;
- выпіску з залікова-экзаменацыйнай ведамасці;
- выпіску з працоўнай кніжкі (пры наяўнасці);

- медыцынскую даведку па адпаведнай форме;
- спіс і копіі навуковых апублікаваных прац (пры наяўнасці);
- рэкамендацыю савета акадэміі (факультэта) для асоб, якія закончылі акадэмію ў б.г.;
- рэферат па спецыяльнасці з рэцэнзіяй;
- пашпарт, дыплом аб вышэйшай адукацыі прад'яўляецца асабіста.

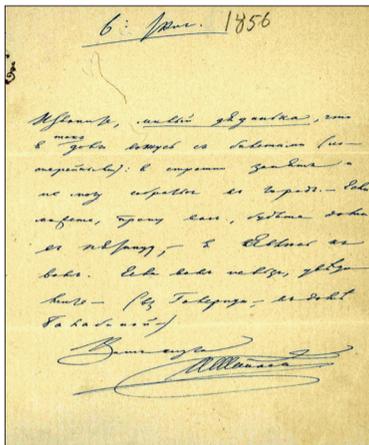
Прыём дакументаў праводзіцца з 24 па 27 лістапада 2008 года. Уступныя экзамены — з 1 па 12 снежня 2008 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, тэл. 227-11-03; 226-11-76.

Загадка прыцягальнасці

Санкт-Пецярбург... Для мяне заўсёды будзе загадкай, чаму шэры і дажджлівы горад, пабудаваны на балотах, магнітам прыцягваў і прыцягвае да сябе пісьменнікаў, кампазітараў і мастакоў? Мо, таму, што ў гэтых шэрых будынках хаваюцца скарбы сусветнай культуры, да якіх, як да гаючай крыніцы, час ад часу хочацца дакрануцца любому творцу? Горад даў прытулак не аднаму дзеячу беларускай культуры, у тым ліку і Паўлу Міхайлавічу Шпілеўскаму, 185-годдзе з дня нараджэння якога адзначылі сёлета. Мне вельмі хацелася пазнаёміцца з лістамі пісьменніка, а таму трэба было ехаць у паўночную расійскую сталіцу. Знайшлася і нагода: у чэрвені 2007 года мяне запрасілі выступіць з дакладам "Санкт-Пецярбург у жыцці і творчасці Паўла Шпілеўскага" ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы на XV канферэнцыі "Санкт-Пецярбург і беларуская культура".

ляў, можа б тады і войнаў не было?

Ёсць у Піцеры цудоўны чалавек — беларус Мікалай Віктаравіч Нікалаеў, загадчык аддзела рэдкіх кніг РНБ, доктар філалагічных навук. Да яго я, па рэкамендацыі Адама Восіпавіча Мальдзіса, і звярнуўся. Пасля знаёмства, у якасці падарунка, ён пазнаёміў мяне з часткай сваіх скарбаў. Для пачатку паказаў бібліятэку Вальтэра, купленую ў яго Кацярынай II. Калі я зайшоў у памяшканне, аформленае ў выглядзе манастырскай келлі, і ўбачыў шчыльныя рады тамоў у шыкоўных залачонных пераплётах, то здалосся: зараз адчыніцца патайныя дзверы, зойдзе знакамiты Майстар,

сядзе за любімы пісьмовы стол, і з-пад гусінага пяра папывуць чароўныя радкі чарговай філасофскай апевесці. А потым, наступіўшы на масонскую зорку, я трапіў у наступны пакой, і мороз прабегаў па скуры: такой колькасці таямнічых інканабул няма больш нідзе ў свеце, ім проста няма цаны! І калі мне дазволілі разгарнуць важкі фаліант, я ўбачыў роўныя радкі літар непераўздызенай якасці друку, якія непадкупнымі вартавымі сцерагуць адвечную Мудрасць...

І ўжо праз паўгадзіны я трымаў у руках папку з лістамі Шпілеўскага. На ёй было пазначана: фонд № 744, архіў У. Я. Стаюніна, Шпілеўскі Павел Міхайлавіч, настаўнік.

З хваляваннем раскрываю папку. На ўкладцы пазначаны прозвішчы тых, хто працаваў з лістамі: М. Ларчанка, С. Кліманскі, І. Цішчанка, Г. Кісялёў, С. Кузьняева — нашы вядомыя айчынныя вучоныя і літаратуразнаўцы. І вось яны — пяць лістоў Паўла Шпілеўскага. Маленькія аркушы паперы, спісаныя акуратным дробным почыркам.

Адразу звярнуў увагу, што на левым верхнім баку двух лістоў маюцца выявы герба, нагадаючага саву — сімвал мудрасці — са стылізаванымі літарамі П і Ш, над якімі ўзвышаецца карона. Адна выява каляровая, другая — белая. Прычым, падобна, што гэта не пчаткі, а спецыяльна заказаная гербавая папера. Ці мог Шпілеўскі, які адзін час працаваў у экспедыцыі па падрыхтоўцы дзяржаўных папер, заказаць сабе спецыяльную паперу для лістоў? Але чаму тады выявы герба не на ўсіх лістах? "Пэўна, гэта "пых" маладога аўтара, спроба надаць важкасці ўласнай персоне, — выказаў сваю думку Нікалаеў, які глядзеў лісты разам са мной. Я спачатку з ім пагадзіўся, але мяне мучылі сумненні. Вядома, што карона на гербе — сімвал шляхецкага роду. Ці мог праваслаўны святар Шпілеўскі быць

шляхціцам? Аказваецца, гіпатэтычна, мог. У той складаны і супярэчлівы час, калі Беларусь была ў складзе ВКЛ, Польшчы, Расіі многім шляхецкім родам дзеля выжывання прыходзілася неаднойчы мяняць веру.

З'ездзіў я ў Санкт-Пецярбург недарэмна: адсканаваў лісты Шпілеўскага, яго п'есу "Дажынкi" і артыкул "Археалагічная знаходка". Калі вяртаўся дадому то, лежачы на верхняй паліцы цягніка, пад перастук колаў думаў: чаму зараз нават для культуры існуюць межы? Калісьці можна было за 14 рублёў набыць білеты да Ленінграда ў абадва канцы. Прыехаць у суботу раніцай — і адразу ў ўпадаваны Эрмітаж. Адагрэцца душой ля любімых імпрэсіяністаў, наталіцца снежнай прыгажосцю скульптур Радэна. Потым перакусіць у пельменнай — і ў Рускі музей. Пераначаваў у знаёмых і — яшчэ заставаўся цэлы дзень на наведванні Паўлаўска, Пушкіна або Пецяргофа. Гэтых ахоўных латаў прыгажосці потым хапала мінімум на паўгода для абароны ад шэрай будзённасці. А зараз для індывідуальнага наведвання музеяў ёсць толькі адзін дзень на тыдзень — усё астатняе распісана для групавых экскурсій на месяцы наперад. Праца ў бібліятэках і архівах упіраецца ў грошы, якія не горш трохгаловага Цэрбера сцерагуць багацці культуры. Ды не пераважыліся ў нас яшчэ энтузіясты! Не знікла і загадка Санкт-Пецярбурга, у тым ліку і прыцягальнасць Расійскай нацыянальнай бібліятэкі.

На здымку: павялічаная выява герба на лістах П. Шпілеўскага.

Вечны спадарожнік чалавека

У 1853 годзе ў часопісе "Москвитянин" з'явіўся артыкул Паўла Міхайлавіча Шпілеўскага "Исследование о вовкалаках на основании белорусских поверий".

Гэтая праца трыццацігадовага фалькларыста, этнографа, гісторыка, публіцыста, журналіста і пісьменніка выклікае спрэчкі сярод навукоўцаў і праз паўтара стагоддзя пасля свайго выхаду ў свет; на яе спасылаюцца амаль усе даследчыкі міфалогіі беларусаў, і ў той жа час яна ні разу (!) не перавыдалася.

"Исследование о вовкалаках..." — гэта працяг студэнцкай работы Шпілеўскага "Белорусские народные предания", якая пад псеўданімам Дрэвянскі пачала друкавацца з 1846 года ў "Журнале Министерства народного просвещения". Што хацеў данесці да чытача Павел Міхайлавіч? Галоўная думка, якая чырвонай стужкай праходзіць праз усю яго творчасць: беларускі народ мае сваю багатую гістарычную і фальклорную спадчыну, а Беларусь з'яўляецца калыскай славянскай міфалогіі. Услед за вялікім "ліцвінскім" песняром Адамам Міцкевічам і Янам Баршчэўскім Шпілеўскі развівае ў сваёй творчасці фальклорна-міфалагічную лінію. Аднак, у адрозненне ад сваіх папярэднікаў, ён імкнецца да навуковай падачы беларускіх казак, легенд, паданняў, песень і прымавак. І ў той

жа час, імкнучыся паказаць вусную народную творчасць у больш прывабным аздабленні, ён, на вялікі жаль, дапускае літаратурную апрацоўку твораў... Як некаторыя фанабэрыстыя людзі хацелі вывесці свой род ледзь не ад Адама, так і Шпілеўскі спрабаваў зрабіць беларусаў продкамі неўраў і гетаў.

Чаму іменна ваўкалакі зацікавілі Паўла Шпілеўскага? З самых старажытных часоў людзі на тэрыторыі Беларусі жылі па суседстве з ваўкамі, якіх у тую час было непамерна больш. Таму чалавек меў большую магчымасць назіраць за гэтымі драпежнікамі. У радавых адносінах першабытных людзей было многа агульнага з воўчай зграй, дзе галоўнымі былі ваяжак і яго самка (дарэчы, гэты "шлюб" быў на ўсё жыццё). Толькі высокая арганізацыя зграі, дзе кожны ведаў свае

функцыі, дапамагала ваўкам паляваць нават на магутных ласёў і адчуваць сябе сапраўднымі гаспадарамі нашых лясоў. Першабытных людзей гэта, безумоўна, уражвала. Ім хацелася быць такімі ж моцнымі, смелымі, спрытнымі як ваўкі.

Пазней здольнасцю абарачэння ў ваўка надзяляліся эпічныя героі (напрыклад, Усяслаў Чарадзеі), што сведчыць аб існаванні агульнаславянскага міфалагічнага героя-ваўка, падобнага германскаму Беавульф. У міфічных уяўленнях многіх народаў Еўразіі і Паўночнай Амерыкі вобраз ваўка быў звязан з культам роданачальніка племені або прадвадзіцеля дружыны. Часта сустракаецца сюжэт аб выхаванні дзяцей ваўчыцай (успомнім капіталісткую ваўчыцу, якая ўскарміла Ромула і Рэма).

Былі і іншыя выпадкі выхавання дзяцей ваўкамі. Характэрна тое, што адбываліся яны ў краінах з цёплым кліматам. Беларускі "мауглі" замерз бы ў першую зіму, бо ў яго не было цёплай воўчай скуры...

І ўсё ж беларусы паважалі ваўка і вучыліся жыць з ім у добрасуседстве, аб чым сведчаць юраўскія звычаі і абрады. Людзі лічылі, што воўк усё роўна схопіць тую

скаціну, якую ён намеціў, і гэта была своеасабліва данина драпежніку. Але вернемся да працы Шпілеўскага. Напачатку аўтар ухваляе Беларусь, называе яе сталіцай старажытнай славянскай міфалогіі. У тую змрочную час, калі паводле ўказа імператара Мікалая II ад 18 чэрвеня 1840 года было забаронена выкарыстанне ў афіцыйных дакументах тэрмінаў *беларуская* і *літоўская губерні*, гэта было ўчынкам! Пасля ён абвінавачвае польскіх навукоўцаў у паланізацыі і прысваенні беларускага фальклору, а расійскіх вучоных заклікае да вывучэння традыцыйнай культурнай спадчыны беларусаў: "Беларусь такая багатая паданнямі, легендамі, прымхамі і забабонамі, што, ведаючы пра ўсё гэта, міжволі пашкадуеш, чаму да гэтага часу нашы вучоныя не хочуць звярнуць увагі на гэты край і вывучыць яго ва ўсіх галінах айчыннай старасветчыны... На старонках нашых часопісаў пастаянна з'яўляюцца розныя даследаванні пра старажытныя Афіны і Рым, строі, звычаі і нават пра баляванні іх жыхароў... А старажытнасці Заходняй Расіі, асабліва Беларусі, як быццам лічацца амаль нічога не

вартымі... Не ведаю, чым растлумачыць такую абьякавасць нашых вучоных да Беларусі".

Потым пісьменнік тлумачыць паходжанне слова "воўколак", знаходзіць агульныя карані для многіх моваў, праводзіць думку аб тым, што павер'е аб ваўкалаках узнікла спачатку на Беларусі, а потым перайшло на суседнія славянскія тэрыторыі. Пры гэтым спасылаецца на Герадота і Авідзія. Падобнымі антынавуковымі спасылкамі Шпілеўскі псаваў уражанне ад цікавай працы. Вядома, Шпілеўскі больш прытрымліваўся прарасійскіх поглядаў, што размяжоўвала яго з пецярбургскім гуртком беларусаў, якія пісалі на польскай мове.

Галоўная заслуга П. Шпілеўскага мне бачыцца ў тым, што сваімі працамі ён адным з першых дзеячаў культуры спрыяў фарміраванню нацыянальнай самасвядомасці беларускага этнасу і захаваў для нас дыменты вуснай народнай творчасці нашага народа.

Аб ваўкалаках напісана не адна кніга, знята шмат кінафільмаў, бо людзей заўсёды хвалявала і будзе хваляваць тое, што знаходзіцца за межамі нашай рэчаіснасці, і на генным узроўні мы заўсёды будзем помніць страх нашых прапшчураў перад містычнымі прыэваратнямі...

Матэрыялы паласы падрыхтаваў Аляксандр ВАШЧАНКА

Апошнія навінкі моды. Увесь свет чакае іх публічнага абвясчэння: купіць, нельга не насіць. Узімку, увесну, улетку... І так кожны год. Што ж, мастацтва цудоўных метамарфоз вабіць за сабою. Шкада толькі, што, вобразна кажучы, «піскі» еўрапейскай моды гучней за нашы,

айчынныя... Але сёння з Эльвірай ЖВІКАВАЙ, вядучым дызайнерам Беларускага цэнтра моды, мы гаварылі не пра тое, што будзе насіцца ў гэтым сезоне. Дызайнер закрунула шмат іншых цікавых аспектаў моды. І сама дала вызначэнне гэтаму непастаяннаму паняццю.

«Мода — гэта прадукт, які не можа стварацца «ў шафу»

— Эльвіра, БЦМ сёння — заканадаўца моды ў Беларусі?

— Я заўсёды з асцярогай стаўлюся да такіх вызначэнняў. Заканадаўцамі моды з'яўляюцца Парыж, Мілан, Лондан. У нашым цэнтры мы акумуляем творчы патэнцыял лёгкай прамысловасці Беларусі. У нас вельмі моцны творчы калектыў. Яшчэ мы ўзялі на сябе функцыю: змяніць уяўленне айчыннага пакупніка пра айчынную прадукцыю. І зрабіць гэта не гвалтоўна, не пад лозунгам «Купляйце беларускае!». А менавіта давесці, што мы можам ствараць якасны прадукт і прапаноўваць яго на ўнутраным рынку.

Наша прэрагатыва — жаночае адзенне. Дадам, што гэта не фаст-мода, не гарачыя моладзевыя лініі. Хаця мы ўжо задумваемся пра моладзевыя калекцыі. Сёння маладыя — тыя, хто ў 30 адчувае сябе на 25, а ў 40 — на 30. Таму планка ўзросту рэзка апусцілася, а межы моладзевага сегмента сталі шырэць. Гэта наша перспектыва. Увогуле, хачу сказаць, што мода не ствараецца «ў шафу», у разліку, што гэта ацэняць будучыя пакаленні. Такое могуць дазволіць сабе мастакі, графікі, літаратары. А мода — гэта прадукт, які патрэбны сёння.

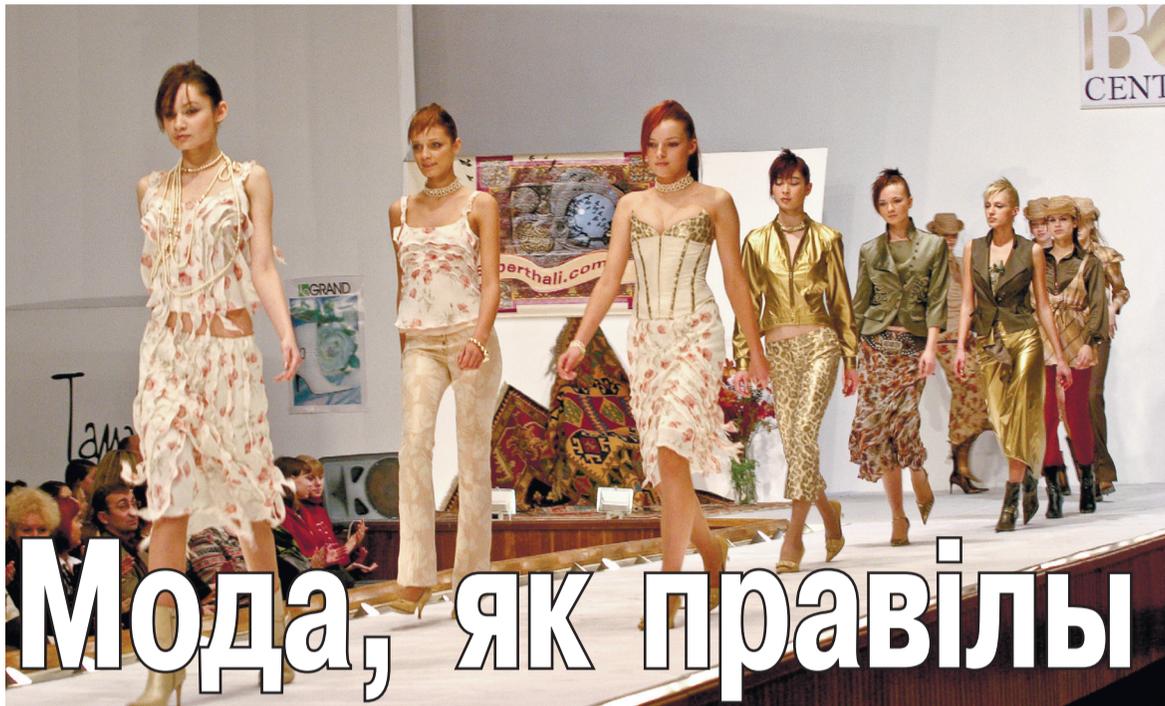
— Скажыце, чаму пры такой колькасці, здавалася б, паспяховых беларускіх прадпрыемстваў, разнастайнага выбару адзення пакуль няма?

— Таму што гэта, так бы мовіць, step by step. Быў складаны перыяд, і мы яго паціху пераадолелі. Прадпрыемствы пераходзяць на фарміраванне сваіх калекцый, стараюцца паспець да сезона. Разумеце, калі ў краіне доўгі-доўгі час не было моднага бізнесу, ён проста не можа з'явіцца на пустым месцы.

Але хачу адзначыць, што на выставах у Маскве, дзе ўдзельнічаюць наш Беллепрам і іншыя прыватныя кампаніі, беларуская прадукцыя атрымлівае прызнанне. Беларусь лідзіруе ў трыкатажных і швачных вырабах сярод краін СНД на расійскім рынку. А Расія — дастойны, вялікі рынак. Уся Еўропа імкнецца на яго патраціць. Бо еўрапейскі рынак нам пакуль незнаёмы. Сюды, зразумела, можна завітаць з крэатыўнымі арт-праектамі, міні-калекцыямі ў адзінкавых выпадках. Але ў бліжэйшы час для нас там перспектывы не бачу. Таму, у першую чаргу, мы павінны асвойваць свой унутраны, а потым і расійскі рынак.

БЦМ пасля доўгага перапынку павярнуўся тварам да айчыннай тэкстыльнай вытворчасці. Абставіны склаліся так, што ўвесь свет задумаўся пра эканамічнасць, здароўе і камфорт. Мы маем цудоўны лён, і ўжо чацвёрты сезон выпускаем камерцыйную калекцыю «Галерэя льну».

Яшчэ адзін кірунак для дзейнасці — прадпрыемства «Белфа». Штучнае футра ця-

Мода, як правілы дарожнага руху

пер ва ўсім свеце выкарыстоўваецца для стварэння моладзевых калекцый. Ад насіў сезон і без шкадавання выкінуў. Мода змяняецца хутка. Тым больш, што гэта прадпрыемства адкрыта для супрацоўніцтва з маладымі дызайнерамі. Праблема ў тым, што маладыя спецыялісты пасля заканчэння навучальных устаноў не хочуць ісці працаваць на вытворчасць. Усім адразу падавай арт-салоны...

— Тады чаму сяродні спажывец аддае перавагу кітайскім рэчам, якія прадаюцца на рынках. А хто можа сабе дазволіць, набывае адзенне еўрапейскіх брэндаў?

— Тут таксама ўсё неадназначна. Гэта яшчэ адна гістарычная тэма, калі прасачыць, як змянялася ўспрыманне адзення чалавека савецкага, потым чалавека перабудовы... Многія людзі залежны ад валодання імпортнымі рэчамі. Калі ў цябе ёсць італьянскія боты ці сумка — гэта прэстыж!

Але цяпер і ў нас не ўсё безнадзейна! Ёсць выдатнае адзенне, аксесуары... Вельмі добрыя айчынныя скураныя пальчаткі ці сумкі некаторых прадпрыемстваў. Яны сталі больш адэкватныя моднаму настрою. І яны сталі даражэй па кошыце! Але хто сказаў, што моднае павінна быць танным. Часта ставяць знак «роўнасці»: беларускае — значыць, таннае. Моднае па вызначэнні не можа быць танным. Якасны тэкстыль, дэталі, энергавыдаткі — усё ўплывае на кошт. Ды і гадзіна працоўнай сілы ў нас каштуе больш, чым у тым жа Кітаі. Вось бачыце, які цікавы ланцужок атрымоўваецца. Здавалася б, да моды гэта не мае ніякага дачынення...

З гонарам магу зазначыць, што ў БЦМ ёсць свае прыхільнікі, якія з задавальненнем апранаюцца ў нас. Сезонныя калекцыі вельмі добра прадаюцца. Праўда, наш фірменны магазін — гэта пакуль адзінае месца, дзе можна набыць аўтарскія рэчы.

— А вы самі носіце тое, што ствараецца ў БЦМ?

— Так, нашу. Але гэта не серыйныя вырабы, а аўтарскія рэчы.

— У вас жа ёсць планы, тэмпы росту, працэнты... Гэта ставіць вас на адну прыступку з фабрыкай. А БЦМ не фабрыка! Не перашкаджае гэта творчаму працэсу?

— Наконт планаў — не да мяне. Адзінае, што ад мяне патрабуюць, — гэта працавыдаткі. Чым складаней зроблена, тым даражэй і ўплывае на нейкія там эканамічныя паказчыкі. Атрымліваецца, мяне, як дызайнера, ставяць у рамкі абмежавання. Мне кажуць: «Прасцей, прасцей...». А я адказваю: «Складаней, складаней...». Мы ж павінны канкуруваць!

«Мода — гэта бізнес»

— А чаму ў нас не праходзяць паказы ад куцюр? І наогул, ці ёсць у нас дызайнеры, якія валодаюць тэхнічнай куцюр?

— Думаю, такіх няма. Куцюр — спецыфічная школа. І вучыцца трэба ў Парыжы, у модных дамах, дзе такая школа маецца. Некаторыя цяпер спрабуюць называць сябе куцюр'е. Але гэта прафанацыя, несур'езна! Так, ёсць дызайнеры, якія ствараюць аўтарскія калекцыі прэ-а-партэ класа «люкс». Але да куцюру там далёка.

Шмат хто блытае паняцці куцюр і эпатаж. Сапраўды, доля эпажажу дасягаецца з дапамогай прычосак, макіяжу, аксесуараў. Але куцюр — гэта максімум ручной працы, візітоўка аўтара. Такія паказы — захапляльнае відовішча, на якое хочацца глядзець без перапынку. У гэтым адзенні не ходзяць па вуліцы. І людзі, якія набываюць такія рэчы, пешшу не ходзяць і на тралейбусе не ездзяць.

— На канале АНТ ідзе праграма «Модны прысуд» з Вячаславам Зайцавым. Вы б згадзіліся прыняць удзел у такім праекце?

— А чаму не? Ніколі не кажы «ніколі». Трэба спра-

баваць. У нас шмат людзей, якія тонка разбіраюцца ў модзе. Наша памяркоўнасць, дарэчы, вельмі ўплывае на ўспрыманне адзення. Мы больш гібкія, і, на мой погляд, бліжэй да ўспрымання еўрапейскіх трэндаў. Цяпер на вуліцах можна сустрэць шмат яркай, стыльнай моладзі. І вось тут дызайнер можа ўбачыць нешта для сябе. Мода і вуліца паняцці ўзаемапранікальныя.

— А нашу моду трэба папулярызаваць?

— Безумоўна, моду трэба раскручваць. Але разам з гэтым дызайнеры павінны ствараць калекцыі. І не толькі ствараць. Калі ты сапраўды дызайнер, ты павінен ствараць, паказаць і прадаць. А калі яшчэ і тыраж зробіш — тут табе цаны не будзе! Дызайнерская праца — рамесная праца.

— Ці ёсць у нашых дызайнераў свой, асаблівы тып чырк?

— Хачу ўзгадаць фразу Аляксандра Хількевіча: «Мода, як правілы дарожнага руху. Можна ехаць па сустрэчнай паласе. Але лепш у адным патоку». Разумеце, не так проста распрацоўваюцца новыя трэнды. Мода — гэта бізнес. Ты павінен ствараць свае творчыя магчымасці, але гэта павінен быць яшчэ і камерцыйны праект. Подыум — толькі абортка, прыгожы фанцік. А ўнутры тое, на чым зарабляюцца грошы.

— Некаторыя еўрапейскія дамы моды выпускаюць у год 6, а то і 8 калекцый-сезонаў. А ў нас пакуль толькі 2...

— Так, у нас 2. І мы толькі плануем павялічыць гэту колькасць. А планаў і так зашмат: паціху ідзём да таго, каб выпускаць 4-6 калекцый. Спадзяюся, што чакаць засталася нядоўга.

Беларуская мода — гэта..?

— Як вы лічыце, у сучасным грамадстве можна быць па-за модай?

— Можна, безумоўна, быць абыякавым. Ну, хадзі ў адзенні з мінулагадніх калекцый і не будзе галава балець, што ў цябе няма пальчаткаў патрэбнага колеру. Але такое праходзіць. Існаваў, я памятаю час, і мяне гэта вельмі засмучала, калі бачыла на вуліцы людзей у старым адзенні. Старое — не тое, што «бруднае ці пацёртае», а ў маральным значэнні гэтага слова. Вось дасталі з шафы паліто 80-х гадоў, і яно носіцца. Зразумела, што гэта ад безвыходнасці. Але, на шчасце, такіх людзей усё менш. Таму, думаю, паняцце «па-за модай» хутка зусім сатрэцца.

— Сёння многія кажуць, што беларускай моды не існуе. Вы згодні?

— А вы ведаеце, і ўкраінскай моды не існуе, і фінскай, і шведскай. Думаеце, яны ў роспачы? Можна, зразумела, ствараць сваю моду з квадратнымі коламі. Мы што, павінны хадзіць у кашулях з пеўнямі і зоркамі? Так, ёсць ментальнасць, якую не выкінеш. Не трэба забывацца пра нацыянальны каларыт. Яго трэба правільна інтэрпрэціраваць, ствараць лёгкі ўзор беларускай самасвядомасці. Каб гэта было смачна! А ствараць нешта сваё, асаблівае — тое ж самае, што ехаць па сустрэчнай паласе на вялізным самазвале. Паспрабуйце, можа, атрымаецца...

Гутарыла Ганна КАРПУК

Міхась Пятровіч Даніленка — вядомы беларускі празаік, аўтар шматлікіх кніг прозы. Многія дзіцячыя творы таленавітага пісьменніка змешчаны ў школьных падручніках, розных дапаможніках для пазакласнага чытання, перакладзены на іншыя мовы. Міхась Пятровіч жыве ў Гомелі. З акна сціплай двухпакаёўкі, размешчанай на апошнім, дзевятым паверсе можна пабачыць Любенскае возера, прыгожыя фазэнды, якія месцяцца амаль на самым беразе. Пісьменнік рэгулярна наведваецца да возера, каб палюбавацца маляўнічымі краявідамі, падыхаць свежым паветрам, паразважаць пра сёतो. Верагодна, пасля такіх вандровак па наваколлі, яму добра думаецца, лёгка пішацца...

«Я не летапісец, я — сатырык»

Мікола Вяршынін, пісьменнік, аўтар чатырнаццаці п'ятых кніг, нарадзіўся ў 1940 годзе ў горадзе Чэрвені Мінскай вобласці. Бацькі яго ў пачатку вайны загінулі, нейкі час выхоўвала цётка, а потым ён апынуўся ў дзіцячым доме. Скончыў Мінскі аўтамеханічны тэхнікум, гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў інжынерам і старшым інжынерам на мінскіх падшыпніковым і трактарным заводах, вядучым інжынерам аддзела маркетынгу Навукова-вытворчага аб'яднання "Прагрэс". Выдаваўся на беларускай і рускай мовах. Нядаўна выйшла ў свет яго чарговая кніга сатыры і гумару, эсэ "Найважнейшыя аб'екты".

— **Мікалай Пятровіч, у вас вельмі гучнае прозвішча — Вяршынін, раскажыце крыху пра сябе...**

— Бацькоў сваіх не памятаю. Прозвішча, імя і імя па бацьку далі мне ў дзіцячым доме. Вось у гэтых умовах — умовах ліхалецця — і працякала маё маленства. Не на лепшы перыяд прыпалі і гады юнацтва. Гэта пасля ўжо завяршэння вучобы ў БДУ лёс пачаў крыху складвацца: здавалася — усё жыццё яшчэ наперадзе, гуляй. Канечне ж, я не быў удалым гусарам, але і сяброў не пакідаў, умеў іграць на гітары і спяваць пад яе...

— **Вы гісторык, потым інжынер на вядучых мінскіх прадпрыемствах, які жартуе, іранізуе, прытым і наконт сябе, — з'ява надзвычай рэдкая, можна нават сказаць, унікальная...**

— Па-першае, пачнём з таго, што гісторыкам я амаль не працаваў. Што ж тычыцца інжынерных пасадак, то трэба сказаць, што работа ў заводскіх калектывах мяне моцна падсілкавала ў творчым сэнсе, паколькі здаралася шмат кур'ёзаў, хацелася выказаць у дабрадушна-жартаўлівым тоне сваё меркаванне наконт той ці іншай падазеі. Вось і браўся вечарамі за пяро. Паступова ў газетах і часопісах пачалі з'яўляцца гумарэскі, фельетоны. Дарэчы, да гумару як у працоўных калектывах, так і ў органах улады, ставіліся вельмі прыхільна. У фельетонных артыкулах, якія заўсёды былі рэччу востраадэфіцытнай, я высмейваў недахопы ў гаспадаранні, у сацыяльна-бытавой сферы, галіне культуры...

Па-другое, памятаецца, яшчэ вядомы самаабарона — трэба вяртацца да сваёй Гары. Толькі паводле назвы — Лысай (каля яе знаходзіцца Заслаўе). Бо толькі на Ёй ёсць мае дрэвы, якія выслухоўваюць і якія памруць, каб мяне сагрэць, ёсць валуны, якія дадуць адпачынак і моц. Толькі на Ёй зязюля накувае мае гады і недакувае мне хоць. Гары, ля якой ідзеш побач і раптам заўважаеш, што зьяртаешся: "Госпадзі, Лысая Гара! Дапамажы!"

— **Усход — справа тонкая, а планы?**

— А планы яшчэ болей тонкія. Скажу толькі, што ствараецца кніга "Таташ Яраш, мамана Аксана і дачэта Альжбэта: поўны эксклюзіў". Вясельны гісторыі пра творчую сям'ю, напісаныя ад імя дачкі.

Зямлі тварыліся з выключна сур'ёзнай мінай на твары. Працуючы інжынерам на трактарным, падшыпніковым заводах таксама бачыў нямаля смешнага, якое рабілася спецыялістамі таксама з сур'ёзным выразам на твары. І калі б усё тое недарэчнае ўспрымаў усур'ёз, то, відавочна, трапіў бы ў лясчэбніцу... У аснове сатыры вялікая гаючая сіла, якой у свой час моцна зараджаўся і сам, але не шкадаваў і для іншых...

— **Што ж падштурхнула вас да творчасці — яго вялікасць выпадак ці ўсё ж нейкая меркантильная зацікаўленасць?**

— У маім блакноціку, які заўсёды насіў з сабою, назапасіліся цікавыя гісторыі, хохмы, байкі. Неяк надвечоркам пагартаў старонкі, і стала шкада, што ўсё гэта можа згубіцца ў бязладнай беганіне-мітусні. Узнікла жаданне падзяліцца сміяшынкамі-іскрынкамі з чытачамі. Вымаляваўся даволі цікавы сюжэт, напісаў, прачытаў гумарэску сябру па працы. Ён ухваляў і параіў аднесці ў рэдакцыю. Там таксама доўга рагаталі і прынялі да друку. Вось з таго дня і пішу. Імкнуся да таго, каб у кожным творы прысутнічала энергія думкі, захаплення, іроніі, сарказму.

— **У вашых кнігах "Дакрытыкаваўся", "І роздум, і смех, і любоў", "Найважнейшыя аб'екты" пульсуе духоўнае жыццё не толькі пакалення 70—90-х гадоў XX стагоддзя, але на старонках твораў жывуць, дыхаюць, спрачаюцца і жартуюць персанажы пачатку XXI стагоддзя. Вы ніколі не марылі аб стварэнні твора са скразным станоўчым героем?**

— Аб гэтым усур'ёз не задумваўся. Паколькі чыстай сатыры я не пішу. Перада мною заўсёды стаіць адна задача — паказаць характар

чалавека і яго недарэчныя ўчынкі ў розных неверагодных абставінах ці крытычнай сітуацыі. І, вядома ж, калі-нікалі я закладаю ў характар героя таго ці іншага твора і пэўныя станоўчыя рысы. Выдумваць жа станоўчага героя, асабліва ў наш час, надзвычай складана, куды прасцей маляваць з натуры, у тым ліку і з сябе. Да таго ж, я не летапісец, а — сатырык і мой асноўны герой — комік — чалавек, які ўмее смяшыць і весяліць іншых.

Дарэчы, ніколі не пісаў дзеля таго, каб праславіцца, а пісаў таму, што мне цікава было нешта ствараць. Мо і з гісторыкаў пасля заканчэння гістафа БДУ перакваліфікаваўся ў інжынера, паколькі на трох буйных прадпрыемствах стаціў, дзе адпрацаваў 46 гадоў, таксама была творчая атмасфера.

— **Мікалай Пятровіч, у чым заключаецца сакрэт творчасці?**

— За пісьмовы стол сядваю толькі тады, калі ў думках выразна выкрышталізаваўся чалавечы вобраз, яскрава вымалываліся яго характары і паводзіны, якія ўяўляюць для мяне цікавасць. А што з нечаканым "госцем" рабіць? З ім жа за кубачкам кавы не пагутарыш... Вось і паводзілася браць аркуш паперы і "гусінае" пяро і занатоўваць тое, што ўявілася ў думках ці прыкмеціў ідучы да пад'езда дома па вуліцы, а потым ствараць аб'ект, падзею, дзе б мог апынуцца ці працаваць мой "госць", будучы герой фельетона. Іншы раз сюжэт падказвае жонка Ніна, з якой жыву ўжо больш трыццаці гадоў. Яна ў мяне і ладная гаспадыня, і дбайны літкансультант і сакратар.

— **Вялікае вам дзякуй за шчырую размову! Творчых поспехаў!**

Гутарыў
Валянцін БАРЫСЕВІЧ

У добрага празаіка вострае пяро

Упершыню мне давялося зазірнуць да М. Даніленкі некалькі год таму, калі яшчэ ў кватэры гаспадарыла ягонная жонка — руслівая, добрабычлівая. Добра помніцца, як прыязна мяне тады сустрэлі. Пэўна, гаспадары добра бачылі тое хваляванне, якое госця імкнулася схваць. Пісьменнік паказаў мне рэдкія фотаздымкі, пахваліўся новымі надрукаванымі творамі, падарыў з аўтографам сваю кніжку. Адрозна прыкмеціла і шчыра падзівілася: у калідоры, на самым відным месцы, вісяць звычайныя вясковыя лапці, над якімі вяночкам прымацаваны беларускі ручнік-вышыванка. Самае цікавае, што ў невялікай кватэры знайшлося месца і старомоднай драўлянай самапрадцы. Падумалася тады: хто сёння з гомельскіх творцаў, якія выйшлі з вясковай хаты, можа пахваліцца вострае такімі каштоўнымі набыткамі? Відаць, ніхто.

Міхась Пятровіч нарадзіўся ў простае сялянскае сям'і, у вёсцы Ястрабка Лоеўскага раёна. Старанна вучыўся ў Баршчэўскай сямігодцы, набыў веды, якія дапамагалі паступіць у Рэчыцкае педагагічнае вучылішча. Менавіта ў той час і з'явіліся першыя літаратурныя практыкаванні. Спачатку пісаў вершы, якія занатоўваў у тоненькі вучнёўскі сшытак. Потым асмеліўся і вырасіць даслаць свае творы ў абласную газету "Бальшавік Палесся". Калі творы юнага аўтара надрукавалі, накіраваў літаратурныя набыткі ўжо ў Мінск, у газету "Літаратура і мастацтва". Там таксама звярнулі ўвагу на новага аўтара, падтрымалі. Шкада, першыя публікацыі Міхася Пятровіча не захаваліся, бо згарэлі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Калі пачалася вайна, як і ўсе ягоныя ровеснікі, Міхась Даніленка таксама ваяваў, зведаў боль і гора. Падзеі, якія адбываліся на Паўднёва-Заходнім фронце, потым яскрава адлюстраваліся ў яго аповесцях і апавяданнях. Шчырыя, праўдзівыя ваенныя сюжэты і сёння хваляюць сэрца, дапамагаюць многім чытачам зразумець мінулае нашай Беларусі. Напрыклад, сюжэт цікавай аповесці "Альпы". Дарэчы, яна прысвечана сябруку ваеннага часу Сцяпану Халайчаву. З гэтым таварыскім юнаком Міхасю Пятровічу давялося шмат чаго зведаць і перажыць. Нават дзяліўся з ім апошнім акраіцам чэрствага хлеба, калі разам уцякаў з фашысцка-

га палону... Менавіта ў тыя ваенныя гады яны добра "пазнаёмліліся" з Альпамі, пра якія раней чыталі ў школе на ўроках географіі... Фактычна, гэтыя суровыя горы выратавалі ім тады жыццё, збераглі ад варожай кулі. Магчыма, малітвы матулі таксама мелі магічную сілу, зберагалі і ратавалі ў цяжкую часіну. Галоўнае, што выжылі, не разгубіліся, калі смерць стаяла за плячыма... Сцяпан — грэк па нацыянальнасці. Але гэтая акалічнасць ніколедкі не ўплывала на сяброўскія адносіны. Некалі ён прыязджаў у Гомель, быў самым шанюўным госцем у пісьменніка. Колькі пры сустрэчы ўспаміналі! Ды што тут казаць: было ўсё. І перажыванні, і горыч, і пакуты, і скупыя мужчынскія слёзы. Бо з палону ўцякалі групай, а пашанцавала вырвацца на волю і выжыць толькі ім двамі... Пра свае "вандроўкі" па Альпах празаік рэдка калі пры людзях успамінае. А ўспомніць — дык расхвалюецца.

Пасля вайны Міхась Пятровіч некаторы час настаўнічае ў вёсцы Казярогі. Але вабіла і цягнула да сябе літаратурная праца, якая стала сэнсам жыцця. У абласной газеце знайшлося тады вольнае месца для маладога, таленавітага празаіка. Абяцалі і жыллё... Разам з сям'ёй ён пераязджае ў Гомель. Доўгі час працаваў М. Даніленка ў абласной газеце "Гомельская праўда". Працаваў старанна і сумленна, за што займеў ганаровае званне "Выдатнік друку". Да ваенных узнагарод далучыліся медаль "За працоўную аднаўку", ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета БССР.

Шмат каму з мясцовых пісьменнікаў ветэран вайны і працы дапамог увайсці ў літаратуру, многіх рэкамендаваў у Саюз пісьменнікаў. На рэхунку празаіка каля дваццаці цікавых кніжак для дзяцей і дарослых (першая кніжка "Мая песня" з'явілася на свет яшчэ ў далёкім 1952 годзе).

Нягледзячы на паважаны ўзрост, Міхась Пятровіч Даніленка па-рапейшаму піша, імкнецца друкавацца. Асабліва плённа ён супрацоўнічае з дзіцячым часопісам "Вясёлка", з часопісам "Польмя". Не так даўно калектыву "Вясёлкі" ўзнагародзіў свайго паважанага аўтара ганаровай граматай, грашовай прэміяй ды медалём Васіля Віткі. Як кажуць, па працы і належнай пашане!

Ганна АТРОШЧАНКА
Гомель

Тры панядзелкі і — прэмія!

Паэтэса Аксана Спрынчан атрымала міжнародную прэмію "Садружнасць дэбютаў". Па вяртанні Аксаны ў Беларусь з ёю сустрэўся карэспандэнт "ЛіМ".

— **Аксана, вы нядаўна вярнуліся з Таджыкістана з узнагародай — прэміяй у намінацыі "За філасофскую лірыку".**

— Так, я атрымала спецыяльны прыз журы міжнароднай прэміі "Садружнасць дэбютаў". Журы ўзначальваў Палад Бюль-Бюль Аглы. Урочэзнае прэміі адбывалася ў рамках III форуму творчай і навуковай інтэлігенцыі краін СНД, які праходзіў у Душанбе. Таму ўпершыню ў жыцці ў мяне тры дні на тыдні быў панядзелак — так перакладаецца Душанбе (усміхаецца).

— **Цяпер часцей сустранеш чалавека, які прыехаў, да прыкладу, з Парыжа...**

— Парыжам можна стаміцца, нават калі і не быў там. Парыж можа сніцца, нават калі не блукаў па ім. Бо кожны творца ўсё адно там быў праз літаратуру, кіно, жывапіс. А вост Душанбе я сабе ўявіць, на жаль, не магла. І хоць сувязь мая з ім здарылася выпадкова, але стала сапраўднай "інтымнай феерыяй".

— **Але ж — "Яна была ў Парыжы..."**

— Мая сяброўка паспела перафразіраваць — "Яна была ў Паміры!". Уявіце сабе — краіна, 93 працэнты якой займаюць горы. Таджыкістан — горна-высокі, чым і непрадказальны, Беларусь — балотна-глыбокая, чым непрадказальная таксама.

Гэтым яны далёкія і блізкія. Як і я для тых, хто мяне чытае і для тых, хто дадае перад "чытае" часціцу "не".

— **А ці не ўзнікала ахвоты застацца жыць у "горна-інтымнай феерыі"?**

— Горы захопліваюць і палоняць. І тут спрацоўвае самаабарона — трэба вяртацца да сваёй Гары. Толькі паводле назвы — Лысай (каля яе знаходзіцца Заслаўе). Бо толькі на Ёй ёсць мае дрэвы, якія выслухоўваюць і якія памруць, каб мяне сагрэць, ёсць валуны, якія дадуць адпачынак і моц. Толькі на Ёй зязюля накувае мае гады і недакувае мне хоць. Гары, ля якой ідзеш побач і раптам заўважаеш, што зьяртаешся: "Госпадзі, Лысая Гара! Дапамажы!"

— **Усход — справа тонкая, а планы?**

— А планы яшчэ болей тонкія. Скажу толькі, што ствараецца кніга "Таташ Яраш, мамана Аксана і дачэта Альжбэта: поўны эксклюзіў". Вясельны гісторыі пра творчую сям'ю, напісаныя ад імя дачкі.

— **Вашай дачцэ Альжбэце год з невялікім. Як яна адпущыла вас так далёка?**

— У яе ж ёсць, як вы зразумелі, таташ Яраш! Апрача гэтага яна засталася з 8-м нумарам часопіса "Вясёлка", у якім упершыню былі надрукаваныя мае вершы для дзяцей, на якія і нагніла Альжбэта. Так атрымалася, што ён стаўся першым друкаваным выданнем, якое яна не выпускае з рук, забываючыся пра лялькі.

— **А прэмія змяніла што-небудзь у вашым жыцці?**

— Яна выправіла адсутнасць у ім Таджыкістана. І мае імя па-руску замацавалася праз літару А, як і па-беларуску. Цяпер гэта адзінае імя, у якім тры аднолькавыя галосныя. А ўвогуле, успрымаць прэмію "За філасофскую лірыку" можна толькі пафіласофску. Бо, зразумела, што пісаць ад яе лепей не стану. І спадзяюся, што не буду пісаць горш.

Дар'я КАЛІШНА

Амбасадар Дзяржавы Ізраіль у Беларусі Зэяў-Бен Ар'е кажа, што Васіля Быкава ведаў шмат часу, яшчэ да таго, як з'ехаў у Ізраіль. Сам ён сябе рэпрэзентуе літаратурным перакладчыкам, і, калі супрацоўніца Ізраільскага інфрамацыйна-культурнага цэнтра адзначыла, што пераклады амбасадара ўсяго толькі хобі, ён з усмешка запярэчыў, што хобі — гэта дыпламатыя, а пераклады — справа жыцця. Апошнім часам пасол актыўна перакладае на іўрыт і сучасных беларускіх пісьменнікаў. Яўрэі са славянскіх краін па ўсім свеце сеюць зерне культуры гэтых народаў. А наконт літаратуры, то ўсім вядома, што яўрэі народ кніжны. І вось што канкрэтна адзначыў Зэяў-Бен Ар'е:

— Беларускую літаратуру ў свеце, можна сказаць, не ведаюць. І мне хацелася, каб у Ізраілі яе ведалі. Калі распавядаць пра яе, то пачынаць з Ф. Багушэвіча. Але то ўжо гісторыя. На ёй трэба выходзіць нацыянальны патрыятызм маладога пакалення. Калі ж разважаць пра сучасную беларускую літаратуру, то найвыбітнейшая фігура ў ёй Васіля Быкава. Дзіўна, але ў Беларусі па сёння захоўваецца старая традыцыя, тут пісьменнікі нярэдка яшчэ і палітыкі. Такія ўжо гістарычная планіда нацыі. Вось і ў савецкім кіраўніцтве было нямаля пісьменнікаў. Быкаў таксама не пазбег палітыкі. Калі я дзевяці гадоў, што практычна ніводнага твора Быкава не перакладзена на іўрыт, то адчуў, што гэтую сітуацыю трэба выпраўляць, бо Васіль Уладзіміравіч — пісьменнік своеасаблівы, прычым не толькі ў беларускай, але і ў сусветнай літаратуры. Каб ведаць сучасную беларускую літаратуру, трэба пачынаць з Быкава. Гэта практычна мой першы вопыт перакладу на іўрыт. Я шмат перакладаў у сваім жыцці. Гэта літаратурны пераклад, але ў асноўным я перакладаў з іўрыта на рускую, украінскую і беларускую мовы. Агразу небяспечна брацца за буйныя формы — апавесці, раманы. Вырасціць пачаць з апавяданняў, тым больш, што апавяданні прасцей выдрукаваць у перыядычных літаратурных часопісах, чым выдаць іх асобнай кніжкай.

Да прыкладу, у Ізраілі, калі ты адмаўляешся ад ганарару, друкавацца лёгка. А на кніжку патрэбна выдаць грошы, час і ўсё астатняе. На пачатку я выбраў два апавяданні В. Быкава. Адно з іх ужо выдрукавана, а другое вось-вось з'явіцца ў

Беларуская літаратура на іўрыце

часопісе. Калі водгукі і крытыка будуць станоўчымі — а я спадзяюся, што такія яны і будуць — то з'явіцца магчымасць выдаць іх у Ізраілі, то, у першую чаргу, "Мёртвым не баліць" і "Знак бяды", яшчэ некаторыя творы...

Мяркую, што займуся перакладамі і іншых сучасных беларускіх пісьменнікаў.

Нічога не застаецца, як падзякаваць Зэяў-Бен Ар'е за яго цёплы адносінны да Беларусі і памнажэнне нашай духоўнасці і літаратуры ў Ізраілі.

Сяргей НОСАЎ
Фота аўтара

Дынастыя Ліпніцкіх

З загадчыцай Касцяневіцкага сельскага клуба Наталляй Падбярэзскай, (культурна-асветная ўстанова знаходзіцца ў Вілейскім раёне), сустрэўся зусім выпадкова. Завязалася шчырая размова пра жыццё-быццё і высветлілася, што іх клуб — не самая галоўная культурная ўстанова на тэрыторыі гаспадаркі "Алая заря", а хутчэй дапаможная, паколькі асноўная пляцоўка, дзе ладзяцца вечары адпачынку, праводзяцца культурныя мерапрыемствы, месціцца ў вёсцы Людвінава, а, дакладней, у Людвінаўскім сельскім Доме культуры.

Там працуе больш дванаццаці гурткоў, у якіх займаецца каля 150 юных аматараў культуры і мастацтва, ёсць самадзейныя калектывы, якія выступаюць з канцэртнымі праграмамі як у вёсках Вілейшчыны, так і за межамі раёна. У Людвінава, у адрозненне ад Касцяневічаў, шмат моладзі, якая не жадае жыць у самоце, імкнецца да культуры і мастацтва.

Дарэчы, Вілейшчына, калі меркаваць па вёсцы Касцяневічы, — гэта самы прыгожы, некрануты бязлітасным часам куток прыроды ў Беларусі. На ўласныя вочы пераканаўся, якія тут прыгожыя, аздобленыя сасновымі лясамі і зялёнымі паплавамі, мясціны. Тут нават буслы, павольна шпацыруючы па асфальтаванай стужцы пашы, не зважаючы асабліва на імклівы бег легкавых аўтамабіляў, бо адчуваюць сябе "гаспадарамі". Бадай, так яно і ёсць. Тут іх радзіма.

Але, відаць, прыгажосць тэатральных мясцін вабіла здаўна не столькі птушак, колькі людзей, а птушкі ўжо следам за імі абжывалі мясціны, прыносялі вяскоўцам у "капусту" дзяцей. Вось і бацька Наталлі Падбярэзскай Мечыслаў Міхайлавіч Ліпніцкі неяк сказаў жонцы Алене, што настаў час пераехаць менавіта на радзіму ягоных бацькоў у Вілейскі раён, у той прыгожы куток Беларусі, пра які ўвесь час марыў. І пераканаў жонку. Сям'я неўзабаве пераехала з вёскі Будча, што ў Ганцавіцкім раёне, дзе бацька працаваў педагогам і пазнаёміўся з будучай жонкай Аленай Пятроўнай, у свае Касцяневічы. Працаваў механікам у калгасе, педагогам, сур'ёзна цікавіўся паэзіяй і нават склаў аўдыёвершы, якіх нікому не паказваў — пісаў для сябе. Але жыццё застаецца жыццём, а каханне — каханнем. Неўзабаве "буслы" прынеслі ў іх сям'ю яшчэ некалькі дзяцей. Карацей кажучы, з моманту ўступлення ў шлюб у Мечыслава

Міхайлавіча і Алены Пятроўны нарадзіліся шасцёра дзяўчат — Наталля, Алена, Вольга, Ганна, Таня, Аляксандра і два хлопчыкі — Пеця і Міхась. Першага назвалі ў гонар бацькі Алены Пятроўны, а другога, Міхася, — у гонар дзеда Мечыслава Міхайлавіча.

У іх сям'і заўсёды было весела, з акон хаты, асабліва надвечоркам, ліліся музыка, песні. Што ж гэтак цесна згуртавала мужа і жонку Ліпніцкіх? Па ўсім бачна, іх душы аб'ядноўвала любоў да музычна-песеннага мастацтва. Мечыслаў Міхайлавіч выдатна выконваў на гармоніку любую мелодыю, а яго жонка, Алена Пятроўна, ведала нямаля народных песень і частушак ды задушэўна іх спявала. Але акампаніягара і самадзейнага паэта дачасна не стала, пакінуў гэты свет.

Застаецца толькі дзівіцца: як адбылося тое, што духоўныя памкненні бацькоў так даксанала выявіліся ў лёсе іхніх дзяцей? Гляньце, якія прафесіі абралі яны! Наталля Падбярэзская вучыцца на чацвёртым курсе бібліятэчнага тэхнікума ў горадзе Магілёве і працуе загадчыцай Касцяневіцкага сельскага клуба, Ганна жыве ў сталіцы і займаецца ў Мінскім інстытуце культуры, Вольга закончыла бібліятэчны тэхнікум і Магілёўскі педагогічны інстытут імя А. Куляшова і працуе метадыстам у адной з бібліятэк, Таццяна закончыла бібліятэчны тэхнікум у Магілёве і неўзабаве ўвалецца ў кола культасветработнікаў, а Аляксандра Ліпніцкая — паэтэса, піша лірычныя і грамадзянскага гучання вершы, друкавалася ў шматлікіх рэспубліканскіх выданнях.

Вось гэтую цудоўную дынастыю для культурнай нівы выхавалі Мечыслаў Міхайлавіч і Алена Пятроўна Ліпніцкія з вёскі Касцяневічы, што ў Вілейскім раёне Мінскай вобласці.

Валянцін БАРЫСЕВІЧ

Нясвіжскія «Валошкі»

Шмат славуных старонак упісаў Нясвіж у гісторыю літаратуры. Гэта зямля здаўна багатая на майстроў паэтычнага слова. Сведчаннем таму творы Уладзіміра Жылкі і Сяргея Новіка-Пеюна... Тут па-сапраўднаму раскрыўся і самабытны талент паэта-франтавіка Паўлюка Пранузы. Адсюль ляжаў шлях у літаратуру гэтых вядомых сучасных пісьменнікаў і паэтаў як Уладзімір Ліпскі, Мікола Маляўка, Валерый Кастручын, Кастусь Жук, Валянціна Аксак.

У кастрычніку мінулага года пры раённай бібліятэцы было створана літаратурнае аб'яднанне "Валошкі". Назва яго не пазбаўлена пэўнай метафарычнасці: творы ўдзельнікаў аб'яднання пакулі што, як тыя ж кветкі-валошкі сярод багатага поля спелых каласоў на беларускай літаратурнай ніве. Тым не менш...

Гісторыя і сучаснасць — гэта галоўная тэма песень выкладчыцы мясцовай школы мастацтваў Марыі Чарніковіч і паэткі Ангеліны Маркевіч — аўтараў лірычнага зборніка пра родную зямлю "Нясвіжчына — пярына стагоддзяў". У 1998 годзе Марыя Пятроўна і Ангеліна Адамаўна сталі пераможцамі раённага конкурсу на лепшы верш альбо песню аб Нясвіжы.

У 2002 годзе пабачыў свет зборнік вершаў Вольгі Жэркі "Цветной звездопад". У сваіх творах яна закранае самыя шчымыя тэмы, якія тычацца вёскі — гэтага маленькага астраўка дзяцінства, з якім звязаны самыя лепшыя ўспаміны.

А вось карэспандэнт раённай газеты "Нясвіжскія навіны", студэнтка факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Лілія Крутава ў сваёй твор-

часці больш схільная да філасофскіх разважанняў. Яна імкнецца разбурыць халодную сцяну рэчаіснасці і запрашае паслухаць музыку, якая, на яе думку, ёсць усюды і ва ўсім. Менавіта аб гэтым — яе верш "Послушай, какая музыка".

Творчасць Валерыя Цыганкова — самадзейнага паэта і кампазітара, — гэта сапраўдны гімн дзяцінству. Вясельныя мелодыі і вершы гэтага таленавітага чалавека клічуць хлопчыкаў і дзяўчынак прыняць удзел у вясельных забавах, вучаць дабрыні.

Удзельнік літаратурнага аб'яднання Алег Пракарына — адзін з пераможцаў першага Расійскага конкурсу хайку ў рамках фестывалю японскай культуры. Творы Алега ўвайшлі ў тры выпускі альманахаў "Трыгон", "Надзвінне".

Асноўныя тэмы паэтычнай творчасці Святланы Ананінай — інтымная лірыка, сэнс жыцця. Яна мае ў электроннай сетцы свой Інтэрнет-сайт, дзе змяшчае вершы, водгукі на якія на сённяшні дзень даслалі каля 800 чалавек.

Большасць вершаў Сяргея Смахвала, навучніка Нясвіжскага педагогічнага каледжа, прысвечана роднай мове. Зрэшты, ён атрымаў другі дыплом на рэспублікан-

скай алімпіядзе па беларускай мове. А галоўнае месца ў творчасці Мікалая Ярашэвіча — пошук сэнсу жыцця і свайго месца ў ім. Закранае паэт у сваіх вершах і тэмы кахання, любові да Радзімы.

Добра вядома на Нясвіжчыне імя Раісы Хвір. Яе публікацыі можна сустрэць на старонках "Мінскай праўды", "Культуры", часопіса "Алеся". У гэтым годзе выдадзены зборнік яе твораў "Сілуэты жыцця".

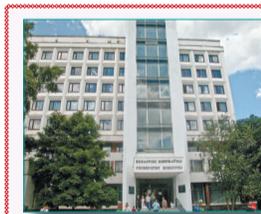
А вось у творах яшчэ адной нясвіжскай паэткі, рэдактара раённага радыё Софіі Любанец вельмі часта прысутнічаюць зімовыя эпідоў. У студзені 2006 года ўбачыў свет яе зборнік вершаў "Раніца першага снегу". Думаецца, гэта раніца яе паэтычнай творчасці.

Частым госьцем літаратурных вечарын, якія ладзяцца Нясвіжскай раённай бібліятэкай, на працягу многіх гадоў з'яўляецца Сяргей Пракоф'еў — дыпламант конкурсу матроскай песні, які адбыўся ў 1991 годзе ў горадзе Балтыйску, лаўрэат і дыпламант конкурсу аўтарскай песні, які праходзіў у горадзе Барысаве ў 1995 і 2002 гадах. Вершы С. Пракоф'ева ўключаліся ў зборнік "Званы памяці", які быў выдадзены да 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

А самай юнай удзельніцай аб'яднання з'яўляецца Настасся Цэцарава, якая стала дыпламанткай рэспубліканскага паэтычнага конкурсу "Сэрцам адданыя роднай зямлі".

Адным словам, падмурак на ніве паэтычнай творчасці на Нясвіжчыне закладзены. Хочацца верыць, што неўзабаве на ім уздымецца і трывалы палац прыгожага пісьменства.

Валянціна ШЧАРБАКОВА,
кіраўнік літаратурнага аб'яднання "Валошкі"

Установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Аб'яўляе дагатовы прыём у аспірантуру на 2008 год з агрывам ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

- 05.25.03 — Бібліятэказнаўства, бібліяграфазнаўства і кнігазнаўства
- 13.00.05 — Тэорыя, метадыка і арганізацыя сацыяльна-культурнай дзейнасці
- 17.00.09 — Тэорыя і гісторыя мастацтва

Правілы прыёму — агульныя. Прыём дакументаў да 24 лістапада 2008 года. Уступныя экзамены з 1 па 11 снежня 2008 года.

Дакументы накіроўваць па адрасе: 220007, г. Мінск, вул Рабкораўская, 17, аспірантура. Даведкі па тэлефоне: 8(017) 222-83-41.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анато́ль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анато́ль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анато́ль Жук
- Вольга Казлова
- Анато́ль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анато́ль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юры Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрэсы:

публіцыстыкі — 284-66-71

пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04

прозы і паэзіі — 284-44-04

мастацтва — 284-82-04

бухгалтэрыя — 284-66-72

Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перададзенай просьбе
спасылка на «ЛіМ».

Рукпісы рэдакцыі
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары дораў у рэдакцыю
паважаюць сваё

прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень
на пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

«Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства

«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Наклад 3384

Умоўна друк. арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
12.11.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ — 6193

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 8046

Пад новай рубрыкай «Два крылы» прапануем увазе чытачоў серыю матэрыялаў нашага няштатнага аўтара пра маладых і амбіцыйных, таленавітых і цікавых людзей, якія змаглі знайсці сябе ў двух розных мастацкіх сусветах. Яны не сядзяць на двух крэслах і не ловаць двух зайцоў. Яны ляцяць на сваіх крылах і натхнёна робяць дзве свае справы.

Металічныя вершы

Уявіце сабе, як цяжка апрацаваць метал ці камень. Фізічна нялёгкая праца. Напружаны мысленчы працэс, пошукі формы, пошукі лішняга, таго, што трэба адсекчы, каб урэшце атрымаўся Твор. А цяпер уявіце сабе скульптара, мастака па метале. Думаеце, гэта маўклівы чалавек са ссунутымі на пераносі бровамі, які сурова глядзіць на свет вакол сябе? Памыляецеся. **Максім Шняк** — скульптар, мастак па метале і... паэт.

выкладчыка, Леаніда Рыгоравіча Давыдзенкі. Ён, праўда, памёр ужо. Але я яму назаўсёды ўдзячны за яго размовы з намі. «Вось ведаеш, Максім, я прыходжу ў майстэрню (а ён працаваў у дрэве, у мармуры)... Прыходзіш, і нічога не падабаецца: і працаваць не хочацца, і што нарабіў — не даспадобы. І вось так жывеш гэтым пачуццём, нешта робіш, іншыя кажуць: «Як ты здорава зрабіў!», а самому не падабаецца. Але працуеш дзеля таго, каб аднойчы паглядзець на сваю працу і сказаць: «Нішто сабе!»».

— А калі б паўстаў выбар: ці вершы, ці скульптура?

— Ой, мне б хацелася, каб ён не паўстаў. Я такі выбар свядома не хачу рабіць. Гэта ж усё цябе ўзбагачае, як тут адмовішся...

Будучыня

— Мне падабаецца, што я не ведаю, што там наперадзе. Мне гэта вельмі прыемна. Калі гавораць пра будучыню, я заўсёды прыгадваю біяграфію Барыса Пастэрнака. Яго бацька быў жывалісам. І сын спачатку таксама займаўся жывалісам, нават збіраўся некуды паступаць. Потым перацягнула музыка. І потым, нарэшце, ён прышоў да пісьменніцкай дзейнасці. Яго біяграфія для мяне прыклад, як чалавек можа быць розным, не баіцца паспрабаваць, не баіцца рызыкаваць.

♦ *На крылах мастака і паэта
Максім ляціць да свайго ідэалу — да сцісласці. Гэтае слова вельмі часта гучала ў нашай размове. Яно падабаецца маладому творцу, характарызуе яго паэтычны почырк — кароткі радок, яго мастацкія работы — мінімалізм, лаканічнасць. Сцісласць... Гэта вельмі добра, і кожны з нас ведае, каму яна даводзіцца сясстрой.*

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ
Фота аўтара і з асабістага архіва Максіма Шняка

Біяграфічная даведка

Нарадзіўся ў 1985 годзе ў вёсцы Маскаленкі на Віцебшчыне. Скончыў Рэспубліканскую гімназію-каледж па музыцы і вывучэнчым мастацтве імя І. Ахрэмычкі. Цяпер студэнт V курса Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, спецыяльнасць — «мастацкая апрацоўка вырабаў з металу». У «ЛіМе» і ў «Маладосці» друкаваліся падборкі яго вершай.

Дзяцінства

— Не, на шпалерах не маляваў, маляваў проста ў шпартках, і пачалося ўсё з малюнка. Я нават не памятаю, як мяне аддалі ў мастацкую школу. Бацькі заўсёды хочучы нешта заўважыць у сваіх дзецях, накіраваць ім нешта. А мяне маглі і на баян аддаць, маглі куды заўгодна. Такі час быў: ці ў студыю малявання, ці ў клас баяна — ніякай розніцы.

— Дык маглі б цяпер і з маладым баяністам размаўляць?

— Маглі б. Але трапіў я ўсё ж такі ў мастацкую студыю.

Скульптура і метал

— Для мяне скульптура і метал — магчымасць канцэнтрацыі ў адным аб'екце, у тым, чым брыняеш пэўны час, і тая форма, куды можна гэта ўкласці. Скульптура — галіна сцісласці. Спрыяльная для рэ-

лізацыі канцэнтраванай мастацкай энергіі.

— А ў якіх тэхніках вы працуеце?

— Мне падабаецца ліставы метал, каваная пластыка. Апошнім часам мы займаліся ювелірным мастацтвам. Такая рэч, што не адравацца. Не ў тым сэнсе, што гэтая, як я называю «бразготка», маленькая рэч, вымагае шмат дробнай працы, а ў сэнсе сціслай мовы: можна маленькім кавалачкам металу і тэму нейкую раскрыць, і пластыку зразумелую зрабіць, і пастарацца, каб інфарматыўна зразумелая рэч атрымалася. «Ювелірка» ў лепшых сваіх прыкладах гэтым якраз і кранае. Мне асабіста грэчаская старажытная «ювелірка» падабаецца. У адным бранзалёце можа быць такі манументальны твор! Гэта вельмі важна, калі мастак можа ўтрымаць грунтоўныя рэчы ў дробнай форме. А яшчэ трэба не баяцца знаходзіць альтэрнатыўны металу, не толькі ў ювелірных вырабах, а ўвогуле. Там дзе не хапае яго, можна ўзяць камень ці дрэва.

Вершы

— Чалавек не скончваецца на сваёй спецыяльнасці, тым болей, што цяжка назваць працу з металам спецыяльнасцю, гэта дзейнасць больш вольная. А што датычыць слова, я нешта

запісваў даўно, яшчэ калі ў школе вучыўся. Нейкае ўражанне застаецца, нешта чытаеш. І ўзнікае такая думка: а, можа, паспрабаваць?.. Вершы — тое, што не дагаварыў у скульптуры і ў метале. Але гэта не другараднае для мяне галіна. Паэзія займае асобнае месца. Тонкія пласты чалавечых перажыванняў. Такія тонкія, што вось там ужо не трэба ні каменю, ні металу. Там, дзе заканчваецца графічны эскіз, пачынаецца літаратурны. Нават малюеш нейкі графічны эскіз і не ўсведамляеш, побач запісваеш. Але гэта, скажам, не верш... Лінія скончылася, але яна потым вылілася ў слова.

Натхненне

— Што гэта — адразу не вызначыш. Я думаю, натхняюць простыя рэчы. Ну, як простыя: жаданне пражыць нейкую ўсім зразумелую эмоцыю, але пражыць яе поўна. Яшчэ мяне заўсёды натхняла Віцебшчына, тры стужкі краявіду: ёсць нейкая панарама перад табой і ты можаш абсалютна ўсё ў сябе ўвабраць.

Наканаванасць

— У мяне такая натура скептычная, мне нічога не падабаецца.

— І тое, што самі робіце, не падабаецца?

— Хочацца, каб падабалася. Я адкажу словамі аднаго майго

магілёўцам новы раман «Тень Гоблина», адказаў на пытанні. Некалькі дзсяткаў экзэмпляраў новай кнігі набылі ў свой фонд Цэнтральная бібліятэка, бо попыт чытачоў немалы.

Галоўны рэдактар часопіса «Сібірскія агні» Уладзімір Беразеў гаварыў пра мінулае і сённяшняе старэйшага расійскага часопіса і прапанаваў беларусам дасылаць свае творы для публікацыі. Тут жа было дадзена слова маладым творцам Магілёва. Свае вершы чыталі паэты з вучылішча культуры Дома дзіцячай творчасці, дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова, Дома культуры чыгуначнікаў.

Віктар АРЦЕМЕЎ

Плённы пачатак

Вось ужо чацвёрты год з рэдакцыйнай часопіса «Нёман» супрацоўнічае перакладчык мастацкай прозы з беларускай мовы на рускую Дарына Шабаліна. Спачатку яна пераклала для часопіса два лірычныя апавяданні Міколы Бусько (апублікаваны ў № 9 за 2005 год), ды так удала, што яны загучалі па-руску натуральна, пераканаўча. Гэта заўважыў празаік і рэдактар Анато́ль Крэйдзіч, які папрасіў дазволу ўключыць апавяданні ў кнігу выбраных твораў пісьменнікаў Берасцейшчыны. Затым па замове рэдакцыі Д. Шабаліна пераклала чатыры апавяданні Віктара Дайліды (надрукаваны ў № 11 за 2005 год). І зноў пераклад быў выкананы паспяхова.

Калі пазней Іван Стадольнік прачытаў свае апавяданні ў «Нёмане» (№5 за 2006 год) у яе перакладзе, то, высокая ацаніўшы іх, выказаў пажаданне, каб і надалей яго творы перакладала Шабаліна. Дарэчы, гэтак жа выказаўся і Мікола Бусько. На радасць супрацоўнікаў рэдакцыі, і новыя пераклады апавяданняў гэтых твораў Дарына Шабаліна зрабіла на вельмі прыстойным узроўні (гл. «Нёман» № 7 за 2006г. і № 5 за 2007 г.). І гэта ў той час, калі перакладчыца вучылася ў дзевятым класе СШ № 36 г.Мінска.

А сёлета Дарына бліскуча пераклала для «Нёмана» вялікую навелу Янкі Сіпакова «Мсье». Знакаміты творца, вядома ж, пацкавіўся новым імем здольнай перакладчыцы. І быў незвычайна здзіўлены і прыемна ўражаны, што яна яшчэ толькі школьніца. Расчудлены, ён падараваў ёй сваю новую кнігу «Наталенне смагі» з аўтографам: «Вельмі шануюнай Дарыне Шабаліной! Дзякуй за «Мсье!» За цудоўны пераклад! Хай Вам заўсёды і ўсюды шчасціць у жыцці! З дабратаю і вельмі шчыра — Янка Сіпакоў. 25 чэрвеня 2008г.»

Цяпер Д. Шабаліна вучыцца ў адзінаццатым класе той жа СШ №36, займаецца ўжо не першы год музыкай. Перакладае для «Нёмана» новыя творы І. Стадольніка і Я. Сіпакова ды рытуецца паступаць у Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт на факультэт беларускай філалогіі і культуры.

Між іншым, Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі завяршае літаратурны конкурс сярод школьнікаў сталіцы з мэтай выявіць юныя таленты і актыўна працаваць з імі.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

З пошты «ЛіМа»

Дыялог з чытачом

Цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса стала адной з найбольш прыгожых і ўтульных бібліятэк Магілёва. Тут ладыцца кніжна-ілюстратыўныя выставы, папоўнены кніжны фонд новымі паступленнямі, часта бібліятэка запрашае аўтараў для знаёмства з чытачамі.

У верасні адбыліся ажно дзве сустрэчы з вядомымі пісьменнікамі.

Сяргей Клімковіч, карэспандэнт часопіса «Армія», аўтар раманаў «Шаг в нікуда», «Танцует осень», «Три строки о радости, три строки о грусти», «Обитель несиящих». «Забвение сердец», распавёў чытачам пра свае крокі ў літаратуру, пра тое, як ён піша свае творы, хто стаў прататыпам яго герояў, даў грунтоўныя адказы на шматлікія пытанні слухачоў. А яшчэ паведаміў, што піша новы раман «Ходил Господь там по тропинкам».

Таксама адбылася сустрэча магілёўцаў з расійскім пісьменнікам Валерыем Казаковым і з галоўным рэдактарам расійскага часопіса «Сібірскія агні» Уладзімірам Беразевым. Лаўрэат Вялікай літаратурнай прэміі Расіі за кнігу «Записки колониального чиновника», празаік, публіцыст, фотакар, палітычны дзеяч, вучоны Валерый Казакоў родам з Чавускага раёна, калісьці працаваў на ліфтабудаўнічым заводзе ў Магілёве. Пісьменнік-зямляк распавёў прысутным пра свае жыццёвыя дарогі, нагадаў пра творы, якія ўбачылі свет, прадставіў